

ÅRSRAPPORT

M-555 | 2016

Årsrapport for Miljødirektoratet 2015

Utførende institusjon:

Miljødirektoratet

M-nummer:

M-555 | 2016

År:

2016

Sidetall:

78

Utgiver:

Miljødirektoratet

Tittel - norsk og engelsk:

Årsrapport for Miljødirektoratet 2015

Annual report Norwegian Environment Agency 2015

4 emneord:

årsrapport, nøkkeltall, resultatrapportering, årsregnskap

Subject words:

annual report

Design og trykk:

Skipnes Kommunikasjon AS

Innholdsfortegnelse

1. Leders beretning.....	4
2. Introduksjon til virksomheten og hovedtall.....	7
3. Årets aktiviteter og resultater.....	11
3.1 Oppnådde resultater.....	11
3.1.1 Naturmangfold.....	11
3.1.2 Kulturminner og kulturmiljø.....	26
3.1.4 Friluftsliv.....	26
3.1.5 Forurensning.....	30
3.1.6 Klima.....	36
3.1.7 Polarområdene.....	41
3.1.8 Tverrgående.....	42
3.2 Ressursbruk.....	50
3.2.1 Fordeling per resultatområde.....	50
3.2.2 Nøkkeltall.....	51
3.2.3 Volumtall.....	53
4. Styring og kontroll i virksomheten.....	56
4.1.1 Endringer i opplegget for styring og kontroll.....	56
4.1.2 Risikostyring integrert i virksomhetsstyringen.....	56
4.1.3 Fellesføringer (tidstyrbearbeidet).....	56
4.1.4 Oppfølging av evalueringer/revisjonsmerknader/tilsynsrapporter.....	56
4.1.5 Personellmessige forhold.....	57
5. Vurdering av framtidssikter.....	59
6. Årsregnskap.....	60
6.1 Ledelseskommentar til årsregnskapet 2015.....	60
6.2 Prinsippnote årsregnskapet.....	62
6.3 Oppstilling bevilgningsrapportering.....	64
6.4 Oppstilling artskontorrapportering.....	71

1. Leders beretning

Samlet sett er det min vurdering at Miljødirektoratet fyller samfunnsoppdraget godt. Vi utfører alle våre funksjoner på de miljøpolitiske resultatområder vi har ansvar for (klima, naturmangfold, forurensning og friluftsliv) i tråd med vår omfattende instruks og leverer stort sett i tide på de mange små og store bestillinger fra departementet.

Klimautfordringen står naturlig nok svært høyt på agendaen vår. Det er store forventninger til Miljødirektoratet på klimaområdet, særlig når det gjelder å utvikle kunnskapsgrunnlaget for lavutslippsutviklingen og arbeidet med klimatilpasning. I juni leverte vi rapporten «Klimatiltak og utslippsbaner mot 2030». Rapporten inneholder oppdaterte beskrivelser av mulige tiltak for å redusere nasjonale utslipp i alle sektorer i samfunnet vurdert i forhold til kostnader og gjennomførbarhet. Vi har utbredt samarbeid med andre sektorer om dette. Vi har også levert en rapport som analyserer korttidseffekten og helsevirkninger av klimatiltak. Denne ble presentert på en «side-event» under klimatoppmøtet i Paris.

I 2015 gikk det mye ressurser til å implementere nye retningslinjer i forbindelse med rapportering av klimagassregnskapet. EUs kvoteregulering er detaljert og krever mye ressurser særlig med hensyn til tildeling og utslippstillatelse. I arbeidet med biodrivstoff leverte vi årlig rapportering på bærekraftskriteriene og sendte på høring forskrift om økning av omsetningskravet for biodrivstoff til 5,5 prosent.

I 2015 etablerte vi den treårige pilotordningen for «planting av skog på nye arealer» i samarbeid med Landbruksdirektoratet. Arbeidet med å veilede kommuner og fylkeskommuner i deres arbeid med klima- og energiplaner er viktig og bedre klimastatistikk er her et viktig verktøy for kommunene som også blir sentralt i forbindelse med den nye tilskuddsordningen for lokale klimatiltak.

2015 var et viktig internasjonalt år for klima – også for Miljødirektoratet. Vi deltok aktivt i forhandlingsprosessen opp mot Paris og som kontaktpunkt mot FNs klimapanel (IPCC). Klima har også stått høyt på agendaen i vårt bilaterale samarbeid med Kina, India, Sør-Afrika, Latvia og Litauen.

Vi har jobbet oss godt inn i rollen som koordinerende direktorat på klimatilpasning og har utviklet et

godt samarbeid med andre etater om dette. Vi arrangerte i 2015 den første store nasjonale klimatilpasningskonferansen sammen med Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) og hadde dette som tema på en felles samling for miljøvern- og beredskapsavdelingene hos Fylkesmannen og NVEs regionskontor.

Arbeidet vårt med å ta vare på naturmangfoldet er omfattende og favner et bredt spekter av oppgaver. I tråd med økte bevilgninger har vi økt innsatsen betydelig innen kartlegging av natur. I 2015 ble i alt ca. 200 000 mål norsk natur kartlagt etter Artsdatabankens typeinndeling og beskrivelsessystem for natur, «Natur i Norge». Dataene vil bli åpent tilgjengelige. Dette vil bidra til bedre arealforvaltning og økt forutsigbarhet ved at kunnskap om verdifull natur er tilgjengelig for planleggere på et tidlig stadium.

Vi la i 2015 fram en oppdatert naturindeks som viser status og utvikling for naturmangfoldet i de fem hovedøkosystemene i Norge, vurdert i forhold til referansetilstanden som er urørt natur. Selv om vi ser nedadgående trend i åpent lavland og våtmark, er det en positiv utvikling i skog. Norsk natur er generelt i bedre forfatning enn i de fleste andre europeiske land.

Regionale vannforvaltningsplaner med tilhørende tiltaksprogrammer er sentrale verktøy for å nå målet om godt vannmiljø, økologisk og kjemisk. Miljødirektoratet koordinerer arbeidet nasjonalt, og har gjennom oppfølging av de elleve vannregionene bidratt til at regionale vannforvaltningsplaner og tiltaksprogrammer for hele landet ble ferdigstilt i 2015. Selv om det fortsatt er kunnskapsmangler, har vi aldri noen gang tidligere hatt bedre oversikt over miljøtilstand og hovedutfordringer for vannforekomstene våre. For første gang er det på plass helhetlige, sektorovergrepene mål og tiltaksplaner for alle vannforekomster.

Arbeidet med å forvalte de store rovdyrene, etterleve den todelte målsettingen og redusere konfliktnivået er en vedvarende oppgave. Antall dokumenterte rovviltskader på sau og rein gikk ned både i 2014 og 2015. Vår oppgave er å bidra til at bestandene skal ligge så nært de nasjonale bestandsmålene som mulig. Lengst fra målene ligger bjørnebestanden som har betydelig færre kull med unger og jervebestanden, som før hiuttak har betydelig flere valpekull enn målet tilsier.

Arbeidet med verneområdene sikrer at vi tar vare på et utvalg naturtyper og landskap og områder av spesiell verdi for planter og dyr. Frivillig skogvern er et høyt prioritert område hvor Miljødirektoratet har levert anbefaling om nye verneområder til departementet. Fylkesmennene har også på oppdrag fra oss gjennomført høring og gitt tilrådning om marint vern. I verneområdene har det operative feltpersonellet i Miljødirektoratet, og andre tjenesteytere, gjennomført oppdrag med blant annet skjøtsel, uttak av mink, fjerning av uønskede treslag og restaurering av myr.

Den nye merkevare- og besøksstrategien for nasjonalparkene ble lansert før sommeren. Strategien ble utviklet i samarbeid med nasjonalparklandsbyer og -kommuner, naturinformasjonssentre, nasjonalparkforvaltere, reiselivsaktører og Innovasjon Norge, med bistand fra Snøhetta Design. Målet er at flere skal besøke nasjonalparkene uten at det går på bekostning av verneverdiene.

Friluftslivets år 2015 arrangerte flere tusen turer og aktiviteter over hele landet. Undersøkelser viser at en million nordmenn kom seg oftere ut på tur i fjor enn tidligere, noe som forteller meg at vi lyktes. SNOs kontroll med motorferdsel i utmark har hatt økt prioritet i 2015. Antall anmeldelser økte med ca. 40 prosent fra fjoråret, noe som i hovedsak skyldes økt aktivitet.

På forurensningsområdet har vi også omfattende driftsoppgaver, blant annet regulering av industrien etter forurensningsloven og tilsyn. For landbasert industri har enkelte saker fått stor oppmerksomhet og vært svært ressurskrevende, som for eksempel gruvesakene Nussir og Engebø, og enkelte virksomheter innen farlig avfall-bransjen og demolering av utrangerte plattformer. Vi har også gjort en stor innsats i oppfølgingen av vårt sektoransvar etter vannforskriften.

I 2015 gjennomførte vi over 460 risikobaserte tilsyn med industri og andre virksomheter, og avdekket mange regelbrudd og behov for bedre kunnskap og etterlevelse av miljøregelverket. I petroleumssektoren har det vært noe nedgang i antall leteboringer, men flere små operatører på norsk sokkel, økt aktivitet i mer sårbare områder samt økning i sakenes kompleksitet, gjør at arbeidsomfanget er betydelig.

Vedtakene våre knyttet til forurensende virksomhet kan få betydelige konsekvenser for miljø og verdiskapning. Vår jobb er å avveie de positive og negative konsekvensene og stille vilkår for å begrense negative effekter. Kompleksiteten i avveiningene vi gjør, stiller høye krav til saksbehandlingen og evnen vår til å formidle den jobben vi er satt til å gjøre.

Opprydding i gamle miljøsynder er en kostbar påminnelse om hva mangelfull kunnskap eller tidligere tiders manglende regulering kan føre til. Vi har i 2015 hatt god framdrift i arbeidet med opprydding i forurenset sjøbunn. Vi satte i verk opprydding i Trondheim og tildelte midler til Flekkefjord, Farsund og Arendal. I tillegg er detaljprosjekteringen for Sandefjord og Bergen i gang. Vi jobber godt sammen med Kystverket for å samkjøre opprydding med farledsutdypinger.

Det er i 2015 utarbeidet statusrapport for miljøgiftene på prioritetslista, der bruk og utslipp skal reduseres vesentlig med sikte på å stanse utslippene innen 2020. Det er stor reduksjon i utslippene av mange av stoffene, men det er fortsatt store kunnskapsmangler, særlig for nye stoffer. Når vi fremmer forslag om reguleringer av stoff i EU, ser vi på mulighetene for å regulere stoffgrupper og ikke bare enkeltstoff. Det er krevende, men en nødvendig vei å gå.

Det er fortsatt uro i avfallsmarkedet på grunn av stor konkurranse om avfallet nasjonalt og internasjonalt, og mellom private og offentlige interesser. Etter oppdrag fra Klima- og miljødepartementet har vi oversendt vår tilrådning om noen viktige rammebetingelsene for avfallsbransjen.

Arbeidet med lokal luftkvalitet har vært omfattende i kjølvannet av at Norge ble dømt av EFTA-domstolen på grunn av brudd på krav i luftkvalitetsdirektivet. Utfordringene er størst med tanke på svevestøv og NO₂ i flere av de større byene. For å få mer kunnskap

om kildene til luftforurensning arbeider vi blant annet med å utvikle et beregningsverktøy for kommunene.

Fylkesmannens miljøvernavdeling er «vår forlengede arm». Vi legger vekt på god styring og veiledning, og ensartet praksis er et mantra for oss i dette. Vi har vært igjennom en stor omlegging og forenkling av styringsdokumentene. Fylkesmannen har stramt med ressurser og må prioritere hardt mellom ulike oppgaver.

Internasjonalt arbeid. På mange områder er norsk miljøregelverk harmonisert med EUs regelverk. Vi deltar i om lag 100 ekspertgrupper og komiteer i EU. Nye rutiner har profesjonalisert arbeidet. I snitt deltar medarbeidere i direktoratet på møter i EU hver dag. Vi opplever at vi blir godt lyttet til der vi har nyttig kunnskap å komme med. Vi deltar også hyppig på den globale arena og har i 2015 blant annet støttet opp under internasjonale konvensjoner på områdene klima, miljøgifter og biologisk mangfold. Bilateralt har vi hatt mest samarbeid med Kina, India og Myanmar, i tillegg kommer arbeidet gjennom programmet «Olje for utvikling».

2015 var det andre hele året i Miljødirektoratets historie. Vi har i hovedsak kommet over kneika etter sammenslåingen og er godt integrert som et helhetlig miljødirektorat. Mange oppgaver går på tvers i organisasjonen, og vi har opprettet gode systemer for å sikre at vi utnytter kompetansen på tvers i tråd med formålet bak sammenslåingen.

Kutt i budsjettet de siste par årene, og signaler om ytterligere kutt, gjør at vi i 2015 besluttet å nedbemanne med fire prosent, det vil si 30 stillinger innen utgangen av 2017. Samtidig fokuserer vi på tiltak for å effektivisere gjennomføringen av oppgaver, blant annet jobber vi med å effektivisere og strukturere informasjonsarbeidet vårt. En full gjennomgang av alle nettstedene skal gjøre det enklere for brukerne våre å finne relevant informasjon og gi et mer enhetlig ansikt utad.

Miljøutfordringene går på tvers av alle sektorer og samfunnsområder. Vi kan ikke alene nå de politisk vedtatte klima- og miljømålene – måloppnåelsen er avhengig av innsats fra ulike sektormyndigheter og vi jobber for godt samarbeid med de mange andre statlige organer vi samhandler med.

Som leder for direktoratet er jeg imponert over innsatsen til alle lederne og medarbeiderne, som samtidig med omstilling og nedbemanning står på og sikrer høy produksjon til det beste for miljøet.

Trondheim, 29. februar 2016

Ellen Hambro
direktør Miljødirektoratet

Foto: John Petter Reinertsen

2. Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Virksomheten og samfunnsoppdraget

Miljødirektoratet jobber for et rent og rikt miljø. Våre hovedoppgaver er å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning.

Vi er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet. Vi gjennomfører og gir råd om utvikling av klima- og miljøpolitikken. Vi er faglig uavhengig. Det innebærer at vi opptre selvstendig i enkeltsaker vi avgjør, når vi formidler kunnskap eller gir råd. Samtidig er vi underlagt politisk styring.

Klima- og miljøpolitikken er delt inn i resultatområder med konkrete nasjonale mål. Vi skal bidra til å nå målene på disse miljøområdene:

- naturmangfold
- kulturminner og kulturmiljø
- friluftsliv
- forurensning
- klima
- polarområdene

Innenfor alle miljøutfordringene vi jobber med, har vi følgende fem funksjoner:

Skaffe og formidle miljøinformasjon

Vi overvåker og kartlegger miljøtilstanden. Vi systematiserer og formidler aktuell og forståelig miljøkunnskap på ulike arenaer og i ulike kanaler, blant annet gjennom naturveiledning til publikum i felt.

Utøve og iverksette forvaltningsmyndighet

Vi forvalter lover, forskrifter og tilskuddsordninger og fatter vedtak etter disse. Vi legger til rette for gjennomføring av forvaltningstiltak i naturen. Vi fører tilsyn med at krav og regler blir etterlevd.

Styre og veilede regionalt og kommunalt nivå

Fylkesmannen er vårt ytre apparat som vi styrer og veileder. Vi veileder også om viktige miljøoppgaver som er delegert til ulike regionale og kommunale organer, blant annet kommuner, fylkeskommuner, nasjonalpark- og verneområdestyrer og rovviltnemnder.

Gi faglige råd

Vi lager analyser og gir råd om videreutvikling av miljøpolitiske mål, foreslår tiltak og virkemidler og er en støttespiller for Klima- og miljødepartementet i utviklingen av klima- og miljøpolitikken. Vi samordner arbeidet på miljøområdet på tvers av sektorer og samarbeider med andre myndigheter om integrering av miljøhensyn i deres arbeid, og om analyser og forslag.

Delta i internasjonalt miljøarbeid

Vi deltar på vegne av Norge i internasjonalt miljøarbeid, blant annet under EØS-avtalen og globale konvensjoner og bidrar til å utvikle felles internasjonalt regelverk. Vi samarbeider bilateralt med miljømyndigheter i andre land og er en partner i overføring av forvaltningskompetanse.

Organisasjonen

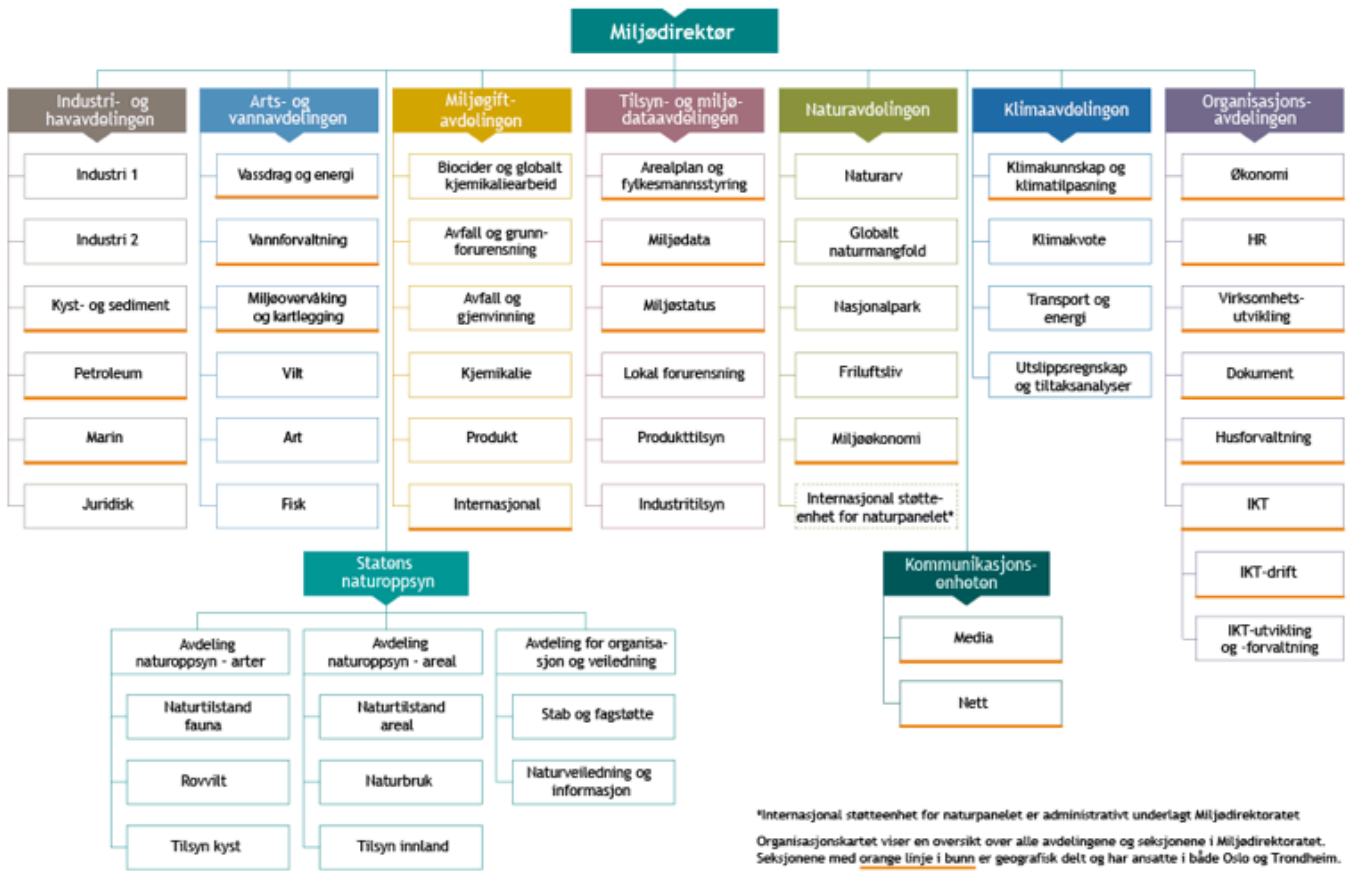
Miljødirektoratet er organisert i seks miljøfaglige avdelinger, en organisasjonsavdeling og en kommunikasjonsenhet. Statens naturoppsyn (SNO) er en del av direktoratet og utgjør feltapparatet vårt.

Vi er over 700 ansatte ved våre to kontorer i Trondheim og Oslo, og ved SNO sine mer enn 60 lokalkontor.

Ledelsen består nå av:

- miljødirektør: Ellen Hambro
- avdelingsdirektør i organisasjonsavdelingen: Jan Kato Fremstad
- kommunikasjonsdirektør: Tore Høyland
- avdelingsdirektør i arts- og vannavdelingen: Yngve Svarte
- avdelingsdirektør i industri- og havavdelingen: Signe Nåmdal
- avdelingsdirektør i klimaavdelingen: Audun Rosland
- avdelingsdirektør i miljøgiftavdelingen: Marit Kjeldby
- avdelingsdirektør i naturavdelingen: Berit Lein
- avdelingsdirektør i tilsyn- og miljødata-avdelingen: Bjørn Bjørnstad
- direktør i Statens naturoppsyn: Pål Prestrud

Organisasjonskart

Figur: Organisasjonskartet viser en oversikt over alle avdelingene og seksjonene i Miljødirektoratet. Seksjonene med oransje strek under har ansatte både i Oslo og Trondheim.

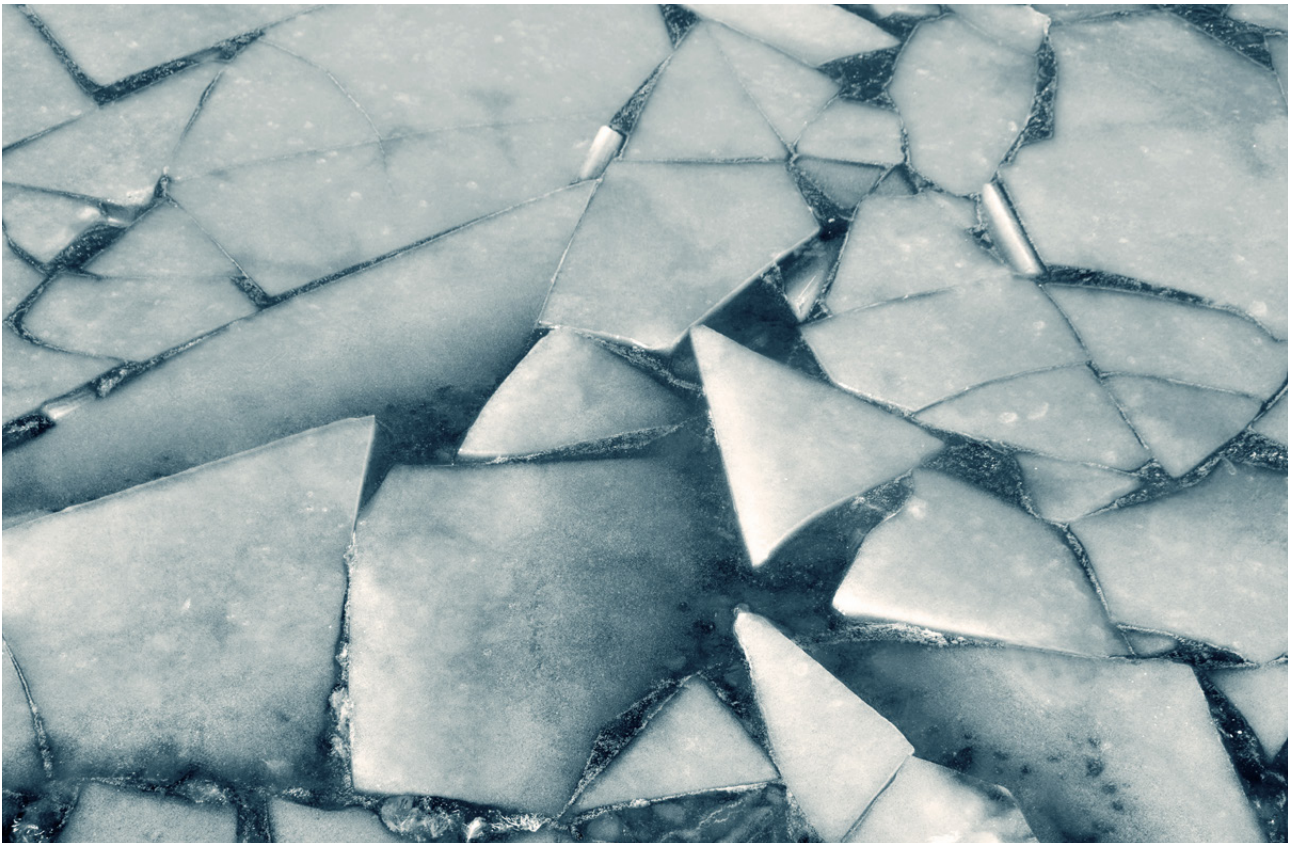
Utvalgte hovedtall

Tabellene under viser direktoratets nøkkeltall og volumtall for 2014 og 2015. Tallene kommenteres i kapittel 3.2 Ressursbruk.

Nøkkeltall	2014	2015
Antall utførte årsverk	680	692
Samlet tildeling post 01-99*	3 543 606 000	3 640 897 000
Utnyttelsesgrad post 01-29	98 %	96 %
Utnyttelsesgrad post 30-99	79 %	85 %
Driftsutgifter	1 232 681 042	1 176 503 405
Lønnsandel av driftsutgifter	39 %	41 %
Lønnsutgifter per årsverk	700 162	705 623
Samlede inntekter post 01-09	136 296 078	143 919 900

Volumtall	2014	2015
Antall medieklipp*	18 544	16 488
Antall klikk på miljødirektoratet.no	2,65 millioner	2,88 millioner
Antall besøk på miljostatus.no	401 772	490 541
Antall inngående dokumenter	43 438	43 002
Antall utgående dokumenter	32 400	30 052
Antall innsynsbegjæringer	7 205	7 383
Antall avgjorte klagesaker		371

*Tall fra 2014 er endret som følge av ny utregningsmetode.

3. Årets aktiviteter og resultater

3.1 Oppnådde resultater

Omtalen av årets aktiviteter og resultater er inndelt etter resultatområdestrukturen for klima- og miljøpolitikken og underområdene i strukturen. For hvert underområde har vi forsøkt å si noe overordnet om tilstanden på området og forholdet til nasjonale mål. Deretter har vi redegjort overordnet for den viktigste innsatsen vår på området.

Miljøutfordringene går på tvers av alle sektorer og samfunnsområder. Vi kan ikke alene nå de politisk vedtatte klima- og miljømålene – måloppnåelsen av avhengig av innsats fra ulike sektormyndigheter og vi jobber for godt samarbeid med de mange andre statlige organer vi samhandler med.

Miljøstatus.no gir kunnskap om miljøets tilstand og utvikling. Vi henviser til nettstedets oversikt over indikatorer for å få en oversikt over hvordan vi ligger an med tanke på å nå miljømålene.

3.1.1 Naturmangfold

Nasjonalt mål 1.1: Økosystemene skal ha god tilstand og levere økosystemtjenester.

Nasjonalt mål 1.2: Ingen arter og naturtyper skal utryddes, og utviklingen til truede og nær truede arter og naturtyper skal forbedres.

Nasjonalt mål 1.3: Et representativt utvalg av norsk natur skal bevares for kommende generasjoner.

Hav og kystvann

Den pågående nasjonale kartleggingen av marint biologisk mangfold har stort sett gått etter planen. Det er i 2015 gjennomført kystkartlegging i Sogn og Fjordane, Nordland og Finnmark. Det ble holdt avslutningsmøte for Rogaland, midtveismøte i Sogn- og Fjordane og oppstartsmøte for vestlige deler av Finnmark. Budsjettet tillot opprinnelig ikke planlagt oppstart i Møre- og Romsdal, men ekstramidler sent i sesongen førte til at det kom i gang ålegresskartlegging i Møre og Romsdal. Kartleggingen skal etter tidligere plan fullføres i 2018, men gjenstående arbeid gjør 2020 til en mer sannsynlig avslutning.

Også overvåkingsprogrammet Økokyst bidrar til økt kunnskap om naturmangfoldet langs kysten og dekker nå hele norskekysten. Resultatene fra overvåkingen er en viktig del av grunnlaget for arbeidet med regionale vannforvaltningsplaner, fordi den inkluderer basisovervåkingen i vannforskriften. Undersøkelsene som ble gjort i 2014 viser at økologisk tilstand langs norskekysten stort sett er god, selv om det også er noen områder hvor tilstanden ikke er tilfredsstillende.

Miljødirektoratet fikk i 2015 et oppdrag fra Klima- og miljødepartementet om å lage en handlingsplan mot stillehavsøsters som nå er i prosess i samarbeid med Fiskeridirektoratet. Vi vil levere handlingsplanen til departementet innen fristen, 1. mars 2016. SNO gjennomførte i 2015 overvåking av stillehavsøsters på tidligere overvåkede lokaliteter og vi vil trolig videreføre denne overvåkingen i 2016. Vi vil også igangsette et pilotprosjekt om bekjempelse av stillehavsøsters i 2016, hvor SNO vil stå for selve gjennomføringen av prosjektet.

Arbeidet i Faglig forum for havområdene har i 2015 kommet godt i gang i henhold til omforent arbeidsprogram. Arbeidet er rettet mot en forbedring og forenkling av prosesser knyttet til revisjoner av forvaltningsplaner. Informasjonssiden Havforum.no er lansert. Kunnskapsgrunnlaget for Norskehavet er publisert. Planlegging av arbeidet med revisjonen av forvaltningsplanen for Lofoten-Barentshavet er igangsatt.

Anbefalinger knyttet til oppfølging av OSPAR sin liste over trua og nedadgående arter er i hovedsak ferdigstilt og det er fokus på rapportering og å lage et system for revisjon av lista. Miljødirektoratet har hatt og har en aktiv rolle i dette for å sikre at det blir godt koordinert med nasjonalt arbeid på området. Korallrev er en av de sentrale naturtypene for oss hvor det også er en tett kobling til arbeidsprogram knyttet til kaldtvannsnaturtyper.

Offshore gruvevirksomhet og effekter på det biologiske mangfoldet vil være et viktig tema framover, og vi har startet arbeidet med få oversikt over tilgjengelig kunnskap om temaet.

Vannforvaltning

Vannforskriften

Det gjenstår ennå et stort arbeid for å nå målet om god økologisk og kjemisk tilstand i ferskvann, kystvann og grunnvann. Overvåkingsprogram for ferskvann, store innsjøer og grunnvann er prioritert med økt innsats i 2015. Overvåkingen bidrar til økt kunnskap om naturmangfoldet i ferskvann og store innsjøer med regional betydning. Resultatene fra overvåkingen er en viktig del av grunnlaget for arbeidet med regionale vannforvaltningsplaner, fordi de inkluderer basisovervåkingen i vannforskriften. Dersom tiltak ikke blir gjennomført er det en risiko for at kun i underkant av 60 prosent av ferskvann i Norge når målene om god økologisk tilstand innen 2021. Årsakene til at målene ikke blir nådd er menneskeskapte påvirkninger som igjen fører til endringer i den økologiske tilstanden for fisk, planteplankton, planter og bunndyr.

Regionale vannforvaltningsplaner, med tilhørende tiltaksprogrammer, er verktøy for å nå målet om god økologisk tilstand i vann. Disse planene inkluderer både ferskvann og kystvann ut til en nautisk mil utenfor grunnlinjen (12 nautiske mil for prioriterte stoffer). Dette fagområdet, som favner på tvers av forvaltningen, er høyt prioritert på kommunalt, regionalt og nasjonalt nivå. Påvirkningene på vannmiljøet varierer mellom vannregionene. I Agder er effekten av sur nedbør fremdeles en stor utfordring, mens Glomma, Vest-Viken og Rogaland blant annet har store utfordringer med for høye tilførsler av nærings salt fra avløp og jordbruk. På Vestlandet er mange vassdrag påvirket av vannkraft. Fra Trøndelag og nordover har mellom 85-95 prosent av vannforekomstene god eller svært god tilstand.

Prioritering av tiltak i vannregionene har blant annet tatt utgangspunkt i eksisterende handlingsplaner og flere vannforekomster vil få utsatt frist for å nå miljømålet der tiltak ikke er prioritert i denne planperioden. Innenfor en totalramme på nesten ni millioner kroner er det i år gitt tilskudd til i alt 30 ulike tiltak som spenner over mange ulike vannforvaltningstiltak. Det mangler ikke på engasjement for vannet vårt og tilskuddsmidlene utløser mye dugnadsvirksomhet og andre midler til vannarbeid. Disse prosjektene vil bidra til å bedre vannmiljøet rundt omkring i landet og gjøre oss bedre rustet til å nå målene som er satt etter vannforskriften.

Som nasjonalt samordnende direktorat har Miljødirektoratet ledet arbeidet i direktoratsgruppa for gjennomføringen av vanddirektivet og nasjonal referansegruppe. Dette inkluderer ledelse av og leveranser fra prosjektene under direktoratsgruppa knyttet til overvåking, miljøtilstand, miljøtiltak, plan og prosess, grunnvann og sterkt modifiserte vannforekomster (SMVF).

Deltakelse i arbeidet under felles europeisk gjennomføringsstrategi for vanddirektivet (CIS) er fortsatt viktig for å tilføre norsk erfaring og kunnskap, og ikke minst sørge for at utviklingen av dette direktivet også tar hensyn til norske forhold. Vannforskriften er i 2015 endret som en konsekvens av kalibrering av klassegrenser for prioriterte stoffer og økologiske kvalitetsselementer. Når det gjelder oppfyllelse av EØS-forpliktelser og vanddirektivets krav, er det stor avstand til målet med tanke på kunnskapsgrunnlag, noe som skyldes underfinansiering av vannmiljøovervåking jf. de opprinnelige forutsetningene for gjennomføring (St. prp. 75 2007-2008). Særlig gjelder dette miljøgifter (prioriterte stoffer), men også overvåking av økologisk tilstand i vann.

Status for resultatkrav 2 om å bidra til å klargjøre vedtak av vannforvaltningsplaner

I 2015 har det blitt gjort en stor innsats i utarbeidelse og andre gangs høring av vannforvaltningsplanene. Arbeidet har i slutfasen i stor grad vært fokusert på miljømål og tiltak i regulerte vassdrag, men mange myndighetsområder er omtalt i planene, noe som vil ha stor betydning for vannmiljøet framover. Forurensede sediment, spredte avløp, myndighetspålagt overvåking for industrien, fremmede organismer i vann, kalking av forsuredde vassdrag, elvemusling og tiltak mot krypsiv er et utvalg områder som er omfattet av vannforvaltningen og som også omtales andre steder i årsrapporten.

Vannregionmyndighetene oversendte regionale vannforvaltningsplaner vedtatt i respektive fylkesting til Klima- og miljødepartementet rett før årsskiftet for godkjenning i løpet av første halvdel av 2016. Vi har lagt betydelig innsats i å vurdere alle planene og å gi råd til departementet i forkant av departementets godkjenning.

Vann og vassdrag

Vassdragsreguleringer er en av de viktigste påvirkningsfaktorene for miljøtilstanden i norske vassdrag, og i laksevassdragene er 149 av totalt 465 vassdrag påvirket. I 104 av laksevassdragene har reguleringene en avgjørende påvirkning.

Miljødirektoratet og Fylkesmannen har ansvaret for å følge opp naturforvaltningsvilkårene i vannkraftkonsesjoner gitt etter vassdragsreguleringsloven og vannressursloven. For de regulerte vassdragene omfatter Miljødirektoratets myndighet å kunne gi pålegg om undersøkelser og tiltak som berører anadrom laksefisk, mens myndigheten til å kunne gi pålegg som omfatter innlandsfisk, friluftsliv og landskap ligger hos Fylkesmannen. Miljødirektoratet hadde i 2015 aktive pålegg i 50 laksevassdrag. Regulantene har i tillegg, uten pålegg fra oss, gjennomført undersøkelser og tiltak med utgangspunkt i vilkårene. I vassdrag der det er påvist negative reguleringseffekter har vi i 2015 videreført arbeidet med å pålegge tiltak som blant annet fører til økt naturlig gyting, fiskeproduksjon og vandring. Ny kunnskap og erfaring med eksisterende tiltak har ført til at tiltakene er dreid over fra fiskeutsetting, til tiltak som legger til rette for mer naturlig fiskeproduksjon og vandring. Denne dreiningen stiller nye krav til eksisterende og nye tiltak, og til evalueringen av effekten av disse.

Føringen for 2015 om at innsatsen skal økes med hensyn til å utvikle en effektiv, standardisert og målrettet bruk av naturforvaltningsvilkårene er i gang, men ressursbruken knyttet til arbeidet med vannforvaltningsplanene har påvirket framdriften i arbeidet. I vannforvaltningsplanene er det identifisert en rekke vassdrag som er påvirket av regulering, og som bør prioriteres for oppfølging for å forbedre miljøtilstanden. Dette fører til at det må igangsettes arbeid i mange nye vassdrag for å ivareta sektoransvaret vårt. Oppfølging av naturforvaltningsvilkårene vil derfor ha høy prioritet framover.

Arbeidet med regionale vannforvaltningsplaner og tiltaksprogram har vært omfattende i 2015. Innsatsen vår har i stor grad vært knyttet til å veilede om fastsetting av miljømål i regulerte vassdrag.

Miljødirektoratet har i 2015 avgitt høringsuttalelser til konsesjonssøknader og revisjon av konsesjonsvilkår. Revisjoner av konsesjonsvilkårene innebærer at konsesjonene får moderne naturforvaltningsvilkår. Dette vil innebære en forpliktelse for miljøforvaltningen å undersøke effekten av inngrepene og deretter så godt som mulig ta tak i de miljøutfordringene reguleringen har ført med seg. Vi forventer at antallet revisjonssaker vil øke framover.

I samråd med Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) fatter Miljødirektoratet vedtak i søknader knyttet til Samlet plan for vassdrag. Mengden søknader har vært avtagende og med stadig færre realiserbare vannkraftprosjekter igjen nasjonalt, er det forventet at denne trenden vil fortsette.

Forsuring av vann og vassdrag er et alvorlig miljøproblem i Norge, og sur nedbør truer naturmangfoldet i norske ferskvann. Kalking er et viktig tiltak for å redusere skadene og har god effekt. De siste årene er det gjennomført en betydelig nedtrapping av kalkingen i innsjøer i Norge, fordi mange innsjøer ikke lenger vurderes å ha behov for kalk. Innsjøer hvor kalking er avsluttet blir overvåket med tanke på å avdekke en eventuell ny forsuring. Utviklingen i disse innsjøene vil være avgjørende for om det gjøres videre nedtrappinger de kommende årene. Dersom innsjøer blir forsuret på nytt, vil det igjen bli prioritert å starte opp kalking.

Vi sendte i juli forslaget til plan for kalking av vassdrag i Norge for perioden 2016–2021 på høring, og den endelige planen vil foreligge i februar 2016. Av andre aktiviteter på kalkingsområdet vil vi trekke fram at vi i november gjennomførte en norsk-svensk forsuring- og kalkingskonferanse på Hamar, i samarbeid med den svenske Havs- og vattenmyndigheten. Vi bevilget videre midler til nye kalkingstiltak (optimaliseringstiltak) i flere vassdrag. I tillegg ble bygging av kalkdoserer i Modalselva startet opp. Denne vil komme i drift våren 2016. De siste årene har vi hatt midler til å kunne øke kalkingsaktiviteten i laksevassdrag, og i tråd med handlingsplanen for kalking 2016–2020 vil det bli satt i gang enda flere nye kalkingstiltak i laksevassdrag. Vi fokuserer nå på kalking av sure sidebekker til de kalkede laksevassdragene.

Fiskeforvaltning

Innsiget av villaks er mer enn halvert i løpet av de siste 30 årene, og mange bestander er truet eller sårbare.

Omtrent 50 norske laksebestander er utryddet eller har så få individer at de står i fare for å bli utryddet. Ifølge Miljødirektoratets lakseregister er ca. 45 prosent av de omtrent 400 laksebestandene som er igjen i svært dårlig eller dårlig tilstand. Til tross for at det høstbare overskuddet i de norske laksebestandene er betydelig redusert, var det ifølge Vitenskapelig råd for lakseforvaltning (VRL) nok gytefisk i 84 prosent av de vurderte laksebestandene i perioden 2011–2014. Dette skyldes ifølge VRL hovedsakelig reguleringer i fiske som har medført en betydelig redusert beskatning både i sjø og elver. VRL peker på at påvirkninger fra lakseoppdrett trolig er en viktig årsak til spesielt lavt innsig av villaks til mange vassdrag på Vestlandet, og at det er rimelig å anta at smittepress fra lakselus bidro vesentlig til reduserte bestander i elvene i Trondheimsfjorden i 2013 og 2014.

I Norge er det 1 127 vassdrag som har eller har hatt bestander av sjøørret. Mens fangstene av sjøørret har holdt seg på et relativt stabilt nivå sør og nord i landet, har fangstene i Midt-Norge og på Vestlandet blitt sterkt redusert. I følge lakseregisteret er 45 av de norske sjøørretbestandene tapt eller truet, 111 bestander er kategoriserte som sårbare og 437 bestander er kategorisert som reduserte. Vitenskapsrådet vurderer at lakselus er et betydelig problem for sjøørret. Som følge av reduserte bestander og stort smittepress fra lakselus anbefaler rådet at det ikke lenger bør fiskes etter sjøørret fra bestander i ytre fjordstrøk og langs kysten fra Ryfylke i Rogaland til Vikna i Nord-Trøndelag.

Det er 114 vassdrag i Norge som har eller har hatt bestander av sjørøye. I perioden 2009–2015 har antallet fanget sjørøye i vassdragene blitt mer enn halvert sammenliknet med perioden 1989–2008. I følge lakseregisteret er sju bestander tapt eller truet, elleve bestander sårbare og 19 bestander kategorisert som reduserte.

Tiltak mot *Gyrodactylus salaris* og bevaring av stammer i genbank er gjennomført som planlagt i Skibotn- og Ranaregionen. Behandlingene av Lærdals-, og Vefsn- og Raumaregionene er fulgt opp med blant annet reetablering av de opprinnelige fiskestammene. Genbankarbeidet er omfattende på grunn av at historisk mange bestander er tatt vare på i levende genbank fra regioner som er, eller skal, behandles mot *Gyrodactylus salaris*. Planleggingsarbeidet i

Drammensregionen er startet opp. Arbeidet med bygging av sperre i Driva er gjennomført i henhold til revidert fremdriftsplan. Etablering av ny genbank på lms er forsinket, blant annet som følge av krav om undersøkelser av mulige fortidsminner i anleggsområdet.

Arbeidet med hovedregulering av fisket fra og med 2016 har vært en betydelig arbeidsoppgave, og den er gjennomført i henhold til tidsplanen. Det samme gjelder oppdragene knyttet til regulering av sjøfisket i Varangerfjorden og utfasing av krokarn i Finnmark. Bistanden til departementet i forhandlingene med Finland om en ny avtale om fisket m.v. i Tanavassdraget, er utført i tråd med oppdraget. Klassifisering av de første (minst 100) villaksbestander etter kvalitetsnormen nærmer seg slutføring. Årsmøte i North Atlantic Salmon Conservation Organization (NASCO) er gjennomført. Med unntak av oppfølging av arbeidet i European Inland Fisheries and Aquaculture Advisory (EIFAAC) er forvaltning av innlandsfisk ikke prioritert. Norge var vertskap for komitemøte og et stort internasjonal symposium. Samarbeidet om å utnytte ressurser til overvåking av bestandssituasjonen og rømt oppdrettslaks på en mest mulig hensiktsmessig måte, er fortsatt utfordrende.

Trusselbildet mot de ville bestandene er uforandret. Hovedutfordringene for villaksen i dag er, ifølge Vitenskapelig råd for lakseforvaltning, lakselus og innblanding av oppdrettslaks i de ville stammene. Fortsatt nedsatt følsomhet mot lusebehandlinger er bekymringsfullt. Nivået på innslag av rømt oppdrettsfisk i elvene synes å være som i de senere år. En del bestander av anadrom laksefisk overbeskattes. Fiske på blandede bestander er i denne sammenhengen en utfordring. Et overvåkingssystem som understøtter en fullt ut forsvarlig forvaltning av et fiske på blandede bestander samt en adaptiv (lokal) forvaltning er ikke på plass i tilstrekkelig grad, og det er særlig mangelfullt for sjøørret og sjørøye. Samlet sett anses videre påvirkning fra akvakultur å være de største utfordringene for framtidig måloppnåelse.

På akvakulturområdet er det opprettet en arbeidsgruppe med deltagere fra Fiskeridirektoratet, Mattilsynet og Miljødirektoratet for å bidra til at etatene har felles kunnskapsgrunnlag og legge grunnlaget for en samordnet bruk av virkemidler for å redusere miljøpåvirkninger av legemidler mot lakselus.

Arbeidsgruppen ledes av Fiskeridirektoratet. Det trengs mer kunnskap om miljøpåvirkning av utslipp av lusemidler, og det er bestilt ytterligere utredninger fra Havforskningsinstituttet som vil inngå i deres neste årlige risikorapport. Sammen med Fiskeridirektoratet har vi arbeidet med å revidere Norsk Standard NS9410 for miljøvurdering av bunnpåvirkning fra marine akvakulturanlegg.

Miljødirektoratet har vurdert regelverket for utslipp fra brønnbåt som brukes i lusebehandlingen av oppdrettslaks, og arrangerte i den sammenheng bransjemøte høst 2015 der de andre etatene også deltok. Fiskeridirektoratet fikk i november 2015 oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet å foreslå tiltak som kan motvirke negative miljøeffekter knyttet til behandling mot lakselus, i samarbeid med Mattilsynet og andre berørte etater. Tømming av avlusingsvann fra brønnbåter er ett av områdene som er vurdert å inngå i forskriftsregulering, for å sikre krav til miljømessig forsvarlig drift. Forslaget skal etter planen på høring våren 2016.

Status for resultatkrav 16 om forbedring av tilstanden til bestander av anadrome laksefisk

I følge Vitenskapelig Råd for Lakseforvaltning (VRL) var innsiget av villaks i 2014 på et lavt nivå for åttende år på rad, med ca. 475 000 laks som vandret inn til kysten av Norge (VRL rapport nr. 8, 2015). Likevel konkluderte vitenskapsrådet at forvaltningsmålene ble nådd eller sannsynligvis nådd i 84 prosent av den vurderte laksevassdragene i 2015. Dette er det beste resultatet som er oppnådd siden rådets første vurdering i 2009 og en klar økning i både antall og andel bestander der forvaltningsmålet ble nådd (VRL rapport nr. 8, 2015). I følge vitenskapsrådets nyeste rapport kan bedringen i oppnåelse generelt tilskrives strengere reguleringer av fisket (VRL rapport nr. 8, 2015).

Status for resultatkrav 18 om laksesperre i Driva

De forberedende grunnarbeidene er gjennomført og nødvendige kontrakter er inngått. Vi tar sikte på ferdigstilling i 2017 med byggestart 1. februar 2016.

Viltforvaltning

Sjøfuglprogrammet SEAPOP ivaretar den langsiktige kartleggingen og overvåkingen av sjøfugl. Resultater fra de ti første årene av programmet ble rapportert og lagt fram på SEAPOP-seminaret i april 2015. Dataene

for perioden 2005 til 2014 viser fortsatt en betydelig nedgang for de fleste arter, samlet sett 30 prosent nedgang det siste tiåret. En arbeidsgruppe bestående av sjøfuglforskere og havforskere avla sin rapport i 2015 og foreslo en rekke tiltak for å bedre situasjonen. SEATRACK-prosjektet som kartlegger sjøfugls vandringer og arealbruk, hadde en vellykket feltsesong. Av fuglene merket i 2014 ble 37 prosent gjenfanget i 2015.

Norsk handlingsplan for isbjørn var ferdig høsten 2013. Planen er nå under implementering. Hovedfokus har vært oppfølging av internasjonale utfordringer, herunder ferdigstilling av den sirkumpolare handlingsplanen til partsmøtet for isbjørnavtalen i september og norsk oppfølging av prioriterte tiltak i planen. Som del av det internasjonalt relaterte arbeidet har det også vært konsultasjoner med russisk side for gjennomføring av ny bestandstelling. I august 2015 ble tellingen gjennomført på norsk side og foreløpig estimat for denne delen av utbredelsesområde indikerer flere bjørner enn i 2004, men tallet er usikkert og må analyseres videre. Isbjørnsamarbeidet med Russland er vedtatt videreført under det bilaterale miljøvernssamarbeidet.

Arbeidet med en helhetlig forvaltning av villreinens leveområder er videreført. Fem av de sju regionale planene for nasjonale villreinområder er vedtatt, mens de to siste er under sluttbehandling. Fylkeskommunenes oppfølging av planene gjennom årlige handlingsprogrammer må prioriteres framover. De regionale, brukerstyrte FoU-prosjektene som blant annet framskaffer kunnskapsgrunnlag for planene videreføres i flere områder. Prosjektet i Snøhetta vil ved utgangen av 2016 legge fram kunnskapsgrunnlaget for endelig politisk beslutning om Snøheimvegen. Det er inngått ny avtale med Vegdirektoratet om rutiner for stenging av riksveg 7 over Hardangervidda når det er villrein på trekk mot veggen om vinteren. Arbeidsgruppen, nedsatt av klima- og miljøministeren, avla i juni sin rapport med innstilling om etablering av to europeiske villreinregioner, og Miljødirektoratet har gitt sine vurderinger og anbefalinger til rapporten. Miljødirektoratet var sammen med NINA hovedansvarlig for gjennomføring av en internasjonal konferanse knyttet til villrein, tamrein og moskus på Røros i august.

Revisjon av forskrift om forvaltning av hjortevilt ble

gjennomført i 2015, og forskriften trådte i kraft i januar 2016.

Arbeidet med kartlegging av de høstbare småviltbestandene ble satt ut på konkurranse på slutten av 2014 for å gi et godt kunnskapsgrunnlag for revisjon av jakttidene. Resultatene framkommer i NINA-rapport 1178 «Statusoversikt for jaktbart småvilt».

Miljødirektoratet har i 2015 fokusert på *utfordringer knyttet til bestandene av dverggjess og kortnebbgjess, som har internasjonale handlingsplaner knyttet til seg. I tillegg ble det startet et arbeid som tar sikte på etablering av tilsvarende internasjonale planer for forvaltning av blant annet grågås og kvitkinngås.* Dette arbeidet drives innenfor rammen av AEWA (African-Eurasian-Waterfowl-Agreement). Utover arbeidet mot andre land har Miljødirektoratet også styrket arbeidet i Norge, ved å gi mulighet for at næringsorganisasjonene i samarbeid med jegere utvikler en best mulig praksis i gåseforvaltningen. Det innebærer også at organisasjonene skal gjennomgå og evaluere regionale og lokale planer og rapportere status til Miljødirektoratet i 2016.

Roviltforvaltning

Det har i 2015 vært utarbeidet grunnlagsdata knyttet til den kommende revisjonen av bestandsmål for ulv og vurderinger av ulvesonen. Det er i tillegg gjennomført en tredje spørreundersøkelse om folks holdninger til ulv i Østmarka. Rapporten belyser holdningsendringer i befolkningen i ulike faser av dannelsen av et ulverevir.

Et nytt bestandsestimat for antall hekkende kongeørnpar ble lagt fram våren 2015. I etterkant har Miljødirektoratet fått utarbeidet en sammenstilling av kunnskapsgrunnlaget for kongeørn og utviklet en bestandsmodell for å kunne beregne bestanden av kongeørn basert på eksisterende kunnskap og bestandsestimatet. Disse underlagsrapportene dannet basis for Miljødirektoratet sitt arbeid med å ferdigstille og oversende til departementet en rapport med faglig tilrådning om framtidig forvaltning av kongeørn.

Som en oppfølging av Stortingets rovviltforlik fra 2011 ble det i 2015 iverksatt et prosjekt om evaluering av regional forvaltning. En første delrapport om denne evalueringen ble levert høsten 2015, og siste del av prosjektet forventes levert i juni 2016. De

foreløpige resultatene er påkrevet for å kunne gi nye rovviltnemnder som kommer i drift i 2016 en god start på sine oppgaver i rovviltforvaltningen.

Miljødirektoratet har et omfattende samarbeid med Naturvårdsverket i Sverige, og rovviltarbeidet er en viktig del av dette. Det ble i 2015 inngått avtale med Naturvårdsverket om etablering av felles rutiner innen rovviltovervåkning og datalagring av rovviltdata. Det gir oss bedre beslutningsgrunnlag for forvaltningsvedtak, mens publikum får tilgang til informasjon fra hele utbredelsesområdet til rovviltbestandene. Det sikrer også gjensidig god informasjon om bestandsutvikling på begge sider av landegrensene.

Etter at Klima- og miljødepartementet besluttet at omgjøringsbegjæringer knyttet til rovvilterstatning skulle behandles på nytt, er alle omgjørings saker ferdigstilt og klagesaker oversendt departementet. Arbeidet med å utarbeide ny forskrift om erstatning for tamrein tapt til fredet rovvilt ble startet i 2015. Dette fortsetter i 2016, og ny forskrift forventes fastsatt i løpet av året.

I 2015 ble det bestilt og levert en rapport om kunnskapsstatus og kunnskapsbehov for forvaltning av rovvilt i Norge. Etter mange år med forskning og overvåkning på rovviltartene er kunnskapen god, men det er fortsatt kunnskapshull som kan tettes.

Statens naturoppsyn (SNO) fortsatte sitt omfattende arbeid med innsamling av data for bestandsberegninger av store rovdyr og kongeørn. Anslagsvis 80–90 prosent av datamaterialet som ligger til grunn for bestandsberegningene av store rovdyr, ble samlet inn av SNO. Arbeidet er ressurskrevende. Særlig gjelder dette for sporingen av jerv, som foregikk over det meste av Norges fjellområder i løpet av våren.

I 2015 felte SNO 68 jerv og to bjørn i forbindelse med ekstraordinære skadefelling etter vedtak i direktoratet. 17 jervehi ble gravd ut, og valpene og tispene ble avlivet. I tillegg ble en bjørn med uønsket adferd felt og en skadet bjørn ble felt på ettersøk av SNO.

Etter en betydelig nedgang i 2014, gikk antall dokumenterte rovviltskader på sau og rein ytterligere ned i 2015. Det meste av dokumentasjonsarbeidet

utføres av rovviltkontakter som enten er ansatt i SNO og jobber på innkalling, eller er private næringsdrivende med kontrakt med SNO. I alt er det ansatt ca. 180 rovviltkontakter som utførte 8–10 årsverk i 2015. I tråd med Stortingets rovviltforlik er dette personell med lokal tilknytning og god legitimitet i distrikter med rovviltutfordringer.

Truede arter, naturtyper og kulturlandskap

Arbeidet med truede arter har vært i fokus i 2015. For dverggås har ulike forvaltningsmodeller og strategier for Norge og Sverige ført til at det ikke var mulig å ferdigstille den internasjonale reviderte handlingsplanen i 2015, men arbeidet fortsetter i 2016. Det utvidede samarbeidet med andre partsland under AEWA (African–Eurasian–Waterfowl–Agreement) har fortsatt, og løpende tiltak i norske hekke- og rasteområder videreføres. Bestanden hadde en positiv tilvekst i 2015 gjennom en vellykket hekkesesong, og vi ser at tiltakene våre fungerer for arten. SNO har gjennomført omfattende fellingstiltak rettet mot rødrev i hekkeområdene. Det ble felt 37 rødrev i området i 2015.

I 2015 ble fem nye truede arter vedtatt som prioriterte arter: Fjellrev, dvergålegras, skredmjelt, svartkurle og trøndertorvmose. Forvaltning av tilskuddsmidler har vært en viktig del av arbeidet med truede og prioriterte arter også i 2015. I tillegg har det vært noe saksbehandling knyttet til unntak fra forskrifter om prioriterte arter.

Som en del av arbeidet med å bedre situasjonen for truede arter ble fjellrev vedtatt som prioritert art i 2015, noe som betyr at fjellrev og fjellrevhi har en bedre beskyttelse enn tidligere. For å styrke bevaringsarbeidet for den skandinaviske fjellrevbestanden signerte norske og svenske miljømyndigheter en intensjonserklæring. Arbeidet med felles handlingsplan og felles instruksjoner for tiltak og overvåking ble igangsatt. 2015 var et godt produksjonsår for fjellreven, spesielt i områder hvor det foregår tiltak. I de nordligste områdene er bestanden svært lav og den står i fare for å dø ut dersom ikke tiltak iverksettes. SNO har videreført overvåkingen under Nasjonalt overvåkningsprogram for fjellrev og har bistått ved utsetting av fjellrev på Hardangervidda og i Junkeren i Rana. Aktive tiltak som støtteføring ved hi og felling av rødrev i spesielle områder, er

også prioritert. Det er i løpet av året felt 39 rødrev i forbindelse med bevaringstiltak for fjellrev.

Miljødirektoratet har ansvaret for å forvalte den truede arten elvemusling. Målet i et langsiktig perspektiv er at den skal finnes i livskraftige populasjoner i hele Norge. Alle nåværende naturlige populasjoner skal opprettholdes eller forbedres. Vi arrangerte i februar 2015, i samarbeid med Fylkesmannen i Nord-Trøndelag og NINA, et todagers seminar om tiltak for å ivareta elvemuslingen. I 2015 har det vært blitt lagt ned arbeid i å oppdatere og kvalitetssikre dataene i elvemuslingbasen og dataene i basen er nå gjort tilgjengelig for andre nasjonale baser. Det er også gjennomført en evaluering av handlingsplanen som skal legges til grunn for en vurdering av om ny handlingsplan skal utarbeides. Kultiveringsanlegget for elvemusling på Austevoll i Hordaland har hatt stor aktivitet hvor blant annet deler av anlegget er bygd om etter utfordringer i driften sommeren 2014. Den nye rødlista for trua arter som kom i 2015 viser at elvemuslingens status som truet (sårbar i rødlista) er uforandret i forhold til tidligere rødlistes. Dette signaliserer at arbeidet med å ivareta arten bør videreføres.

Karttjenesten for arter med nasjonal forvaltningsinteresse ble lansert i 2015 og publisert i Naturbase kart (artsdataflytprosjektet). Dette er et datasett som er filtrert ut fra Artsdatabanken sine baser og tilrettelagt for forvaltningsformål (plan). Resultatet er en karttjeneste som vises i Naturbase kart og andre innsynsløsninger (for eksempel Kilden) og er tilgjengelig for nedlasting. Prosjektet danner et viktig grunnlag for hva som er nasjonale interesser i arbeidet under plan- og bygningsloven. Artsinnholdet i denne karttjenesten omfatter i all hovedsak truede arter, nær truede arter, prioriterte arter, freda arter samt fremmede arter i de høyeste risikokategoriene.

Miljødirektoratet deltar i styringsgruppen for artsprosjektet, som gjennomføres i regi av Artsdatabanken. Artsprosjektet omfatter undersøkelser og innsamling av nye arter og artsgrupper innen lavere taksa (insekter, sopp og lav), blant annet med tanke på DNA-barcoding.

En vesentlig del av Miljødirektoratets aktivitet for å ivareta truede naturtyper har også i 2015 foregått

gjennom arbeidet med utvalgte naturtyper. Med vedtak om den sterkt truede naturtypen kystlynghei som utvalgt naturtype i mai 2015, økte antallet utvalgte naturtyper fra fem til seks. Sammen med slåttemark, slåttemyr, kalk-lindeskog, kalksjøer og hule eiker omfattes kystlynghei nå av forskrift om utvalgte naturtyper og ivaretas gjennom særlige hensyn i kommunenes arealforvaltning, handlingsplaner og skjøtsels- og bevaringstiltak.

Miljødirektoratet har i 2015 veiledet og informert om utvalgte naturtyper som juridisk og økonomisk virkemiddel overfor kommuner, sektorer og allmennhet. Nettsidene til Miljødirektoratet, Miljøstatus.no og Miljøkommune.no er oppdaterte og vi har utvidet omtalen av de utvalgte naturtypene. Fire korte informasjonsfilmer om utvalgte naturtyper er produsert og skal gjøres tilgjengelig på Miljøkommune.no.

Miljødirektoratet har i samarbeid med Landbruksdirektoratet sett på mulige løsninger for å effektivisere meldepliktordningen i naturmangfoldloven §§ 54 og 55. Det pågår også avklaringer om omfanget av meldepliktskravet.

Overordnet organisering og oppfølging av handlingsplanarbeidet for de utvalgte naturtypene er også i 2015 utført av Miljødirektoratet. Med rammer gitt av direktoratet har Fylkesmannen stått for tilskuddsforvaltning, kvalitetssikring og framdrift i arbeidet med truede og utvalgte naturtyper i alle landets fylker. 2015 var første år der tilskuddsordningen omfattet alle truede og utvalgte naturtyper, og det ble søkt om tiltak i 16 ulike naturtyper. 24,5 millioner kroner er i 2015 fordelt til skjøtselstiltak i truet natur i alle landets fylker. Ytterligere 4,5 millioner kroner er brukt til tiltaksrettet informasjon, regional fagrådgivning og kvalitetssikring av tiltak med skjøtelsplaner og kartlegging av områder. Av de truede naturtypene som det arbeides aktivt med, har vi best kunnskap om tilstand og utvikling i den utvalgte naturtypen slåttemark (slåtteeeng). Det foregår nå tilskuddsbasert skjøtsel i om lag 550 slåttemarker. Ca. 500 skjøtelsplaner er laget og det er inngått vel 400 langsiktige skjøtelsavtaler med grunneiere av verdifulle slåttemarker. Nasjonal koordinering av arbeidet og regional faglig rådgivning sikrer at variasjonen innenfor naturtypen fanges opp.

For fire av de utvalgte naturtypene (slåttemark, kalk-lindeskog, kalksjøer og hule eiker) var 2015 avsluttende år i første handlingsplanperiode. Miljødirektoratet har i 2015, sammen med ansvarlige fylkesmenn, oppsummert status og resultater etter fullført handlingsplanperiode. Erfaringene benyttes til å vurdere behov og ambisjonsnivå for videre handlingsplanarbeid. Det samarbeides med Landbruksdirektoratet om avgrensning av hule eiker som utvalgt naturtype mot produktiv skog.

Miljødirektoratet har i 2015 startet arbeidet med å legge til rette for kartlegging basert på Naturtyper i Norge (NiN) i arbeidet med utvalgte naturtyper og med ny metodikk for verdisetting. Framtidig forvaltning av utvalgte naturtyper vil bygge på kartlegging både etter DN-håndbok 13 og etter NiN.

Kartlegging for å supplere kunnskapen om forekomst og utbredelse av truede naturtyper, som er vurdert som kandidater til utvalgt naturtype-status, har vært begrenset i 2015, og det er ikke igangsatt nytt arbeid med kunnskapsgrunnlag (faggrunnlag) for truede naturtyper.

Når det gjelder kulturlandskap, var formidling, informasjon og næringsutvikling vektlagt i arbeidet med de 22 områdene i «Utvalgte kulturlandskap i jordbruket» (UKL) i 2015. Nyhetsmeldinger om hvert av de 22 områdene gikk som serie på nettsidene til Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet i juli måned. Området Skardalen i Troms var sentral i NRKs 70-årsmarkering av slutten på 2. verdenskrig. I de utvalgte kulturlandskapene arbeides det målrettet med næringsutvikling innen jordbruk og servicenæringer, samtidig som landbruksdrift og skjøtsel ivaretar truede arter og truede naturtyper som slåtteeng/slåttemark, kystlynghei, beiteskog, slåttemyr, naturbeitemark og lauveng i områdene. Eksempelvis ble det i 2015 slått mer enn 750 dekar slåttemark, og mer enn 15 000 daa kystlynghei og 20 000 daa beiteskog beites i områdene.

Landbruksdirektoratet, Riksantikvaren og Miljødirektoratet har utarbeidet forslag til felles forskrift om utvalgte kulturlandskap og verdensarvområder. Tett knyttet opp til forskriftsarbeidet arbeides det videre med å fastsette konkrete mål for UKL-områdene. Økt målretting av

aktiviteten i de utvalgte kulturlandskapene vil være sentralt også i 2016.

Miljødirektoratet har i 2015, i samarbeid med fylkesmennene, gjennomgått områder registrert som «nasjonalt verdifulle kulturlandskap». 35 områder i ti fylker ble besøkt i felt og tilstandsvurdert. Målet er å oppdatere informasjonen om områdene i datasettet for å gi bedre grunnlag for vurdering av kulturlandskap i plansaker og ved tildeling av tilskudd fra miljø- og landbruksforvaltningen. Begrenset kartleggerkapasitet i 2015 gjør at det fortsatt er behov for kvalitetssikring av flere områder og fylker i 2016.

Som del av sektorsamarbeidet med landbruks- og kulturminnemyndigheter, har Miljødirektoratet sammen med Landbruksdirektoratet og Riksantikvaren vært sekretariat for arbeidsgruppen for en utredning av miljøvirkemidlene i jordbruket. Utredningen ble ferdigstilt i februar 2015. En felles kronikk fra direktørene for de tre direktoratene ble publisert i Nationen i juni 2015.

Arbeidet med truede naturtyper knyttes først og fremst opp mot det nasjonale målet om at ingen arter og naturtyper skal utryddes, og utviklingen til truede og nær truede arter og naturtyper skal bedres. For storparten av de truede og nær truede naturtypene er trusselbildet vedvarende, og det er fortsatt langt igjen før dette målet kan nås. Så langt ivaretas en liten andel av de truede og nær truede naturtypene gjennom virkemiddelbruken. Framtidig bruk av arealbaserte virkemidler som utvalgte naturtyper og områdevern, og samordning og bruk av arealbaserte økonomiske og juridiske virkemidler innen ulike sektorer, vil avgjøre om det blir mulig å nærme seg målet ytterligere. I 2015 er det gjennomført en rekke tiltak for å ivareta et begrenset utvalg av de truede naturtypene, og for disse forventer vi at utviklingen bedres. Effekter av tiltak og utviklingen videre måles imidlertid i dag i begrenset grad. For mest mulig målrettet forvaltning der tilgjengelige virkemidler benyttes til å ivareta de mest truede naturtypene, er det behov for å overvåke utvikling og tilstand og måle effekter av tiltak i truede og nær truede naturtyper nærmere.

Status for resultatkrav 15 om å opprettholde eller forbedre tilstanden for truede arter og naturtyper
Fem nye truede arter vedtatt som prioriterte arter i 2015 (fjellrev, dvergålegras, skredmjelt, svartkurle og

trøndertorvmose). Dette betyr at artene får en bedre beskyttelse enn tidligere. Karttjenesten for arter med nasjonal forvaltningsinteresse, som ble lansert i 2015, vil være et viktig grunnlag for hva som er nasjonale interesser i arbeidet under plan- og bygningsloven. Artsinnholdet i denne karttjenesten omfatter i all hovedsak truede arter, nær truede arter, prioriterte arter, freda arter samt fremmede arter i de høyeste risikokategoriene.

Forvaltningen av de seks utvalgte naturtypene og tilskuddsordningen for trua naturtyper bidrar til å bedre tilstanden for et økende antall områder. Overvåkingsdata mangler, men tilstanden for utvalgt naturtype slåttemark er forbedret. Skjøtselsplanlegging og skjøtselstiltak i et økende antall områder av kystlynghei, slåttemyr, høstingsskog og hule eiker sikrer kvalitet på skjøtselstiltak og bidrar til å bedre tilstanden også for disse naturtypene.

Fremmede organismer og genmodifiserte organismer

Arbeidet med fremmede organismer i Miljødirektoratet har også i 2015 fokusert på forskriften om fremmede organismer. Miljødirektoratet oversendte tilrådning om forskrift om fremmede organismer til Klima- og miljødepartementet i februar. Forskriften ble vedtatt i juni med ikrafttredelse 1. januar 2016. Forskriften berører mange samfunnssektorer og temaer. Informasjon om kravene i forskriften og søknadsskjema med veiledningsmateriell ble ferdigstilt og gjort tilgjengelig på direktoratets nettsider før forskriften trådte i kraft. Miljødirektoratet deltok også på bransjeseminar og informasjonsmøter for å informere om den kommende forskriften.

En ny handlingsplan mot vasspest og smal vasspest ble ferdigstilt i juni. Fra før av har direktoratet utarbeidet handlingsplaner mot mink, mårhund, rynkerose og lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*. Arbeidet mot *Gyrodactylus salaris* er nærmere omtalt under avsnittet Fiskeforvaltning. Arbeidet med å utvikle en handlingsplan mot stillehavsøsters er omtalt under avsnittet Hav og vann.

Miljødirektoratet leder direktoratsgruppen for kartlegging og overvåking av fremmede arter. Flere etater og sektormyndigheter bidrar aktivt i dette samarbeidet. Fokuset har først og fremst vært rettet mot å styrke kunnskapsgrunnlaget om spredningsveier

for fremmede arter og utvikling av kartleggings- og overvåkingsmetodikk. I 2015 har resultatene fra dette arbeidet gitt viktig ny kunnskap om spredning av fremmede marine arter, fremmede ferskvannsfisk og om hvordan fremmede arter kan følge med som «blindpassasjerer» ved innførsel av planter.

Statens naturoppsyn (SNO) har gjennomført et større antall prosjekter for å fjerne fremmede organismer i 2015. Arbeidet er gjennomført i tråd med handlingsplaner vedtatt av direktoratet, og har i all hovedsak vært gjennomført i verneområder. Særlig er det lagt vekt på fjerning av rynkerose, sitkagran og mink. Eksempelvis felte SNO 92 mink i 2015 for å beskytte hekking i utvalgte sjøfuglreservat. Videre har Miljødirektoratet finansiert tiltak og prosjekter mot fremmede arter er gjennomført i fylkene, herunder bekjempelsestiltak utenfor verneområdene, utvikling av fylkesvise handlingsplaner mot fremmede arter, utvikling av informasjonsmateriale, og tiltak for å koordinere innsatsen mot fremmede arter i fylkene.

Fiskesperren som ble installert i 2012 for å forhindre spredning av gjedde gjennom Telemarkskanalen har ikke fungert tilfredsstillende i 2015. En rapport fra et konsultantselskap ble derfor bestilt og levert før årsskiftet.

Miljødirektoratet forvalter en tilskuddspost hvor formålet er å bekjempe fremmede arter, og i 2015 ble det tildelt 1,5 millioner kroner til blant annet bekjempelsestiltak og informasjonsprosjekt. Tilskuddsmidlene ble i 2015 blant annet benyttet til å finansiere en kartleggingsdugnad av fremmede organismer i regi av Norsk botanisk forening. Norsk botanisk forening inviterte også til dugnad for å fjerne sitkagran fra kystlyngheiene på Stokkøya i Sør-Trøndelag, der Schrödingers katt var med og filmet aktiviteten. Samarbeidsrådet for biologisk mangfold (SABIMA) har blant annet utarbeidet en brosjyre for å artsbestemme fremmede fiskeslag i samarbeid med Norges Jeger- og Fiskerforbund som er finansiert med disse tilskuddsmidlene. Naturvernforbundet i Nannestad benyttet tilskuddsmidlene til å videreføre sitt arbeid med å bekjempe kjempebjørnekjeks, parkslirekne, kjempespringfrø, kanadagullris og russekål i Nannestad kommune.

Arbeidet med genmodifiserte organismer (GMO) er gjennomført i tråd med instruksen i 2015. Det

meste av arbeidet har vært knyttet til koordinering av nasjonale høringer (totalt åtte høringer), slutttilrådninger om GMO til departementet (totalt fem tilrådninger) og gi innspill til EU om miljørisikovurderinger vedrørende legemidler som består av eller inneholder genmodifiserte legemidler under EUs legemiddelforordning.

Tilsyn med GMO i fôr og matvarer er delegert Mattilsynet fra Klima- og miljødepartementet, og direktoratet samarbeider med Mattilsynet om opplegg for tilsyn og mottar tilsynsrapporter fra Mattilsynet. I en prøve av næringsmidler (maiskorn, mulig spiredyktig) ble tre genmodifiserte maislinjer påvist og produktet ble tatt ut av omsetning.

Miljødirektoratet har på oppdrag fra departementet oversendt en vurdering av fremtidig bruk av kriteriene samfunnsnytte, bærekraft og etikk i saksbehandlingen under genteknologiloven.

Departementet fikk bistand av Miljødirektoratet i forbindelse med utarbeidelsen av den tredje nasjonale rapporteringen under Cartagena-protokollen under Konvensjonen om biologisk mangfold. Miljødirektoratet deltar i en arbeidsgruppe som utvikler en veileder for risikovurdering og risikohåndtering av GMO under Cartagena-protokollen.

Vitenskapskomiteen for mattrygghet (VKM) har på oppdrag for Miljødirektoratet gjennomført miljørisikovurderinger av GMO. Etter vedtak i Klima- og miljødepartementet om å legge miljørisikovurderinger også på områdene fremmede arter, CITES og mikroorganismer til VKM, har Miljødirektoratet igangsatt bestillinger til VKM på disse områdene.

Miljødirektoratet har fulgt opp forskrift om deklarerings og merking av mikrobiologiske produkter ved å vurdere miljø- og helseisisiko i forbindelse med registrering og bruk av slike produkter.

Fylkesmannen behandler saker under forskrift om utsetting av utenlandske treslag, mens direktoratet er klageinstans. Med bakgrunn i oppdrag fra Klima- og miljødepartementet om å oppdatere veileder til forskriften ble forslag om revidert veileder oversendt departementet i 2015. Formell oversendelse vil skje i 2016.

Verneområder

For skog og hav og kystvann er det fremdeles langt igjen før det nasjonale målet om bevaring av et representativt utvalg av norsk natur er nådd. Miljødirektoratet har i 2015 intensivert dette arbeidet. Direktoratet har levert en tilråding om skogvern som resulterte i et historisk stort skogvernvedtak i desember hvor 66 områder ble vernet. Når det gjelder arbeidet med marint vern, har fylkesmennene på oppdrag fra direktoratet gjennomført høring og gitt tilråding for fem områder og arbeidet med høringsforslag for 13 områder. Utfordringer i arbeidet med skogvern fremover knytter seg både til å få frem tilbud om frivillig vern, og til å gjennomføre verneplanprosesser for et tilstrekkelig stort antall områder.

Statens naturoppsyn lokalt og andre tjenesteytere har utført oppgaver i verneområdene etter avtale med forvaltningsmyndigheten. Det ble en spesiell sommersesong preget av sen snøsmelting i store deler av landet, men det ble likevel utført et stort antall planlagte tiltak. SNO tok ut 92 mink i forbindelse med minkbekjempelse. Flere verneområder som er viktige for sjøfugl, er nå trolig minkfrie.

Fremmede treslag er en viktig negativ påvirkning i mange verneområder, og det kan være kostbart å fjerne dem. For å bedre kunnskapsgrunnlaget om restaurering etter hogst og faren for spredning av sitkagran fra omkringliggende områder, pågår det et FoU-prosjekt i Møre og Romsdal. Lebelter av sitkagran er hogd i betydelig omfang i to naturreservater. Tiltaket følges opp til 2017.

SNO, i tillegg til eksterne tjenesteytere, gjennomførte etter avtale med forvaltningsmyndigheten mange tiltak for å fjerne uønskede treslag som sitkagran, edelgran, lerk og platanlønn.

Det arbeides for å få en oversikt over plantet norsk gran i verneområder i Sogn og Fjordane, en art som i dette fylket defineres som fremmed. Utfordringene her er så store at det er behov for et godt verktøy for å prioritere mellom verneområdene, ut fra trusselbilde, tilgjengelighet og omfang. Dette arbeidet er godt i gang, og det er i 2015 utført hogst i høyt prioriterte områder.

Skjøtselstiltak i verneområder der verneverdier er

truet, er prioritert, jf. Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder, men tilretteleggingstiltak som kanalisering av menneskelig aktivitet i spesielt sårbare områder, er også høyt prioritert.

På grunnlag av en liste med 18 potensielle myrområder for restaurering (med ett unntak er alle verneområder), ble det i 2015 gjennomført tiltak i åtte myrområder, hvorav sju er vernet. Målet er å bedre den økologiske tilstanden til truede myrtyper, redusere pågående klimagassutslipp, samt om mulig bedre myrenes flomdempingseffekt. Det er planlagt en enkel overvåking av økologisk status og hydrologi i etterkant av restaureringen. I tillegg er det startet større overvåkingsprosjekter innen økologi og hydrologi i tre av de vernede myrene for å etablere mer kunnskap om virkninger av slike tiltak. Intensiv overvåking som omfatter klimarelatert kunnskap på de samme myrene, planlegges iverksatt i 2016. Selve restaureringstiltakene i disse tre myrene vil bli gjennomført så snart vi har fått inn nødvendige overvåkingsdata. I samarbeid med Landbruksdirektoratet, startet Miljødirektoratet i 2015 arbeidet med en plan for restaurering av myr og annen våtmark for perioden 2016–2020. Denne planen skal ferdigstilles i 2016.

Forvaltnings- og skjøtselsplaner er viktige redskaper i arbeidet med å forvalte naturen i verneområdene slik at verneverdiene opprettholdes og eventuelt gjenopprettet. Det er fortsatt mange verneområder som mangler plan, og Miljødirektoratet vil vurdere tiltak for å effektivisere arbeidet.

Miljødirektoratets fagsystem for forvaltning av verneområder, NatStat, ble lansert sommeren 2015. I systemet lagrer vi overvåkingsdata for å kunne følge tilstandsutviklingen og for å kunne vurdere behovet for å sette inn tiltak. Basiskartlegging av 63 verneområder ble påbegynt og avsluttet i 2015, og 506 verneområder er nå ferdig kartlagt. Dette er et viktig grunnlag for overvåking av tilstanden i verneområdene. Nye områder vil bli kartlagt i 2016.

Alle kommuner som takket endelig ja til tilbud fra Miljødirektoratet, fikk i 2015 delegert forvaltningsmyndighet for verneområder som i dag forvaltes av Fylkesmannen. Dette omfatter 112 verneområder fordelt på 27 kommuner. Økt delegering av forvaltningsmyndighet vil kreve et

forbedret kunnskapsgrunnlag om status og utvikling i verneområdene, gode systemer for dataforvaltning og et godt opplegg for opplæring og veiledning.

En ny merkestrategi for Norges nasjonalparker ble lansert i april 2015. Målsettingen med strategien er å ønske flere besøkende velkommen i nasjonalparkene og andre verneområder, gi økte muligheter for verdiskaping i, eller i tilknytning til, verneområdene samtidig som dette skal skje innen rammene for vernet. Strenge kvalitetskrav til tilrettelegging, markedsføring og informasjon vil bidra til oppfølgingen av merkestrategien.

Etter en åpen søknadsrunde ble Lista våtmarksenter i august autorisert som besøksenter våtmark. Det kom inn i alt ni søknader. Til sammen er nå seks sentre autorisert. Interessen for og forventningene rundt autorisasjon er høye. Autoriseringen av iNasjonalparker som besøksenter for nasjonalparkene i Rondane og på Dovre ble ikke videreført. Det jobbes nå med en mulig utvikling av noen av besøkspunktene i området som enklere informasjonspunkt. Direktoratet er inne i slutfasen av autorisering av Færder nasjonalparksenter på Verdens Ende som nytt besøksenter. Vi har fulgt opp våre økonomiske forpliktelser overfor sentrene og gjennomført felles samling for besøksentrene. Videre har vi lyst ut og tildelt midler til informasjonstiltak, utstillinger og ekstra publikumstiltak.

Status for resultatkrav 4 om å gjennomføre restaureringstiltak i utvalgte myrområder

Det ble gjennomført restaureringstiltak i åtte utvalgte myrområder i 2015, hvorav sju er vernet.

Status for resultatkrav 20 om å forbedre tilstanden i verneområdene

SNO gjennomførte de formaliserte bestillingsprosedyrene med forvaltningsmyndigheten for verneområder, inkludert fordeling av tiltaksmidler. Lokalt SNO og eksterne tjenesteytere har utført et stort antall bestilte oppgaver i verneområdene etter avtale med forvaltningsmyndigheten. Kunnskapsinnhenting for å få en enda bedre forvaltning av verneverdiene pågår, og vil også ha prioritet framover. Miljødirektoratets nye fagsystem for verneområder vil for fremtiden kunne gi mer presise svar på tilstanden i verneområdene og i hvor mange verneområder tilstanden er forbedret ev. forverret. Dette vil danne grunnlag for en mer effektiv og målrettet forvaltning.

Status for resultatkrav 21 om å tilrå nytt skogvern

Direktoratet tilrådte i 2015 nytt skogvern i et omfang som var tilstrekkelig til at bevilgningsrammen ble utnyttet.

Status for resultatkrav 22 om å gjennomføre verneplanprosess i marine områder

Fylkesmennene har på oppdrag fra direktoratet utarbeidet utkast til høringsforslag for følgende områder: Nordfjorden i Rødøy, Vistenfjorden, Kaldvåg fjorden og Innhavet og Karlsøyvær i Nordland; Ytre Karlsøy, Rysstraumen og Rossfjordstraumen i Troms; Lopp havet i Finnmark.

Miljødirektoratet gjennomførte faglig godkjenning av tre andre områder.

Tverrgående naturmangfold – kartlegging, overvåking og FoU

Regjeringen la i desember fram *Meld.St.14 (1015-16) Natur for livet – norsk handlingsplan for naturmangfold*. Direktoratet har gitt høy prioritet til oppdrag fra departementet knyttet meldingen. Vi har levert tilbakemelding på oppdrag om samfunnsøkonomiske vurderinger av foreslåtte tiltak i meldingen og i tillegg levert på andre større og mindre bestillinger.

I januar 2015 slo Stortinget fast at kartlegging av naturtyper i likhet med all annen forskning skal gjennomføres etter en mest mulig objektiv, verdinøytral og etterprøvbar metode og med vekt på å få kartlagt de mest verdifulle naturtypene først. Artsdatabankens typeinndeling og beskrivelsessystem for natur, «Natur i Norge» (NiN), skal utgjøre kjernen i dette. Et felles inndelings- og definisjonssystem er viktig for tverrsektoriell anvendelse av data. Innstillingen i Stortinget ga tydelige føringer for Miljødirektoratets kartleggingsaktiviteter i 2015, og for fremtidig kartlegging.

NiN versjon 2.0 ble i april lansert av Artsdatabanken. Parallelt med endringer i metode for kartlegging, ble det over statsbudsjettet i 2015 bevilget 25 millioner kroner til styrking av kunnskapsgrunnlaget for naturmangfold. Det lå klare føringer fra Klima- og miljødepartementet om at årets naturtypekartlegging skal skje etter NiN versjon 2.0. En betydelig del av disse midlene ble brukt til NiN-kartlegging. Noe midler ble også brukt på kvalitetsheving av naturtypedata i

Naturbase hvor fylkesmennene mottok oppdrag via embetsoppdraget.

I sommer og høst ble det gjort et større kartleggingsarbeid i felt som til sammen dekket ca. 200 000 mål norsk natur. Kartleggingen har blitt gjort heldekkende i ruter (500 x 500 m) i områder der vi forventer å finne rødlistede naturtyper i myr, åpen grunnlendt mark, semi-naturlig eng, strandeng, og sanddynemark. Fylkesmannen bistod oss i arbeidet med rutevalg. For å håndtere data fra kartleggingen tok Miljødirektoratet i bruk NiNapp, som i utgangspunktet ble utviklet for å realisere en heldigital arbeidsflyt for basiskartlegging i verneområdene. NiNapp er et fagsystem hvor naturtypedata digitaliseres direkte i felt, synkroniseres med Miljødirektoratets database, og publiseres etter godkjenning. Dette systemet sikrer rask og kvalitetssikret vei fra kartlegging til bruk av data i forvaltningen.

Resultatene fra naturtypekartleggingen i 2015 vil bli vist gjennom digitale innsynsløsninger i løpet av våren 2016. Data vil også bli åpent tilgjengelig for nedlastning. Norge har gjennom internasjonale avtaler forpliktet seg til å ta vare på sitt naturmangfold, og dette er også forankret i naturmangfoldloven. I tillegg inneholder andre lovverk som plan- og bygningsloven bestemmelser om å verne naturen mot inngrep. Bruk av resultatene fra kartleggingen i arealforvaltning er et hovedmål bak satsingen. Arbeidet med basiskartlegging i norske verneområder er videreført.

Kartleggingsoppdrag ble i 2015 lyst ut av Miljødirektoratet. Fylkesmannen hadde en sentral rolle som rådgiver og vil også ha det i 2016. Fylkesmannen vil også ha en viktig rolle i å formidle bruk av NiN-data. Det er derfor viktig at Fylkesmannen har kompetanse på bruk og formidling av NiN-data, og at denne kompetansen bygges opp.

I 2015 har vi arbeidet med kriterier for naturtyper forvaltningen vil prioritere å kartlegging og startet arbeidet med et system for verdisetting. Vi har brukt arbeidet som har ligget til grunn for arbeid med DN-håndbok 13 og sett dette i et nytt perspektiv. Vi har hatt en gjennomgang av verdisettingsystemet og startet arbeidet med å utforme et overordnet system for verdisetting.

Året 2015 har vært et utfordrende år for både Miljødirektoratet og kartleggere som har hatt oppdrag for oss. Ved å ta det teoretiske systemet NiN i bruk har Miljødirektoratet økt sin kompetanse som bestiller av kartlegging, samtidig som det er opparbeidet kompetanse og erfaring i et relativt bredt kartleggingsmiljø. Vi vil ta med oss erfaringer fra 2015 i det videre arbeidet med å utvikle kriterier for forvaltningsprioriterte naturtyper og et system for verdisetting av naturtyper forvaltningen vil prioritere å kartlegge fremover.

Det ble i 2015 også igangsatt et forprosjekt for arealrepresentativ kartlegging og overvåking av terrestriske NiN-naturtyper (AKO). Et pilotprosjekt skal gjennomføres i 2016, med sikte på mulig oppstart i 2017. Brukspotensialet inkluderer rødlistet, tilstandsutvikling, miljøstatistikk og rapportering på ulike nivå.

I 2015 finansierte Miljødirektoratet en midlertidig stilling hvor arbeidsoppgaven var å sikre at naturtypedata som vises gjennom Naturbase har god kvalitet og oppleves som nyttige i forvaltningsøyemed. Vi startet med lokaliteter i skog da disse har hatt størst potensiale for å skape konflikter dersom de inneholder utilfredsstillende informasjon. Det viste seg at omtrent 8 500 lokaliteter manglet nøyaktighetsanvisning for grensene (stedkvalitet) eller korrekt henvisning til kilder. Disse lokalitetene ble hentet ut og oversendt fylkesmennene for å skaffe til veie den manglende informasjonen. Tolv embeter satte ut oppdrag på rekartlegging av noen utvalgte skoglokaliteter med dårlig kvalitet. Ved utgangen av 2015 hadde ca. 2 500 lokaliteter fått tilført kritisk informasjon i form av kilder og stedkvalitet. I tillegg har om lag 20 000 lokaliteter av alle naturtyper fått en redaksjonell forbedring av den presenterte informasjonen, utført sentralt ved Miljødirektoratet. Arbeidet med kvalitetsheving fortsetter i 2016.

Status for resultatkrav 3 om å gjennomføre ny kartlegging av natur basert på Naturtyper i Norge

2015 vært et år for omstilling innen naturtypekartlegging i areal utenfor verneområder. Naturtypekartleggingen i 2015 skjedde etter NiN versjon 2.0. En betydelig del av bevilgningen ble brukt til NiN-kartlegging, og en del ble brukt på kvalitetsheving av naturtypedata i Naturbase hvor fylkesmennene mottok oppdrag via embetsoppdraget.

I 2015 ble ca. 200 000 mål norsk natur kartlagt. Kartleggingen har blitt gjort heldekkende i ruter (500 x 500 m) i områder der vi forventer å finne rødlistede naturtyper i myr, åpen grunnlendt mark, semi-naturlig eng, strandeng, og sanddynemark. For å håndtere data fra kartleggingen blir NiNapp benyttet.

Naturoppsyn og kontroll av regelverket

Det operative feltpersonellet i Miljødirektoratet, ved Statens naturoppsyn (SNO), brukte i 2015 til sammen ca. 147 000 timeverk. Timeverkene var fordelt på rovvilt (26 prosent), små verneområder (23 prosent), nasjonalparker (18 prosent), trua og fremmede arter (åtte prosent) og laks (sju prosent). Av de resterende arbeidsområdene var villrein det største med fem prosent av timeverkene.

Kontrollregimet når det gjelder ulovlig fiske etter anadrom laksefisk er videreført. I løpet av året ble det foretatt mer enn 300 inndragninger. Inndragningene består av over 600 garn med en samlet lengde på over 18 km. Antall anmeldelser har også økt, sammenliknet med de foregående årene. Troms er som tidligere det største problemfylket. Inndragning av to drivgarn og flere anmeldelser i forbindelse med i utgangspunktet lovlig kilenotfiske gir grunn for fortsatt å fokusere på ulovlig fiske etter anadrome laksefisk. Samarbeidet med andre etater er styrket og videreført. Effekten av tverretattlig kontrollarbeid er svært god.

Totalt 121 jerver og gauper er skutt under kvotejakt og lisensfelling i 2015. SNO har gjennomført skuddplasskontroll for 92 av disse (76 prosent). Alle døde jerver (51) og 68 av 70 døde gauper er kontrollert. Gjennom dette er sju brudd på regelverket anmeldt. Alle store rovdyr felt på skadefellingstillatelse blir kontrollert etter standard metode. Vi har et eget ulveoppsynsteam som gjennomfører planlagt og systematisk oppsyn i kjente ulverevir gjennom vinteren. I desember avdekket vi illegal felling av ulv i Hedmark. Dette var en innvandrende ulv av finsk/russisk opprinnelse, og slik sett et særdeles viktig individ.

Villreinjaktoppsyn foregår i perioden 20. august til 30. september. I 2015 ble det lagt vekt på informasjon og veiledning, kontroll med viltloven sine regler om human og sikker jakt og helhetlig oppsyn (f.eks. kontroll med motorferdsel i utmark og vassdrag der dette er aktuelt og kontroll med verneforskrifter der jakta blir utført i verneområde). Oppsynet har grunn til å konkludere

med at jakta i all hovedsak foregår på en human og sikker måte.

Det er utført fortløpende tilsyn i verneområder i samråd med forvaltningsmyndighetene. Totalt ble det anmeldt 56 brudd på vernebestemmelsene. Dette knytter seg særlig til ulovlige byggetiltak.

Det har i samarbeid med fylkesmennene vært fokusert på overholdelsen av ferdselsforbudet i sjøfuglreservater, med særlig fokus på deler av Oslofjorden. Grunnet en kald sommer var det mindre båttrafikk enn i en normal sommer og det er bare avdekket to ulovlige forhold og «bifangst» på to ulovlige byggetiltak. Vi valgte å gå ut i media i forkant, muligens hadde dette en forebyggende effekt.

Kontroll med motorferdsel har hatt økt prioritet i 2015, og samarbeidet med politiet er styrket, både knyttet til planlegging og operativt samarbeid i felt. Antall anmeldelser økte med ca. 40 prosent fra fjoråret, noe som i hovedsak skyldes økt aktivitet. Fagområdet vil også ha høy prioritet framover. Det jobbes med å utarbeide forslag til forskrift for overtredelsesgebyr, jf. endringer i motorferdselloven. Det arbeides også med beredskap og planlegging for neste vintersesong, blant annet knyttet til oppfølging av kommunale skuterløyper. Samarbeidet med politiet er også styrket med hensyn til barmarkskjøring.

Konvensjoner og internasjonalt arbeid - naturmangfold

I det internasjonale arbeidet med å ta vare på naturmangfoldet har vi ulike roller og ansvar under en rekke konvensjoner og avtaler. Den mest overordnede er konvensjonen om biologisk mangfold (CBD). Vi har levert utkast til posisjoner og deltatt på møte i vitenskapskomiteen i november som er viktig del av forberedelsene til neste års partsmøte. Norge har vært en pådriver i utviklingen av en landgjennomgangsmekanisme som skal bidra til å effektivisere arbeidet under konvensjonen, herunder hvordan styrke gjennomføringen av CBDs strategiske plan med Aichi-målene. Miljødirektoratet har bidratt i arbeidet med utviklingen av metodikken som nå er under uttesting i to land.

Vi ledet den norske delegasjonen til det tolvte partsmøtet under ramsarkonvensjonen om våtmark i Uruguay i juni 2015. Særlig viktige vedtak på møtet var ny strategisk plan for perioden 2016-2021 og restaurering av torvmyrer som er viktig i en klimasammenheng. I juli bistod vi Klima- og miljødepartementet og ramsarsekretariatet i gjennomføringen av en Ramsar Advisory Mission (RAM) for Nordre Tyrifjorden våtmarkssystem.

Vi har levert utkast til norske posisjoner og deltatt på det tredje plenums møtet under naturpanelet (IPBES-3). Norge, ved Ivar Baste i Miljødirektoratet, er medlem i IPBES-byrået hvor han representerer Western European and Others Group (WEOG). Vi har fulgt opp rollen som nasjonalt kontaktpunkt og har blant annet koordinert nominasjonen av norske eksperter til den regionale utredningen for Europa og Sentral-Asia. Vi har også gjennomført nasjonal høring av de to første IPBES-utredningene (pollinering og modeller og scenarier), som skal godkjennes av plenum februar 2016. Vi har også fulgt opp et prosjekt finansiert av Nordisk ministerråd om «scoping» av en nordisk økosystemutredning. En teknisk støtteenhet (TSU) for kapasitetsbygging under naturpanelet er opprettet i Miljødirektoratet. Støtteenheten har tre ansatte. Naturpanelet er fortsatt i etableringsfasen. Direktoratet har lagt ned en betydelig innsats for å gi en god oppstart for panelets arbeid.

Miljødirektoratet er norsk forvaltningsmyndighet for Bonnkonvensjonen om trekkende arter og CITES-konvensjonen om handel med trua arter. Vi leder for tiden Standing Committee i begge konvensjonene og har utarbeidet posisjoner til Standing Committee møtet for Bonnkonvensjonen i oktober 2015 og til Standing Committee møtet i januar 2016. Direktoratet leverer årlig årsrapporter om beslag, innførsel og utførselstillatelser til CITES-sekretariatet og følger opp partsmøtevedtak og arbeidsgrupper. Under Bonnkonvensjonen deltar vi i underavtaler til konvensjonen, herunder vannfugl avtalen, flaggermusavtalen, haiavtalen, rovfugl avtalen og albatrossavtalen. Norge var vertskap for rovfugl avtalens partsmøte i 2015. Miljødirektoratet vil, etter avtale med departementet, sende forslag til ny CITES-forskrift på offentlig høring våren 2016.

Status for resultatkrav 5 om den nasjonale økosystemutredningen og den nordiske og regionale europeiske utredningen under IPBES

I april leverte vi forslag til prosjektbeskrivelse for en nasjonal økosystemutredning i tråd med kriteriene i tildelingsbrevet. I september fikk vi en første tilbakemelding fra Klima- og miljødepartementet med invitasjon til dialog om omfang og retning for en utredning gitt begrensede økonomiske ressurser. Direktoratet har fått i oppdrag å levere et revidert forslag til utredning vinteren 2016.

System for klassifisering av økologisk tilstand

Status for resultatkrav 1 om et første grunnlag for et system for klassifisering av økologisk tilstand i hav og kyst, ferskvann, skog, våtmark, kulturlandskap og åpent lavland, fjell, og polare økosystemer

Rammene for arbeidet ble avklart med Klima- og miljødepartementet i desember og arbeidet med prosjektplan er startet opp.

3.1.2 Kulturminner og kulturmiljø

Kulturminner

Statens naturoppsyn har oppnevnt regionalt fagansvarlige for kulturminner i hvert fylke, og disse har gjennomført en formalisert bestillingsrutine med kulturminnemyndighetene på regionalt nivå. Dette har resultert i flere og mer presise bestillinger i flere fylker, noe som gir enda bedre grunnlag for et målrettet kulturminneoppsyn. Det ble i 2015 ikke avdekket brudd på kulturminneloven.

Verdensarvstedene Vegaøyan og Vestnorsk fjordlandskap er fulgt opp gjennom tildeling av midler til drift og tiltak for fremming av verdensarven. Direktoratet følger også opp styrene gjennom observatørstatus på styremøtene. Det er også gitt råd til Klima- og miljødirektoratet på diverse oppdrag gjennom året inkludert saker på verdensarvkomitémøtet.

3.1.4 Friluftsliv

Friluftsliv er for de aller fleste nordmenn synonymt med glede, trivsel og livskvalitet.

Det er en viktig fritidsaktivitet med deltakelse fra så godt som hele befolkningen, og er en sentral del av vår kulturarv. Satsing på friluftsliv et viktig bidrag til en miljøvennlig og helsefremmende samfunnsutvikling, og de nasjonale målene underbygger denne utviklingen.

Nasjonalt mål 3.1: Alle skal ha mulighet til å drive friluftsliv som helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig aktivitet i nærmiljøet og ellers i naturen.

Nasjonalt mål 3.2: Områder av verdi for friluftsliv skal sikres og forvaltes slik at naturgrunnet blir ivaretatt.

Nasjonalt mål 3.3: Allemannsretten skal holdes i hevd.

Friluftsliv som helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig aktivitet i nærmiljøet og ellers i naturen

Den enkeltes mulighet til å drive friluftsliv er god, men avhenger av tilgjengelighet til naturområder, grad av tilrettelegging med f.eks. merkede stier og løyper, og om områdene tilbyr kvaliteter som blant annet stilhet og ro. Mulighetene til friluftsliv avhenger også av sosiale og materielle forhold knyttet til den enkeltes livssituasjon som utdanning, inntekt, familie, venner, motivasjon for å være ute og i aktivitet m.m.

Tilgjengeligheten til naturområder er i hovedsak god, men den reduseres med økende tettstedsstørrelse. Dårligst tilgjengelighet til natur har folk som bor i befolkningstette områder i byer med over 100 000 innbyggere. Her har bare tre av ti trygg tilgang til nærturterreng. Kommunenes arealplanlegging er den viktigste faktoren for utviklingen av slike områder. Kommunene, sammen med frivillige organisasjoner, er også sentrale i arbeidet med å bedre mulighetene til friluftsliv gjennom fysisk tilrettelegging og informasjon til befolkningen. I tillegg er opplæring og organisert aktivitet i regi av kommunene og organisasjonene viktig, særlig for dem som har lav motivasjon og deltar lite i friluftsliv. Miljødirektoratet forvalter tilskudd til friluftslivsaktivitet i regi av frivillige organisasjoner og til organisasjoner og skoler som er med i Den naturlige skolesekken, som gir viktige bidrag til dette arbeidet.

De to viktigste aktivitetene innenfor resultatområdet har i 2015 vært bidrag til ny stortingsmelding om friluftsliv og prosjektlederansvar for Friluftslivets år. Hovedbidraget til stortingsmeldingen ble oversendt til Klima- og miljødepartementet 1. april.

I 2015 ble Friluftslivets år arrangert for tredje gang, og store deler av arbeidet med å stimulere til friluftslivsaktivitet har vært knyttet opp mot gjennomføringen av året. Friluftslivets år var et nasjonalt markeringsår og formålet var å skape økt oppmerksomhet om friluftslivet og bidra til varig økt deltakelse. Miljødirektoratet var prosjektleder for året mens ansvaret for den praktiske gjennomføringen var lagt til Norsk Friluftsliv med et sekretariat på tre personer. Direktoratets rolle var å styre gjennomføringen av arbeidet, og for året ble det utarbeidet gjennomføringsplan, kommunikasjonsstrategi og en tiltaksplan som la rammer for gjennomføringen. I tillegg var vi ansvarlig overfor en rådgivende gruppe (med representanter for organisasjoner, statlige etater og fylkeskommunene) som bidro med råd og synspunkter til arbeidet. Vi bidro også til mobilisering av fylkeskommunene.

Det ble utpekt fire hovedsatsinger for gjennomføringen av året: Åpningsarrangement, aktivitetskampanje, allemannsrettkampanje og avslutningsarrangement. I tillegg gjennomførte de frivillige organisasjonene og kommunene aktiviteter og arrangement over hele landet. Friluftslivets år bidro til mye oppmerksomhet om friluftsliv i media, og inntrykket er at det har vært svært mye aktivitet.

Andre sentrale aktiviteter har vært slutføring av prosjektdelen av nærmiljøsatsingen, arbeid med kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder, videreføring av Den naturlige skolesekken, diverse oppgaver knyttet til tilrettelegging og regulering av jakt og flere oppdrag knyttet til regulering av motorisert ferdsel i utmark.

I nærmiljøsatsingen har Miljødirektoratet siden 2011 samarbeidet med kommuner, organisasjoner og andre statlige etater om utvikling av fysiske og sosiale tiltak i byer og tettsteder med sikte på å bedre mulighetene og inspirere til fysisk aktivitet og naturopplevelse der folk bor. Satsingen på friluftsliv i nærmiljøet fortsetter, men prosjektdelen av satsingen er nå slutført og rapport er oversendt departementet.

God tilgjengelighet til attraktive friluftslivsområder forutsetter at kommunene har kjennskap til hvor de viktigste friluftslivsområdene er. Prosjektet Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder i kommunene ble igangsatt i 2014 og skal bidra til slik kjennskap. Prosjektet er i rute, og i 2015 ble det fordelt i underkant av fem millioner kroner i tilskuddsmidler til fylkeskommunene. 14 fylker er til nå involvert i arbeidet. 60 kommuner har ferdigstilt sitt arbeid, og 104 kommuner er i gang med arbeidet. Det er ventet at flere fylker og kommuner kommer med i satsingen i 2016. Miljødirektoratet er også en aktiv bidragsyter i satsingen på skilting, merking og kartfesting av turstier som pågår i et samarbeid mellom offentlige, frivillige og private aktører.

Å regulere og begrense omfanget av motorisert ferdsel er sentralt for å opprettholde friluftslivsområdenes kvalitet, og Miljødirektoratet har jobbet mye med dette temaet i 2015. I tillegg til løpende veiledning har vi hatt flere oppdrag fra departementet vi 2015. I løpet av første halvår 2015 har vi levert faglig tilrådning om catskiing, bruk av el-sykler i utmark og om forskrift om bruk av vannscootere og liknende. På oppdrag fra departementet har vi høsten 2015 sendt på høring forslag til endringer som åpner for catskiing innenfor visse rammer. Tilsvarende har vi utarbeidet høringsbrev som myker opp regelverket for bruk av el-sykler i utmark.

Miljødirektoratet har fordelt statlige tilskuddsmidler fra kap/post 1420.78 knyttet til de formål som er beskrevet i budsjettproposisjonen og i tildelingsbrevet. Driftsstøtte til fem nasjonale organisasjoner er utbetalt og fulgt opp med rapporteringskrav. Til posten tilskudd til friluftslivsaktivitet kom det inn 26 søknader fra nasjonale organisasjoner med totalt søknadsbeløp 30,1 millioner kr, og det ble samlet tildelt 14 millioner til disse. Det ble videre behandlet 22 søknader om tilskudd til friluftslivsaktivitet for personer med innvandrerbakgrunn, med samlet søknadssum på 11,8 millioner og samlet tildelt beløp på fem millioner.

23 millioner av posten ble fordelt til fylkeskommunene, som behandlet nærmere 1 000 lokale søknader. Miljødirektoratet har behandlet fire klager på fylkeskommunale vedtak i 2015 og opprettholdt fylkeskommunens avslag i alle nevnte klager. Det har ikke kommet klager på Miljødirektoratets vedtak i tilskuddssaker på 78-posten i 2015.

Gjennom Den naturlige skolesekken fikk 137 grunnskoler og 21 andre aktører (organisasjoner, naturinformasjonssentre o.a.) tilskudd til henholdsvis 140 og 22 prosjekter innen bærekraftig utvikling og bruk av skolers nærmiljø som læringsarena. Naturfagsenteret forvalter tilskuddsordningen for skolene, som også finansieres av midler fra Utdanningsdirektoratet.

Sentralt i satsingen på Den naturlige skolesekken er en årlig nasjonal konferanse for skoler som har fått tilskudd. I 2015 fikk organisasjonene en tydeligere plass i satsingen og på denne konferansen. Det har i 2015 vært fokusert på å øke omfanget av friluftsliv i Den naturlige skolesekken. En spørreundersøkelse utført av Naturfagsenteret viser at en har lykkes bra med dette. Nær 60 prosent av skolene rapporterer at kroppsøving og herunder friluftsliv har vært inkludert i skoleprosjektene.

I 2015 ble jegerprøven evaluert og resultatene skal brukes til å forbedre kursinnhold, undervisningsmaterieell, e-læring og kursgjennomføring. Det er skrevet avtale med NaCL AS om utdanning av jegerprøveinstruktører og instruktørregisteret er flyttet til Brønnøysundregistrene. Videre er refusjon av kommunenes utgifter til jegerprøven automatisert. Regelverket ved bruk av ettersøkshund til elg, hjort og rådyr er revidert for å heve kvaliteten på ettersøkene og gjøre regelverket bedre tilpasset dagens og samfunnets forventninger. Ikrafttredelse er 1. april 2016.

Status for resultatkrav 71 om at Friluftslivets år 2015 skal bidra til økt friluftslivsaktivitet

En undersøkelse gjennomført av Ipsos på oppdrag fra Norsk Friluftsliv i oktober, viser at omtrent en million nordmenn (22 prosent) har drevet mer med friluftsliv i 2015 enn tidligere. I regi av frivillige organisasjoner og kommunene har det vært gjennomført svært mange arrangement og organiserte turer som ledd i markeringen av Friluftslivets år. Omtrent halvparten av landets ordførere deltok på #nattinaturen i forbindelse med åpningen av året. Over 100 kommuner oppfylte kriteriene for å kunne kalle seg en «Friluftslivets-år-kommune», og på Instagram er nær 90 000 bilder merket med emneknaggen #få15. Samlet sett gir dette gode indikasjoner på at Friluftslivets år har bidratt til økt friluftslivsaktivitet.

Status for resultatkrav 72 om regelverket om rekreasjonsløyper for snøscootere og kontroll av bruken av løypene

Miljødirektoratet har tilrettelagt veiledning om nytt regelverk på Miljøkommune.no. Samling for fylkesmennene om nytt regelverk ble planlagt høsten 2015 og gjennomført i januar 2016.

Sikring og forvaltning av friluftslivsområder

I perioden 1958–2015 er omtrent 2 400 områder varig sikret til friluftslivsformål i Norge. I 2015 bidro Miljødirektoratet til at kommuner og friluftsråd fikk sikret 30 nye områder. Områdene er fordelt over hele landet, men en stor andel ligger på strekningen langs kysten fra Østfold til Hordaland. Statlig sikring har i hovedsak vært brukt til å ta vare på populære bade- og oppholdsområder langs kysten, parkeringsplasser ved utfartsområder og viktig grønnstruktur i og ved store byer og tettsteder. De siste årene er det i langt større grad blitt sikret friluftslivsområder i nærheten av boligområder. De statlig sikrede områdene vil både nå og i framtiden dekke et beskjedent areal. Bare utvalgte områder skal ivaretas gjennom statlig sikring, men fortsatt er det behov for å sikre nye områder. Spesielt nærmiljøområder og turveier som er lette å nå for mange.

Arbeidet med å sikre friluftsområder kan være krevende, og fristen for å gjennomføre sikringssakene blir i mange tilfeller utsatt fordi man enten ikke kommer til enighet med grunneiere eller at det er oppgitt en for ambisiøs tidsplan. I de siste årene har Miljødirektoratet lagt ned ekstra ressurser i å følge opp søker for at sakene skal gjennomføres innen gitt frist. Dette har resultert i raskere gjennomføring av mange saker.

Tilretteleggingen av friluftslivsområdene skal minske de fysiske barrierene og legge til rette for mer friluftsliv i befolkningen. Det bevilges midler til tilrettelegging i de statlig sikrede områdene gjennom en egen tilskuddsordning. Forvaltningsplanene for områdene viser at det fortsatt er et stort behov for midler til dette formålet, spesielt med sikte på å gjøre tilretteleggingstiltak tilstrekkelig robuste og motstandsdyktige mot klimaendringene. De siste årene har Miljødirektoratet medvirket til grunnleggende istandsetting av områder i forbindelse med sikringsprosessen. Dette har vist seg effektivt for å oppnå raskere bruk av områdene til formålet,

men reduserer tilgjengelige midler til sikring av areal. Omfanget av medvirkning til grunnleggende istandsetting i sikringsprosessen, vurderes i forhold til tilgjengelige midler til formålet.

Landsverneplan for Klima- og miljødepartementet ble endelig vedtatt høsten 2015, og Miljødirektoratet eier flere av eiendommene som er vedtaksfredet. Miljødirektoratet skal utarbeide forvaltningsplaner for disse anleggene innen utgangen av 2018. Som eier er også Miljødirektoratet ansvarlig for at anleggene settes i stand i samråd med antikvariske myndigheter, og at de holdes vedlike på en måte som ivaretar bevaringsverdiene. Arbeidet må skje i samarbeid med det lokale forvaltningsapparatet for friluftslivsområdene (kommune, friluftsråd, eventuelle frivillige). Arbeidet med tilstandsanalyser for anleggene er i gang, og gjennom dette arbeidet framskaffes kostnadsanslag for kritiske bygningstiltak som Miljødirektoratet må dekke kostnadene til de kommende årene.

Miljødirektoratet har et nasjonalt oppfølgingsansvar for Skjærgårdstjenesten. Fra post 78 ble det via sju fylkesmenn fordelt 19,2 millioner kr i statlig andel av driftsutgiftene. Ny investeringsplan for båter ble vedtatt juni 2015, og 4,6 millioner kr (inkludert overført beløp fra 2014) ble i høst disponert til nye båtinvesteringsprosjekter som er igangsatt. Det ble dessuten overtatt to nye båter i 2015, en til Kristiansand kommune og en til Bergen og Omland Friluftsråd.

Det ble behandlet til sammen 46 søknader om statlig medvirkning til sikring av friluftslivsområder og 35 søkere fikk innvilget sin søknad.

Direktoratet har utarbeidet en foredragspakke og startet opp arbeidet med fylkesvise sikringssamlinger for kommuner og friluftsråd i flere fylker. Inspirasjonsheftet M-462 2015 «Friluftsliv for alltid» er ferdigstilt, og er et ledd i arbeidet med å styrke kunnskapsgrunnlaget om sikring av friluftslivsområder.

For midler til tiltak i sikrede friluftslivsområder kom det inn 256 søknader, og 23,07 millioner kr ble fordelt til 16 fylkeskommuner. I tillegg ble det tildelt to millioner kr fordelt på elleve fylker til spesielle innmeldte tiltak knyttet til tilrettelegging for funksjonshemmede, jf. vilkår i komitemerknadene.

Å ivareta grunneier- og rettighetshaverrollen til de statlig sikrede friluftslivsområdene er et viktig og ressurskrevende arbeid. Omfanget er betydelig da over 3 800 enkelteiendommer helt eller delvis er sikret til friluftslivsformål og øker i takt med at nye områder blir sikret. I tillegg har saksmengden økt etter at ansvaret for Skjærgårdsparkavtalene er blitt overført til Miljødirektoratet i sin helhet.

Status for resultatkrav 73 om å etablere et opplæringsystem om statlig sikring av friluftslivs-områder for kommuner og interkommunale friluftsråd

Vi har utarbeidet foredragspakke og startet opp arbeidet med fylkesvise sikringssamlinger for kommuner og friluftsråd i flere fylker. Inspirasjonsheftet M-462 2015 «Friluftsliv for alltid» er ferdigstilt, og er et ledd i å gjøre ordningen bedre kjent og styrke kunnskapsgrunnlaget om sikring av friluftslivsområder. I 2016 vil innsatsen rettes spesielt mot arbeidet med nettfremføring i ulike kanaler, blant annet Miljøkommune.no, sosiale medier, oppgradering av egne nettsider og å gjennomføre fire fylkesvise sikringssamlinger.

Allemannsretten

En betydelig andel av Norges befolkning går på tur og driver med andre former for friluftsliv. Aktiv bruk er det viktigste bidraget til at allemannsretten holdes i hevd.

Allemannsrettens utfordringer er blant annet sjikanøse stengsler der privatpersoner søker å hindre allmennhetens lovlige opphold og ferdsel, krav om betaling for bruk av skiløyper og krav om reguleringer som følge av konflikter mellom ulike brukergrupper m.m. Å bidra med informasjon og kunnskap for å forhindre tiltak som begrenser og reduserer verdien av allemannsretten, og å minne om friluftslovens forutsetning om hensynsfull ferdsel, har vært viktig for Miljødirektoratet i 2015.

Økende motorisert ferdsel i utmark representerer for mange en påvirkning som reduserer verdien av allemannsretten gjennom å redusere muligheten til å oppleve stillhet og ro i naturen. En undersøkelse gjennomført av Ipsos i 2015 viser at motorisert ferdsel ses som en større trussel mot allemannsretten, enn nedbygging av naturområder, og at sju av ti mener dette er en meget eller ganske stor trussel mot allemannsretten. Miljødirektoratets arbeid med

regulering av motorisert ferdsel er dermed også av stor betydning for måloppnåelsen med hensyn til å sikre friluftslivets kvaliteter og gjennom det holde allemannsretten i hevd.

Arbeidet med å holde allemannsretten i hevd har i 2015 vært nært knyttet til gjennomføringen av Friluftslivets år. Det ble gjennomført to kampanjer om allemannsretten på sosiale medier. En kampanje ble gjennomført i regi av sekretariatet for friluftslivets år og en kampanje på Miljødirektoratets Facebook- og Instragramsider. I samarbeid mellom Norsk Friluftsliv, Miljødirektoratet, Naturfagsenteret m.fl. ble det utarbeidet et e-læringsprogram om allemannsretten på nettstedet Salaby. Dette vil være fritt tilgjengelig for skoler, organisasjoner og andre de nærmeste årene. Det ble også laget et eget opplegg om allemannsretten beregnet på barnehager. I styringsdokumentene for Friluftslivets år ble det definert at allemannsretten skulle være et satsingsområde for året. Dette har medført at informasjon om allemannsretten har vært inkludert i en rekke arrangement og turer.

3.1.5 Forurensning

Nasjonalt mål 4.1: Forurensning skal ikke skade helse og miljø.

Nasjonalt mål 4.2: Utslipp av helse- og miljøfarlige stoffer skal stanses.

Nasjonalt mål 4.3: Veksten i mengden avfall skal være vesentlig lavere enn den økonomiske veksten, og ressursene i avfallet utnyttes best mulig gjennom materialgjenvinning og energiutnyttelse.

Nasjonalt mål 4.4: Døgnmiddelkonsentrasjonen av svevestøv (PM10) skal ikke overskrive 50µg/m³ mer enn 7 dager per år.

Nasjonalt mål 4.5: Timemiddelkonsentrasjonen av nitrogendioksid (NO₂) skal ikke overskride 150 µg/m³ mer enn 8 timer per år.

Nasjonalt mål 4.6: Støyplager skal reduseres med 10 prosent innen 2020 i forhold til 1999. Tallet på personer utsatt for over 38 dB innendørs støynivå skal reduseres med 30 prosent innen 2020 i forhold til 2005.

Helse- og miljøfarlige kjemikalier

Årets statusrapport for de prioriterte miljøgiftene som er omfattet av 2020-målet bekrefter at det er stor reduksjon i utslippene av mange av stoffene, noe som skyldes strenge utslippskrav, andre reguleringer, krav til opprydding og oppfølging ved tilsyn. Det gjenstår fortsatt betydelig bruk og utslipp som må reduseres, og det er store kunnskapsmangler, særlig for de nyere stoffene.

Vi arbeider fortløpende med å innhente mer kunnskap for å identifisere stoffer som har så alvorlige egenskaper at de vil omfattes av 2020-målet. Som et eksempel har vi mye oppmerksomhet på en stor stoffgruppe som kalles per- og polyfluorerte forbindelser, og som er i bruk i mange ulike typer produkter. Mange av disse forventes å ha alvorlige helse- eller miljøskadelige egenskaper. Er disse stoffene kommet ut i naturen, vil de så godt som aldri brytes ned. På Miljøstatus.no finnes en status over oppnådde reduksjoner og fortsatte utslipp/kilder til spredning av hvert av stoffene som omfattes av 2020 målet, så langt vi kjenner disse i dag.

For mange stoffer er den viktigste tilførselen til Norge via importerte produkter, eller via luft og havstrømmer fra andre land. Vi legger derfor stor vekt på internasjonalt arbeid og deltar aktivt i mange ekspertgrupper og komiteer i EU for å påvirke arbeidet med reguleringer av de verste stoffene. Særlig vektlegger vi arbeidet med regulering av hormonforstyrrende stoffer og stoffer som brytes lite ned og kan oppkonsentreres i miljøet.

Forslag fra Norge og Tyskland om europeisk forbud mot miljøgiften PFOA (en perfluorert forbindelse) er under behandling i EU. Det samme er et forslag fra Norge og kjemikaliebyrået ECHA om forbud mot den bromerte flammehemmeren deka-BDE, og flere andre som er kommet etter forslag fra Norge. Vi har vært tidlig ute i denne type samarbeid og har god erfaring med det. Det er arbeidskrevende å fremme stoff for regulering i EU, men når det først vedtas gjelder det for alle EUs om lag ½ milliard innbyggere. Vi gjør vår del av dugnaden på kjemikalieområdet, og bidrar på nivå med andre land vi normalt sammenligner oss med i denne type arbeid.

Vi har fulgt opp forslaget vårt om et globalt forbud mot den bromerte flammehemmeren deka-BDE i

Stockholmkonvensjonen. Vi fikk i 2015 utarbeidet en sosioøkonomisk vurdering av et globalt forbud mot deka-BDE. Vurderingen ble behandlet i Stockholmkonvensjonens arbeidsgruppe i oktober 2015, og vi fikk aksept for forslaget om et globalt forbud for deka-BDE. Samtidig ble vi bedt om å vurdere behovet for tidsbegrenset unntak for kritisk bruk på noen bruksområder. For å jobbe mest mulig effektivt forsøker vi å se arbeidet vårt i EU og globalt i sammenheng. Slik kan vi bruke innhentet kunnskap i flere fora.

Omleggingen til elektronisk deklarerer til Produktregisteret innebærer en stor forenkling og effektivisering som både vi og deklaratantene i næringslivet høster fordeler av.

Resultatene fra miljøgiftovervåkingen har i flere tilfeller vært avgjørende for resultatene som oppnås med reguleringer i EU og globalt. I 2015 har norske data fra overvåking i miljøet blant annet vært viktig bidrag til forslag om europeisk forbud mot miljøfarlige siloksaner i kroppspeleprodukter. Miljøgiftovervåkingen er også avgjørende for å kunne varsle tidlig om problemer med nye farlige kjemikalier. Aktiv og riktig prioritering av overvåking er av avgjørende betydning for å nå målene på kjemikalieområdet. Det er også viktig at forskningen som departementet finansierer på miljøgiftområdet gir kunnskap om blant annet nye miljøgifter og spredningen av disse.

Arbeidsmengden på biocidområdet har økt fordi vi har fått flere søknader om godkjenning av biocidprodukter på det norske markedet. Før de er tillatt i bruk, må produktene godkjennes. Mer enn 110 biocidprodukter er godkjent hovedsakelig i 2014 og 2015. I år har vi også gjennomført høring av 30 nye EU-rettsaker for innlemming i norsk biocidforskrift. På grunn av arbeidsomfanget med produktgodkjenninger har vi i 2015 nedprioritert aktiv deltagelse i EU arbeidet med stoffevaluering av biocider. EU har nå anmodet landene om å ta mer aktivt del i denne type arbeid for å opprettholde kvaliteten på grunnlaget for beslutningene, men samtidig holde tidsplanen som EU har lagt for biocidarbeidet. Vi vil forsøke å få til noe mer aktiv deltagelse.

Arbeidet med gjennomføring av EU/EØS-regelverk er blitt langt mer effektivt gjennom forenkling av prosedyrer både nasjonalt og i Europa. Tilsyn er viktig

for å sikre overholdelse av regelverket, se egen rapport om forurensningstilsyn.

Nettstedet Erdetfarlig.no gir informasjon om kjemikalier i forbrukerprodukter og hva forbrukerne kan gjøre for å unngå de verste stoffene. Vi samarbeider med norsk næringsliv om formidling av informasjon om kjemikalierereguleringen og holdt i 2015 flere seminarer sammen med Innovasjon Norge for å nå nye aktører. For å jobbe effektivt med å svare på alle spørsmål som kommer knyttet til regelverk, har vi opprettet spørsmål- og svar-tjenester både på kjemikalie- og biocidområdet.

Forurenset grunn

I arbeidet med forurenset grunn har vi i 2015 fulgt opp noen av de mest forurensete sivile og militære flyplasser, som er forurenset etter tidligere bruk av PFOS-holdig brannskum. Det har vist seg at utslipp av PFOS fra de forurensete områder er mer bekymringsfullt enn tidligere antatt. Samtidig ser vi at tiltak for å redusere PFOS-utslipp medfører store kostnader på flere 10-talls millioner kroner per lokalitet. Dette medfører vanskelige kost-nytte vurderinger for å komme frem til et hensiktsmessig oppryddingsnivå.

Forsvaret har de siste årene ryddet opp store arealer som var sterkt forurenset etter tidligere bruk som skyte- og øvingsfelt. Vi behandler nå de vanskeligste sakene som er store, forurensete arealer og myrområder hvor det er teknisk vanskelig å rydde opp.

På grunn av fortsatt mange kompliserte og store forurensetingsgrunnsaker, et økende antall dispensasjonssøknader hvor lettforurenset jord ønskes nyttiggjort istedenfor levering til deponi, og saker der de offentlige må ta ansvar for opprydding i forurenset grunn fordi grunneier eller opprinnelig forurenser ikke kan ansvarliggjøres, vil det være vanskelig å nedprioritere bruken av ressurser på dette de nærmeste årene.

Nye store vei- og jernbaneprosjekter på Østlandet genererer store mengder alunskifer som må disponeres på en måte som ikke fører til skader i miljøet. Vi mener at det er forsvarlig at syredannende alunskifer legges på deponier for ordinært avfall og har utarbeidet en mal som skal hjelpe fylkesmennene når de reviderer deponitillatelsene.

Fylkesmennene greier bare å prioritere arbeidet med forurenset grunn i de områdene som er tilknyttet opprydding av forurensete sedimenter og opprydding ved skipsverft. Det betyr at det ikke har skjedd noe på de 400 forurensete lokalitetene som de har ansvaret for, og som ligger i grunnforurensningsdatabasen med behov for tiltak. Det største miljøproblemet knyttet til dette forventes å være utlekking av miljøgifter over tid.

Vi har kommet i gang med revidering av grunnforurensningsdatabasen, som er et sentralt nasjonalt register for lokaliteter med forurenset grunn. Den nye databasen vil være mer brukervennlig og er tilpasset behovene miljøforvaltningen har i dag med forvaltning av forurensete lokaliteter.

Forurenset sjøbunn

I arbeidet med opprydding i forurenset sjøbunn har det i 2015 vært god fremdrift. Tiltakene i Trondheim ble igangsatt og forventes å være avsluttet sommeren 2016. Kommunene Flekkefjord, Farsund og Arendal har alle fått midler til opprydding og tiltakene skal gjennomføres i løpet av 2016 og 2017. I Sandefjord er detaljprosjektering i gang og det planlegges oppstart av tiltak i 2016. I Bergen pågår detaljprosjektering av oppryddingstiltak i Puddefjorden, og prosjektet skal legges ut på anbud våren 2016. Etter planen skal selve tiltaket starte opp i september 2016.

I Ålesund er utredninger igangsatt for å vurdere om opprydding kan samkjøres med farledsutdypingen som planlegges gjennomført av Kystverket i 2018. I Hammerfest er det også dialog med Kystverket om en mulig samkjøring av opprydding og farledsutdyping en gang mellom 2018 og 2023. Begge disse prosjektene er avhengig av statlig delfinansiering over oppryddingspostene for å få til en helhetlig opprydding. I de øvrige tiltaksplanområdene jobbes det med beslutningsgrunnlaget for tiltaksgjennomføring, stans av kilder og mer avgrensede tiltak i sjø.

Ved de prioriterte skipsverftlokalitetene er det behov for tiltak på land ved omtrent halvparten av lokalitetene, mens det er behov for tiltak i sjø ved omtrent to tredjedeler av lokalitetene. De fleste av lokalitetene med behov for tiltak på land, har nå fått pålegg om å utarbeide tiltaksplan, og omtrent en fjerdedel har også fått pålegg om å utarbeide tiltaksplan i sjø. Målet er at pålegg om oppryddingen på land ved aktuelle skipsverftlokaliteter skal være gitt

i løpet av 2016. Arbeidet med verftene er utfordrende, både på grunn av uklare juridiske ansvarsforhold i sjø og på grunn av vanskelige miljøfaglige problemstillinger. Trafikk- og industrihavner følges opp i det generelle arbeidet i de 17 prioriterte områdene.

Miljødirektoratet behandler for tiden en søknad fra Kystverket om tillatelse til mudring, sprengning og deponering i forbindelse med utdyping av innseilingen til Borg havn (Fredrikstad). Dette er den klart mest omfattende mudresaken i Norge til nå. Tiltaket skal foregå i utløpet av Norges største elv, nær sju verneområder, inkludert Ytre Hvaler nasjonalpark, og i et viktig friluftsområde. Søknaden har vært på høring og Miljødirektoratet har bedt Kystverket om ytterligere informasjon/utredninger for å kunne ta stilling til saken.

Petroleum offshore

Vi bruker fortsatt mye ressurser på offshore konsesjonsbehandling. Selv om det har vært færre leteboringer i 2015 sammenlignet med 2014, er det fortsatt høy aktivitet på sokkelen. Det er mange operatører som krever oppfølging og flere store feltutbygginger er i gang. Samtidig er det aktivitet i mer sårbare områder og en generell økning i sakenes kompleksitet. Søknader om utslipp av vann og kjemikalier til sjø istedenfor å sende til land er eksempel på dette. Permanent plugging av brønner er fortsatt en stor aktivitet som har krevd mye ressurser.

Reviderte HMS-forskrifter for petroleumsvirksomheten har vært på høring og er delvis fastsatt. Endringene er ikke en skjerping av miljøkrav, men en videreutvikling og tydeliggjøring av spesielt kravene til beredskap mot akutt forurensning. På grunn av krav fra oss har operatørene gjennomført risikovurderinger av utslippene av produsert vann. Basert på resultatene skal 23 av 42 installasjoner gjennomføre vurderinger av mulighetene for å redusere risikoen, herunder vurdering av teknologier og kostnader.

Det er etablert et samarbeid med bransjen og andre myndigheter om utslipp av metan og NMVOC fra kaldventilering og lekkasjer i prosesser offshore. Målet er å få på plass nye og bedre beregningsmetoder for utslippene og få vurdert mulige tiltak for å redusere disse.

Landbasert industri

I arbeidet med tillatelser til landbasert industri har industriseksjonene brukt mye ressurser på gjennomføring av vårt sektoransvar, jf. vannforskriften, overfor industrien. Oppdatering av eldre tillatelser, revisjon av tillatelser som følge av nye tekniske dokument (Bref/BAT) fra EU og behovet for spesifikk regulering av prioriterte stoffer, er oppgaver det arbeides kontinuerlig med.

Enkelte saker får stor oppmerksomhet og er svært ressurskrevende, som for eksempel gruvesakene Nussir og Engebø og enkelte virksomheter innen farlig avfallsbransjen og demolering. Vi jobber kontinuerlig for en effektiv og god saksbehandling, men effektiviteten kan ikke gå på bekostning av grundige og solide vurderinger hvor vi ofte må gjøre vanskelige avveininger. Vi har mange restanser og av og til lengre saksbehandlingstid enn ønskelig.

Avfall og gjenvinning

Vi ser det er svært krevende å nå det nasjonale målet om å bryte sammenhengen mellom økonomisk vekst og mengden avfall som oppstår. Dette er også et område hvor vi mangler virkemidler. Målet om 80 prosent gjenvinning har vært nådd de siste årene. Andelen farlig avfall på avveie har vært synkende, og i dag går om lag 97 prosent av det farlige avfall til miljøriktig behandling, jf. målet som er satt om kontroll på farlig avfall og nasjonal behandlingsskapasitet. Vi er i gang med å utrede mulige lokaliteter for nytt deponi for farlig avfall.

Vi har i 2015 hatt en rekke store og små utredningsoppdrag for departementet, og det har gjennom lang tid vært arbeidet med å ferdigstille flere viktige avfallsregelverk. Nye forskrifter om beregning av avfallsgebyr, elektrisk og elektronisk avfall og farlig avfall trådte i kraft i 2015 eller ved årsskiftet. Vi har våren 2015 tatt i bruk et elektronisk deklarasjonssystem for farlig avfall og radioaktivt avfall, i samarbeid med Strålevernet. Det vil gi en betydelig lettelse for næringslivet og også for oss, og vi vil få bedre kontroll på farlig avfall.

Vi har lagt ned en stor innsats i arbeidet med marin forsøpling. Tilskuddsmidler til opprydding av marin forsøpling ble delt ut, et første estimat for utslipp av mikroplast foreligger, og vi er i ferd med å ferdigstille en anbefaling av tiltak og virkemidler som bidrar til

å redusere marin forsøpling. Vi har også satt i gang det toårige prøveprosjektet «fishing for litter», hvor fiskere hjelper til å samle inn marin søppel. Det kan bli en utfordring med økonomien om det kommer inn mye marin søppel som det ikke er økonomisk dekning for å få levert og behandlet.

ESA har stevnet Norge for manglende etterlevelse av skipsavfallsdirektivet. Arbeidet fylkesmennene utfører med godkjenning av avfallsplanene er svært arbeidskrevende, både fordi det er tungt å få sendt inn avfallsplanene, og fordi det finnes svært mange havner i henhold til direktivets definisjon for havn. Det foregår for tiden en revidering av direktivet, og det er viktig at vi i samarbeid med departementet og Sjøfartsdirektoratet kommer tidlig nok inn i prosessene for å arbeide for en hensiktsmessig og formålstjenlig regulering av skipsavfall. Arbeidet med oppfølging av intensjonsavtalen for reduksjon av matsvinn som koordineres av departementet, er forsinket. Før oppdraget om utvikling av indikatorer for måling av matsvinn kan besvares, må det landes en definisjon av hva som menes med matsvinn. Vi har gitt en anbefaling til definisjon av matsvinn.

Det er fortsatt en god del uro i avfallsmarkedet på grunn av stor konkurranse i det internasjonale markedet om avfall til forbrenning og biogassbehandling samt en svekket økonomi for norske behandlingsanlegg. Vi har tidligere klagt ut selvkostprinsippet og oversendte i oktober departementet vår tilråding på to oppdrag om rammebetingelsene for avfallsbransjen. Vi redegjorde her for hvilke muligheter vi har for å begrense eksport og import av avfall, og anbefalte å opprettholde vår praksis med å tillate eksport og import også av husholdningsavfall til energiutnyttelse. Vi anbefalte også å fortsette å gi kommunenes mulighet til å tildele enerett til kommunale bedrifter.

EU-kommisjonen la i desember 2015 frem sin forventede handlingsplan om sirkulær økonomi og en pakke med forslag til endringer av en rekke avfallsdirektiv. Målene om økt ombruk og materialgjenvinning i flere avfallsdirektiv er til dels svært ambisiøse, men er likevel lagt noe lavere enn i den forrige pakken som ble trukket etter EU-valget høsten 2014. Gjennomføringen av nye EØS-regelverk vil medføre mye regelverksarbeid og vi må skjerpe virkemiddelbruken for å nå nye mål. Vi ser en særlig utfordring i å nå betydelig

strengere krav til materialgjenvinning av kommunalt avfall, bygg- og anleggsavfall og emballasjeavfall, samtidig som vi unngår å resirkulere miljøgifter **når ressursene i avfallet gjenvinnes**. Vi har vært aktive i påvirkningsarbeid mot EU for å ivareta norske synspunkter på dette området.

Ved siden av oppdragene fra departementet gjennomfører vi viktige myndighetsoppgaver på avfallsområdet som klagesaksbehandling, behandling av søknader for disponering og nyttiggjøring av avfall, og import og eksport av avfall. Antall søknader om eksport og import av avfall har økt jevnt de siste årene, og i 2015 kom det inn rundt 620 søknader. Vi arbeider med å digitalisere søknads- og saksbehandlingsprosessen for å lette arbeidet både i næringslivet og i direktoratet, og samtidig gi oss bedre redskap til å gjennomføre tilsyn med avfallsforsendelser.

Langtransportert forurensning

Miljødirektoratet samarbeider med SSB om kartlegging og rapportering av utslipp av gasser under LRTAP. Norges rapportering til langtransportkonvensjonen (UNECE) ble gjort innen fristen i mars 2015. Endelige tall viser at Norge i 2014 overholdt NO_x -forpliktelsene under Gøteborgprotokollen som gjaldt fra 2010. Revidert Gøteborgprotokoll setter forpliktelser for norske utslipp av langtransporterte gasser for 2020. Forpliktelsene for 2020 er gitt som prosentvise reduksjoner fra 2005. De rapporterte tallene for 2014 indikerer Norge allerede har nådd utslippsmålet for 2020 for SO_2 , for NO_x og for $\text{PM}_{2,5}$. $\text{PM}_{2,5}$ varierer imidlertid mye fra år til år avhengig av vedforbruket. For NH_3 og NMVOC må det ytterligere reduksjoner til fram mot 2020 for at målet skal kunne nås. Endelige utslippstall for 2014 viser at NO_x -utslippene har blitt redusert med 7,3 prosent siden 2013.

Lokal luftkvalitet

Hovedtrekkene i utviklingen er at svevestøv har blitt redusert det siste tiåret. Det er imidlertid store årlige variasjoner. I 2013 var det overskridelser av grenseverdien for PM_{10} i fire byer mens i 2014 var det ingen overskridelser. Foreløpige tall for 2015 viser ingen overskridelser. Det er en varierende utvikling av årsmiddelkonsentrasjonen for NO_2 i byene som har brutt grenseverdien. Det har vært en sterk reduksjon i nivåene i Trondheim, mens Oslo har stabilt høye nivåer. I 2014 ble grenseverdien for NO_2 (årsmiddel) kun

overskredet i Oslo og Bergen. Dette var første året at kravet om antall timer over $200 \mu\text{g}/\text{m}^3$ ble overholdt i Oslo. Denne grenseverdien ble midlertid overskredet igjen i Oslo i 2015.

Det er langt igjen til måloppnåelse på nasjonale mål for luftkvalitet for svevestøv og NO_2 i byene. Utfordringer knyttet til måloppnåelse skyldes først og fremst at kommuner med mye luftforurensning på grunn av veitrafikk må ta i bruk tøffere virkemidler for å redusere belastningen fra trafikk ved å begrense trafikken inn i byene. I dag mangler kommunene som ansvarlig myndighet for lokal luftkvalitet gode treffsikre verktøy for NO_2 som kan innføres uten å få virkemidlene tilrettelagt fra statlig hold.

I 2015 ble Norge dømt av EFTA-domstolen på grunn av brudd på krav i luftkvalitetsdirektivet. Riksrevisjonen ferdigstilte også sin forvaltningsrevisjon på området lokal luft i november 2015. Vi har bistått Klima- og miljødepartementet i begge prosessene.

I slutten av 2015 besluttet Miljødirektoratet å legge opp til et statlig tilsyn i 2016 ved Fylkesmannen på kommunens arbeid med lokal luftkvalitet.

Vi har laget konsekvensutredning for skjerpede grenseverdier i forurensningsforskriften slik vi, Vegdirektoratet, Helsedirektoratet og Nasjonalt folkehelseinstitutt tidligere anbefalte. Grenseverdiene trådte i kraft 1. januar 2016.

Vi leder prosjektet utvikling av beregningsverktøy (startet i 2014) som vil gi bedre kunnskap om kildene til luftforurensning og bybefolkningens eksponering for ulike nivåer, der også Vegdirektoratet, Helsedirektoratet og Nasjonalt folkehelseinstitutt er med i styringsgruppen. Første fase av utviklingen skal være ferdig ved utgangen av 2016.

Vi har også fulgt opp fjorårets storskala kartlegging av luftkvaliteten i norske byer og tettsteder. Fra sommeren 2015 og ett år framover blir det gjennomført målinger i byer som kan ha utfordringer med å nå grenseverdiene for NO_2 og PM_{10} . Prosjektet vil gi et nødvendig grunnlag for å vurdere endring i målenettverket og hvilke byer som skal inngå i dette og om flere byer bør lage tiltaksutredninger, eventuelt i samarbeid med nærliggende byer.

Status for resultatkrav 87 om å gi tett veiledning til kommuner om forpliktelsene etter luftkvalitetsdirektivet

Vi har fulgt opp kommuner med overskridelser med pålegg om å lage tiltaksutredninger for å redusere luftforurensningen. Vi publiserte en egen veileder om hva slike tiltaksutredninger skal omfatte i 2014. Vi har mottatt nye/oppdatererte tiltaksutredninger fra Oslo/Bærum, Bergen, Trondheiozonreim, Stavanger, Drammen og Fredrikstad/Sarpsborg. Svarbrev sendes 1. kvartal 2016.

Ozonreducerende stoffer

Vi følger opp det nasjonale og internasjonale arbeidet med den endelige utfasingen av de ozonreducerende stoffene. Det nasjonale målet som har vært for ozonreducerende stoffer anses som oppnådd, og det er ikke lenger noe nasjonalt mål for ozonreducerende stoffer fra 2016. Det nasjonale arbeidet er konsentrert om etterlevelse av regelverket. Det har vært en rekke henvendelser fra nasjonale aktører med forespørsler om forståelse av regelverket og dispensasjoner, etter at det fra 1. januar 2015 ikke lenger er tillatt å etterfylle stoffet HKFK i kjøle-/fryseanlegg. Foreløpige tilbakemeldinger etter tilsyn viser at enkelte anleggseiere fremdeles etterfyller HKFK. Miljødirektoratet vil fortsette å følge opp etterlevelse av regelverket.

Under Montrealprotokollen har det vært et ekstraordinært møte i tillegg til det vanlige, forberedende møtet og partsmøtet som var i november 2015. Den viktigste saken på agendaen er diskusjonen om en regulering om nedfasing av klimagassene HFer under protokollen. Det har vært avsatt betydelig med tid for disse diskusjonene, og på partsmøtet kom man til et slags prinsippvedtak om regulering, men at detaljer om denne skal forhandles fram i løpet av 2016. Det er derfor planlagt både ekstraordinære forberedende og partsmøter i 2016. Vi er i nær dialog med Klima- og miljødepartementet om norske posisjoner og aktiviteter på området.

Støy

Støystatistikken fra SSB som ble offentliggjort i mai 2013 viste at det nasjonale målet for innendørs støy er vanskelig å oppfylle. Målet som gjelder samlet støybelastning utendørs går sakte riktig vei. Utfordringer for framtidig måloppnåelse er knyttet til at det er behov for å skjerpe tiltaksbestemmelser

om innendørs støyinnivå, og til at det legges opp til å ta støyhensyn ved fortetting av boligbygging i byområder. Vi har innhentet oppdaterte tall fra anleggseiere på kostnad og omfang av en eventuell skjerping av tiltaksgrensen i forurensningsforskriften.

Vi har en viktig oppgave ved å være pådriver ovenfor anleggseiere for å redusere støyplagen. Det viktigste virkemiddelet for reduksjon av støyplagen er støyretningslinjen T-1442. Vi har satt i gang en prosess med å evaluere retningslinjen som ble ti år i 2015. I den forbindelse har vi, i samarbeid med innleid konsulent, utarbeidet et spørreskjema som skal sendes ut til et bredt spekter av brukere av retningslinjen. Vi arbeider også med å oppdatere den nasjonale handlingsplanen mot støy som utløp 2015. Opprinnelig frist på dette oppdraget var mars 2016, men fordi vi trenger bistand fra andre etater i dette arbeidet, har fristen blitt utsatt til desember 2016. Videre bruker vi mye tid på å veilede fylkesmenn, kommuner, konsulenter og anleggseiere om forståelsen av T-1442 og tilhørende veileder M-128.

Den strategiske støykartleggingen, initiert av EU, ble gjennomført i 2012, og rapportert til EU. Vi har sammenstilt alle handlingsplanene som ble laget for å følge opp og rapportert de inn til EU innen fristen. I september 2015 arrangerte vi et seminar for å forberede neste runde med strategisk støykartlegging i 2017.

Videre har vi jobbet med å lage et forslag til endring av grenseverdien for skytebanestøy i T-1442. Endelig forslag ble sendt Klima- og miljødepartementet januar 2016. Vi har også jobbet med å utarbeide en forskrift om forurensning fra skytebaner, hvor støyforurensning er en vesentlig del av forskriften. Siden det er foreslått at kommunene skal få myndighet over støy fra egne skytebaner, vil dette arbeidet mest sannsynlig resultere i en veileder fremfor en forskrift.

Forurensningstilsyn

I 2015 har Miljødirektoratet gjennomført over 460 risikobaserte tilsyn med landbasert industri, klima-kvotepliktige bedrifter, storulykkevirksomheter, avfallsvirksomhet, offshoreindustrien, importører av produkter som kan inneholde farlige stoffer, kjemikalieimportører og -produsenter og import/bruk av fremmede arter.

I 2015 gjennomførte vi over 160 landbaserte industritilsyn av virksomheter som har tillatelse fra Miljødirektoratet, både som endagsinspeksjoner og flerdagstilsyn (revisjoner). I hovedsak har landbasert industri god kompetanse og kunnskap om miljøregelverket. Likevel avdekker vi for mange brudd på reglene. Flest brudd er det på kravene i internkontrollforskriften, særlig knyttet til manglende rutiner, for dårlig oversikt og kontroll over egne utslipp, håndteringen av avfall og på kjemikalierregelverket.

Aksjoner er effektiv bruk av tilsynsressursene og brukes på de fleste tilsynsområdene. Aksjoner bidrar til kompetanseheving internt og ikke minst i bransjen. Dette bidrar til å gi oss god oversikt over miljøutfordringene og en likebehandling av bransjen over tid.

Vi ledet eksempelvis i 2015 seks tilsynsaksjoner der Fylkesmannen gjennomførte tilsynene i hele landet. Bransjene som ble kontrollert i 2015 var renserier og vaskerier, biloppsamlerne, kommunale og interkommunale avløpsanlegg, mudring, utfylling og dumping i sjø, håndtering av mineralavfall fra mineralindustrien og bilvaskerier. Totalt gjennomførte fylkesmennene over 350 tilsyn i disse aksjonene.

I 2015 har vi styrket tilsynet med offshorevirksomhetene og gjennomført flere revisjoner. Petroleumsindustrien er inne i en fase med lavere oljepris, færre nye olje- eller gassfunn blir satt i produksjon, og det er økende krav til effektivisering samtidig med nedbemanning. I en slik fase er det nødvendig med jevnlig kontroll av installasjonene for å sikre etterlevelse av regelverket.

Vi gjennomførte også en landsdekkende tilsynsaksjon av behandlingsanlegg for farlig avfall der over 30 anlegg ble grundig kontrollert. Resultatene viser noe forbedring fra tidligere aksjoner, men fremdeles avdekkes det for mange brudd på miljøregelverket og det er behov for videre oppfølging av virksomhetene.

I 2015 har Miljødirektoratet gjennomført over 160 inspeksjoner av importører av produkter og importører/produsenter av kjemikalier. Mange virksomheter er fulgt opp etter tips fra toll, forbruker eller andre og det er gjennomført mange ulike aksjoner på produkt- og kjemikalieområdet. Fremover vil vi forsterke tilsynet vårt med importerte produkter.

Dette gjelder ikke mist at vi vil gjennomføre flere stikkprøvekontroller av produkter og vi skal delta i flere felles prosjekter med andre myndigheter i Norge og Europa.

Selv om vi gjør mye tilsyn med et begrenset antall inspektører, er det et stort behov og en rekke virksomheter og aktiviteter blir sjelden kontrollert. Mangfoldet og typer virksomheter, på produktområdet, men også innenfor offshoreaktiviteten og i ulike industrier gjør at kontrollbehovet ikke går ned i tiden fremover. Vi samarbeider med andre etater og internasjonalt på tilsynsområdet, for å sikre lik forståelse av kravene samt å hele tiden utvikle tilsynsarbeidet slik at ressursene brukes mest effektivt.

Vi har laget et forslag til endret gebyrforskrift slik at gebyrene næringslivet betaler for tillatelser og tilsyn fra Fylkesmannen eller Miljødirektoratet tilnærmet dekker kostnader ved myndighetenes arbeid, i tråd med Stortingets anbefaling. Etter offentlig høring ble vårt forslag levert departementet i desember 2015. Den nye forskriften vil gjennom forenkling og tydeligere begrepsbruk bidra til mer enhetlig myndighetsutøvelse i hele landet.

3.1.6 Klima

Nasjonalt mål 5.1: Norge skal bli et lavutslippssamfunn i 2050.

Nasjonalt mål 5.2: Norge skal være karbonnøytralt i 2050.

Nasjonalt mål 5.3: Norge vil på vilkår ta på seg en forpliktelse om minst 40 pst. Utslipsreduksjon i 2030 sammenlignet med 1990.

Nasjonalt mål 5.4: Som en del av en global og ambisiøs klimaavtale der også andre industriland tar på seg store forpliktelser, skal Norge ha et forpliktende mål om karbonnøytralitet senest i 2030. Det innebærer at Norge skal sørge for utslipsreduksjoner i andre land tilsvarende norske utslipp i 2030.

Nasjonalt mål 5.5: Norge skal fram til 2020 kutte i de globale utslippene av klimagasser tilsvarende 30 prosent av Norges utslipp i 1990.

Nasjonalt mål 5.6: Reduserte utslipp av klimagasser fra avskoging og skogdegradering i utviklingsland, i samsvar med bærekraftig utvikling.

Nasjonalt mål 5.7: Samfunnet skal forberedes på og tilpasses klimaendringene.

Det ble i 2014 sluppet ut til sammen 53,2 millioner tonn CO₂-ekvivalenter fra norsk territorium. Dette er en nedgang på 0,8 prosent eller 0,4 millioner tonn CO₂-ekvivalenter sammenliknet med utslippene i 2013, men en økning på 2,4 prosent fra 1990.

Nedgangen i utslippene fra 2013 til 2014 ser ikke ut til å fortsette i 2015. Miljødirektoratet har laget anslag for utviklingen i klimagassutslipp for 2015 basert på publisert statistikk og vår informasjon om enkeltbransjer. Vi anslår at klimagassutslippene i 2015 vil vise en økning, sammenliknet med 2014, på mellom 0,3 og 0,5 millioner tonn. Denne økningen kommer først og fremst fra olje- og gassproduksjon og veitrafikk, som er de største kildene til utslipp i Norge. Siden 2005 er kvotepliktige utslipp redusert med 7 prosent, mens ikke-kvotepliktige utslipp har økt med 1,1 prosent.

Miljødirektoratet jobber med eget oppdrag om klimatilpasningsindikatorer for å gjøre det mulig å si noe om hvordan Norge ligger an i forhold til målet på klimatilpasning. Arbeidet vil gå over flere år.

Klimagassregnskap og framskrivninger

Klimakonvensjonen har vedtatt nye retningslinjer for rapportering av utslippsregnskapet fra 2015 og framover, basert på IPCC 2006 Guidelines. Vi har i samarbeid med SSB og Norsk institutt for skog og landskap (nå: NINBIO), lagt ned mye ressurser for å implementere det nye regelverket.

Rapportering til klimakonvensjonen (National Inventory Report – NIR) for tidsserien 1990–2013, basert på nye retningslinjer, ble forsinket med sju måneder og ble først levert i slutten av november 2015. Dette fordi klimakonvensjonens sekretariat ikke fikk fullført nytt rapporteringsverktøy (CRF, Common Reporting Format) i tide til at Norge (og de fleste andre land, inkludert EU) fikk rapporter til vanlig tidsfrist i april.

Miljødirektoratet har i samarbeid med NIBIO intensivert arbeidet med å forbedre utslippsstatistikken på skog

og andre arealer, med spesielt vekt på kategorier som organisk jord og myr. Dette arbeidet vil fortsette i 2016.

Utslippsregnskapet for 1990–2012 ble gjenstand for sentral revisjon av FN i 2014 og regnskapet ble endelig godkjent i mai 2015. Denne godkjente rapporteringen legges til grunn for oppgjør av Norges samlede utslipp og opptak under Kyotoprotokollens første periode (2008–2012). Dette oppgjøret skjedde i november 2015.

Miljødirektoratet har vært bidragsyter til utarbeidelse av Norges andre Biennial Report til FNs klimasekretariat. Rapporten gir blant annet en oversikt over Norges utslipp av klimagasser og framskrivninger, våre klimamål og hvordan vi ligger an i forhold til målene for reduksjoner i klimagassutslipp som Norge har forpliktet seg til. Det er Klima- og miljødepartementet som offisielt leverer rapporter til FNs klimasekretariat på vegne av Norge, men Miljødirektoratet har vært ansvarlig for deler av rapporten og deler av tabellene som skal rapporteres (CTF – Common Tabular Format).

Miljødirektoratet har videre gitt bistand til departementet knyttet til forbedret tallgrunnlag på kvotepliktig og ikke-kvotepliktig sektor, og ulike metodiske spørsmål knyttet til skog og annen arealbruk.

Miljødirektoratet har i 2015 finansiert arbeid hos SSB med en analyse av kommunefordelte utslipp av klimagasser. Denne blir publisert i februar 2016. Vi har parallelt med dette arbeidet med en plan for hvordan kunnskapsgrunnlaget på klimastatistikk for kommunene kan forbedres ytterligere. Dette arbeidet fortsetter i 2016.

Nasjonale tiltak- og virkemiddelanalyser

I juni 2015 leverte vi tredje fase av lavutslippsarbeidet, «Klimatiltak og utslippsbaner mot 2030».

Lavutslippsarbeidet har hatt høy prioritet gjennom hele året. Den tredje rapporten la vekt på å gi oppdaterte tiltaksbeskrivelser med tiltaksark for hvert enkelt tiltak, og det ble laget oppdaterte utslippsbaner for tre tiltakspakker basert på ulike kostnadskategorier og gjennomførbarhet. Alle tiltakene ble lagt inn i dataverktøyet «Klimatall», som ble brukt for å lage tiltakspakkene. Kunnskapsgrunnlaget ble grundig

sjekket ut med relevante etater og bedrifter. I lys av Norges indikative klimaforpliktelse, vedtatt i februar 2015, ble historiske utslippsbaner og framskrivninger fordelt mellom kvotepliktige og ikke-kvotepliktige utslipp.

I lavutslippsarbeidet ble det også utarbeidet en oppdatert utslippsframskrivning, basert på ny metodikk. I lavutslippsrapporten del 3 ble det også gitt en oppdeling av historiske utslipp og framskrivninger mellom kvotepliktige og ikke-kvotepliktige utslipp.

Vi har hatt tett samarbeid med transportetatene om lavutslippsutredning. Samarbeidet omfatter blant annet arrangement av seminar for Klima- og miljødepartementet og Samferdselsdepartementet og bidrag til transportetatenes klimastrategi som, på oppdrag fra Samferdselsdepartementet, skal lages i forbindelse med neste nasjonale transportplan (NTP).

Miljødirektoratet har også analysert klimaeffekten på kort sikt og helseeffekter av disse tiltakene. Rapporten «Klimatiltak mot 2030 – Klimaeffekt på kort sikt og helseeffekter» (M431/2015) ble publisert i forbindelse med klimaforhandlingene (COP21). Analysen understreker at flere tiltak rettet mot å redusere CO₂-utslipp kan gi trippel gevinst. Det er avgjørende for klimaet på lang sikt, bidrar til å bremse oppvarmingshastigheten på kort sikt og gir mindre lokal luftforurensning.

Vi har også jobbet med oppfølging av «Forslag til handlingsplan for norske utslipp av kortlevde klimadrivere», M89/2013», i hovedsak ved å innhente mer kunnskap om tiltak knyttet til vedfyring, dieselpartikkelfilter og petroleumssektoren.

Miljødirektoratet konsekvensutredet og sendte på høring økning av omsetningskravet for biodrivstoff til 5,5 prosent i første halvår 2015. Vi sendte også en egen vurdering av omsetningskrav og avgifter som virkemidler for å fremme biodrivstoff. Videre ble det satt i gang et prosjekt for å vurdere virkemidler for å fremme biodrivstoff med best mulig miljøegenskaper, inkludert vurdere bruk av norske skogressurser, i henhold til oppdrag fra departementet. Regelverk for drivstoff herunder omsetningskrav og bærekraftskriterier for biodrivstoff har blitt fulgt opp. Miljødirektoratet mottok og behandlet rapportering på bærekraftskriteriene for første gang i 2015.

Vi har fulgt opp oppgaver knyttet til årlig rapportering av biodrivstoff og bærekraftskriterier jf. produktforkriftens bestemmelser og tilrettelagt for noe endret rapporteringsforpliktelse jf. økt omsetningskrav.

Videre har vi utredet forbud mot fyring med fossil olje til oppvarming i bygninger. Forslag til regulering i forskrift og en første versjon av konsekvensutredning ble sendt til Klima- og miljødepartementet i mars 2015. Videre har vi bistått departementet med diverse oppfølgings spørsmål i denne forbindelse, inkludert en utvidelse av forbudet til også å omfatte spisslast i yrkesbygg. Dette arbeidet vil fortsette i 2016.

I februar 2015 utarbeidet vi et opplegg for pilotordningen for «planting av skog på nye arealer». Våren 2015 fikk vi i oppdrag å lede arbeidet med den treårige pilotfasen i samarbeid med Landbruksdirektoratet. Årlig budsjett er på 15 millioner kroner. Det deltar tre pilotfylker: Rogaland, Nord-Trøndelag og Nordland. Statsråden deltok på en formell oppstartsmarkering i Nord-Trøndelag 31. august 2015. Vi og Landbruksdirektoratet har utarbeidet veiledningsmateriale for fylkene som skal delta i pilotordningen, og Landbruksdirektoratet fordelte tilskuddsmidler til fylkene i september 2015. Vi har utviklet et opplegg for evaluering av ordningen, som skal sendes sammen med årsrapporten til departementet i januar 2016. Ledelse av denne type prosjekt er et nybrottsarbeid for oss, som med dette implementerer et konkret prosjekt som skal ivareta klima, miljø og næring på en balansert måte.

Antall oppdrag i tilknytning til jordbruket har vært stort i 2015. Arbeidet har blant annet omfattet tiltaksutredninger i tilknytning til lavutslippsarbeidet, deltakelse i sekretariat for rapport om landbrukets klimautfordringer, oppdrag om klimaaspekter ved gjødselvareforskriften, innspill/støtte til jordbruksoppkjøret, klimaavtrykk av mat, etablering av nasjonalt kontaktforum for biogass og restaurering av myr/våtmark (se resultatområdet «Naturmangfold» om restaurering).

Klimakvoter og CO₂-kompensasjonsordningen

Det andre rapporteringsåret i tredje periode av EU Emissions Trading System (EU ETS) ble gjennomført i 2015. Verifikasjon av utslipp ved hjelp av uavhengige tredjeparts verifikatører har fungert noe bedre enn i

2014. Det har fremdeles vært, og vil fremdeles være, et betydelig arbeid med å ferdigstille utslippstillatelser der tillatelser er gitt med mange oppfølgingspunkter utestående. Dette gjelder spesielt de bransjene som var nye i denne fasen av EU ETS (2013–2020). Det har også vært et omfattende arbeid med å endre tillatelser som følge av endringer i løpet av året hos virksomhetene eller forhold påpekt i løpet av verifikasjonsprosessen. Det er økt arbeid med å endre tildelingsgrunnlaget for tildeling av gratiskvoter for kvotepflichtige virksomheter som har hatt kapasitetsendringer eller andre endringer som påvirker tildelingsgrunnlaget.

Den tekniske gjennomføringen av transaksjoner i Kyotoregisteret for å oppfylle Norges forpliktelse under den første Kyotoprotokollen ble gjennomført i november 2015.

Støtte under CO₂-kompensasjonsordningen for støtteåret 2014 ble utbetalt i første halvår av 2015. Til sammen 43 industrivirksomheter fikk totalt utbetalt i overkant av 283 millioner kroner. Støtten ble utbetalt på basis av grunnlagsvedtak fattet for hele støtteperioden (2013–2020). Etterutbetaling, som følge av medhold i klagesaker, ble også gjort i første halvdel av 2015. Dette medførte en etterutbetaling på i overkant av 118 millioner totalt sett for støtteårene 2013 og 2014. Det forventes at saksbehandling og prosessering av utbetalinger vil bli enklere fremover, blant annet som en følge av at klagesakene er avgjort.

Andre myndighetsoppgaver klima, inkludert lokalt klimaarbeid

Revidert EU-forordning som regulerer fluorholdige klimagasser (HFker, PFker og SF₆), som brukes i blant annet kuldeanlegg, ble vedtatt i EU i 2014. Interdepartementale diskusjoner om innlemming av forordningen i EØS-avtalen foregår fortsatt og vi bistår Klima- og miljødepartementet i dette arbeidet gjennom blant annet utarbeidelse av konsekvensvurderinger og forslag til implementering både for forordningen og flere underforordninger. Vi mener det er viktig å få implementert hoveddelen av forordningen så fort som mulig, selv om noen forhold rundt implementeringen av EUs nedfasingregime foreløpig er uavklart. Det er også høyt påtrykk fra berørte bransjer om at det haster å få gjort regelverket gjeldende.

Når det gjelder eksisterende forordning, følges denne opp løpende gjennom administrering av sertifiseringsordning for teknisk personell og bedrifter, kontrollaksjoner og informasjonsvirksomhet. Vi administrerer også refusjonsordningen for HFker/PFKer og utbetalte i 2015 20,3 millioner kroner i refusjon for gass innlevert til destruksjon. Miljødirektoratet gir også Finansdepartementet råd i forvaltningen av avgiften på disse gassene.

I 2014 fikk Miljødirektoratet kartlagt kommunenes og fylkeskommunenes erfaringer med å lage og bruke klima- og energiplaner, og vi bruker dette som innspill i vårt arbeid med å videreutvikle veiledningsmaterieell og følge opp Fylkesmannen. I 2015 har vi jobbet videre med å videreutvikle veiledning til kommunene og opprettet en referansegruppe av kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn knyttet til dette arbeidet. Dette er nær ved å kunne publiseres. Vi har også knyttet kontakt mot andre aktuelle aktører som KS, Enova, NVE og Difi i forbindelse med arbeidet. Vi har fulgt opp at SSBs utarbeider kommunefordelte utslippstall i tillegg til fylkesfordelte tall og disse er nær ved å kunne publiseres.

Vi ser arbeidet med å lage bedre tallgrunnlag for kommuner på klimagassutslipp i sammenheng med SSBs tallgrunnlag, med ny veileder på klima- og energiplanlegging. Fremover vil det også bli sett i sammenheng med belønningsmidler for klimatiltak i kommuner.

Internasjonalt klimaarbeid

Arbeidet med FNs klimapanel (IPCC) har i 2015 vært konsentrert rundt forberedelser til arbeidet med nye rapporter som ble diskutert på plenumsmøtet i Nairobi i februar og forberedelser til valg som ble avholdt på plenumsmøtet i oktober i Dubrovnik. Her ble det valgt ny ledelse og nytt byrå, og den norske kandidaten Jan S. Fuglestvedt ble valgt inn i byrået. Miljødirektoratet som IPCC-knutepunkt vil dermed også møte i Byrået. I tillegg har Miljødirektoratet prioritert arbeidet med å vurdere forslag til nye spesialrapporter, og å levere inn et forslag til en spesialrapport om lavutslippsbaner, utslippsreduksjon, virkemidler og bærekraft. Direktoratet arrangerte i forkant av Paris-toppmøtet et seminar om lavutslippssenarioene i IPCCs femte hovedrapport og har arbeidet med at IPCCs resultater blir brukt i klimaforhandlingene. Videre arbeider vi med planleggingen av et IPCC-ekspertmøte om

klimakommunikasjon i februar 2016 i Oslo. Flere norske forskere har med støtte fra direktoratet deltatt på ulike ekspertmøter som IPCC har holdt.

Vi har deltatt som planlagt i de ulike forhandlingsmøtene med fokus på ferdigstilling av regelverket for Kyotoprotokollens andre forpliktelsesperiode, MRV, revisjon, marked, skog, klimatilpasning og langsiktig globalt mål. Vi har også bistått departementet med å vurdere andre lands indikative utslippsmål i forkant av den nye avtale i Paris. I Paris bidro vi spesielt til arbeidet med det langsiktige globale målet og et felles rapporteringssystem.

Det arbeides med kortlevde klimadrivere både regionalt (arktisk, se kapittel 3.1.5), bilateralt (se kapittel 3.1.6) og globalt. Vi støtter Klima- og miljødepartementet med faglige råd og prosjektvurderinger i forbindelse med den internasjonale koalisjonen for klima og ren luft (CCAC).

Klimatilpasning

Miljødirektoratet har et tett samarbeid med en rekke direktorater og forskningsinstitusjoner på klimatilpasningsområdet. I 2015 har vi, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) og Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) i fellesskap arrangert en samling for miljøvernledere og beredskapssjefene hos fylkesmennene og NVEs regiondirektører og en nasjonal klimatilpasningskonferanse.

På oppdrag fra Miljødirektoratet har Klimaservicesenteret (KSS), Kartverket og Nansensenteret/Bjerknessenteret utarbeidet nye klimaframskrivninger for Norge.

Miljødirektoratet har i samarbeid med DSB og NVE utarbeidet et forslag til statlig planretningslinje for klimatilpasning. En rekke andre etater har også vært involvert. Oppdraget skal oversendes departementet i mars 2016.

Vi har etablert et nasjonalt nettverk for klimatilpasning bestående av elleve kommuner og etablert en kommunal tilskuddsordning for klimatilpasning. I tillegg har vi støttet to kompetansebyggende pilotprosjekter hos Fylkesmannen.

Miljødirektoratet drifter Klimatilpasning.no og har i

2015 jobbet med å utvikle en ny løsning i tett dialog med en rekke aktører (lanseres i mars 2016).

Direktoratet har levert et notat til departementet om hvordan vi kan utvikle et system for å vurdere måloppnåelse på klimatilpasningsområdet.

En av hovedutfordringene for å nå det nasjonale målet på tilpasning, er å sikre tilstrekkelig integrering av hensyn til klimaendringer i kommunenes planlegging, og som et integrert hensyn i alle sektors arbeid. Statlige planretningslinjer vil være et viktig verktøy i dette arbeidet.

Regjeringen oppnevnte i 2014 overvannsutvalget, som skulle utrede og fremme forslag til rammebetingelser for håndtering av overvann i tettbebyggelser. Miljødirektoratet ble tildelt sekretariatsansvaret for overvannsutvalget og har bistått utvalget i gjennomføringen med nødvendige utredninger og ferdigstilling av NOU-en. Overvannsutvalget leverte sin utredning (NOU) til Klima- og miljødepartementet 2. desember 2015 og fremhevet særlig viktigheten av arealforvaltning for å sikre god overvannshåndtering. Vi vil blant annet sammen med NVE bidra til at kunnskap som er kommet fram i arbeidet blir formidlet gjennom veiledning blant annet på Miljøkommune.no til kommuner og fylker og andre viktige aktører.

Fornybar energi

Miljødirektoratet samlet i 2015 alt arbeid med fornybar energiproduksjon i én seksjon – seksjon for vassdrag og energi. Dette integrerer vannkraft med annen fornybar energi og gir oss et bedre grep om fagfeltet. Seksjonens oppgaver inkluderer konkret oppfølging av utbyggingssaker og mer overordnet og systemorientert oppfølging, særlig mot NVE. Ettersom antallet konsesjonssøknader for både vind- og vannkraft har avtatt merkbart i 2015, er en større andel av arbeidet rettet mot systemutvikling og forbedringer. Konkrete leveranser ut fra tildelingsbrevet har vært en rapport med gjennomgang av konsesjonssystemet for vindkraft, innspill til utvikling av regimet for detaljplanlegging av vindkraft, uttesting av en metode for vurdering av samlet belastning (med fylkesmannen i Hordaland) og en gjennomgang av arbeidsdelingen mot Fylkesmannen. Sistnevnte oppdrag har medført vurderinger av større endringer enn først antatt, og leveransen er derfor utsatt til 2016 etter avtale med departementet.

3.1.7 Polarområdene

Nasjonalt mål 6.1: Omfanget av villmarkspregede områder på Svalbard skal holdes uforandret, naturmangfoldet skal bevares tilnærmet upåvirket av lokal aktivitet.

Nasjonalt mål 6.2: Negativ menneskelig påvirkning og risiko for påvirkning på miljøet i polarområdene skal reduseres.

Etatsstyring Sysselmannen

Vi har gitt innspill til departementet i etatsstyringen av Sysselmannen. Vi er i løpende dialog med Sysselmannen og Polarinstituttet om løsning av oppdrag og tydeliggjøring av ansvarsfordeling i oppgaveløsningen. I oktober ble det avholdt et kontaktmøte på direktørnivå mellom Miljødirektoratet og Norsk polarinstitutt hvor hovedtemaet var hvordan våre og NPs samlede ressurser kan utnyttes på en bedre og mer helhetlig måte.

Naturforvaltning på Svalbard

Verneområdeforvaltningen er viktig i for å nå målene om å ta vare på naturmangfoldet og omfanget av villmarkspregede områder på Svalbard. Utarbeidelse av forvaltningsplaner for verneområdene på Vest-Spitsbergen har høy prioritet. Miljødirektoratet har gjennomført faglig gjennomgang av Sysselmannens forslag til forskriftsendringer og forvaltningsplan for nasjonalparkene på Vest-Spitsbergen (Nordvest-Spitsbergen, Forlandet og Sør-Spitsbergen), og for de 15 fuglereservatene. Vi har også hatt forslag til forvaltningsplan for Jan Mayen naturreservat til faglig gjennomgang. Den faglige gjennomgangen er gjennomført i samarbeid med Riksantikvaren.

Miljødirektoratet sendte i desember tilråding til departementet om endring i forskrift om motorferdsel på Svalbard med bakgrunn i vurderinger av konsekvenser for dyrelivet av ferdsel i fjordene på Vest-Spitsbergen. Forslaget ble utarbeidet på grunnlag av faglige vurderinger og tilrådninger som Sysselmannen på Svalbard leverte i desember.

Vi er i avslutningsfasen med oppdraget med å etablere et datasett for inngrepsfri natur/villmarksnatur på Svalbard. Vi samarbeider tett med Sysselmannen i dette arbeidet. Rapporten planlegges oversendt i første kvartal 2016.

Vi har fått i oppdrag å gjøre en vurdering av dagens artsforvaltning på Svalbard med hovedfokus på høstbare arter og rødlistearter innen 1. oktober. Oppdraget ble ikke levert i 2015, fordi vi har behov for å få utarbeidet en bedre oversikt over de lokale bestandene og fordelingen av høstingen av disse. Kunnskapsbehovet for et flertall av de rødlistede artene på Svalbard er betydelig, og det vil være ressurskrevende å skaffe tilstrekkelig kunnskap. Videre arbeid med rødlistearter på Svalbard vil måtte baseres på den nye rødlisten som ble lagt fram høsten 2015.

Status for resultatkrav 140 om forvaltningsplaner for Vest-Spitsbergen og nasjonal handlingsplan for isbjørn

Sysselmannen oversendte forslag til forskriftsendringer og utkast til forvaltningsplan til Miljødirektoratet for faglig gjennomgang i juli. Vi gjennomførte den faglige gjennomgangen og sendte over våre innspill til Sysselmannen i januar 2016. Sysselmannen arbeider videre med forslag til forskriftsendringer og forvaltningsplan med tanke på høring første halvår 2016.

Nasjonale handlingsplaner for isbjørn ble ferdigstilt ved årsskiftet 2013/2014 og ligger til grunn for det løpende arbeidet. En ny bestandskartlegging er gjennomført i 2015 i regi av Norsk Polarinstitutt. Data fra kartleggingen vil kunne påvirke prioriteringen av tiltak i den nasjonale handlingsplanen når resultatene er klare. Handlingsplanen følges opp også i det internasjonale arbeidet med å utarbeide et felles planverk.

Status for resultatkrav 141 om handlingsplan mot fremmede arter på Svalbard

Miljødirektoratet sendte i 2015 foreløpige innspill til Sysselmannen i forbindelse med høring av handlingsplanen mot fremmede arter på Svalbard. Det er avtalt ny frist for ferdigstilling av planen i 2016 og Sysselmannen vil i dette arbeidet ha tett dialog med Miljødirektoratet.

Forurensing og miljøgifter på Svalbard

Status for resultatkrav 142 om å kartlegge forurensede lokaliteter i Barentsburg og Pyramiden

Vi har et godt samarbeid med Sysselmannen. Det er sendt ut pålegg til Trust Arktikugol med frist 1. juni 2016 om å sammenstille en oversikt over

forurensnings situasjonen i Barentsburg og Pyramiden, og å identifisere områder hvor det nå foregår eller tidligere har foregått forurensende aktivitet. Dette danner grunnlaget for å vurdere behov for supplerende undersøkelser. Vi bistår også Sysselmannen i vurdering av tiltak for å rydde opp i PFOS-forurensninger på flyplassen i Longyearbyen.

Store Norske Spitsbergen Grubekompani AS fikk tillatelse til virksomhet etter svalbardmiljøloven for Gruve 7 Adventdalen i mars 2015. Trust Arktikugol fikk i april 2015 revidert tillatelse for virksomheten i Barentsburg som inkluderer gruvevirksomheten.

Internasjonalt polararbeid

Vi har deltatt aktivt i arbeidet under Arktisk råd. Vi leder den norske delegasjonen til arbeidsgruppene CAFF (arktisk biomangfold) og AMAP (klima og forurensning), og deltar i arbeidsgruppene ACAP (tiltak mot forurensning). Vi sitter som formann i CAFF og viseformann i AMAP. Vår aktivitet under PAME (havmiljø) er sterkt redusert sammenliknet med tidligere, og i 2015 har vi verken deltatt på møter, ekspertgrupper eller prosjekter. Dette opplever vi som en riktig prioritering siden Klima- og miljødepartementet er delegasjonsleder. Det ble arrangert et felles arbeidsgruppemøte for AMAP, CAFF, ACAP og PAME i september 2015 i Tromsø – et positivt bidrag til økt samarbeid og koordinering mellom arbeidsgruppene.

Gjennom vår deltakelse i arbeidsgrupper, ekspertgrupper og prosjekter under Arktisk Råd bidrar vi til å sammenstille og styrke kunnskapsgrunnlaget om miljøtilstand og miljøutfordringer i Arktis. Målet er at kunnskapen skal formidles og tas i bruk som grunnlag for god forvaltning i nordområdene, men også at kunnskapen kan brukes som bakgrunn for videre utvikling av øvrig internasjonalt samarbeid og internasjonale konvensjoner. Miljømessig vil prosjektene knyttet til eksempelvis reduksjon av metan og svart karbon bidra til å redusere utslipp av klimagasser og andre komponenter med oppvarmende og luftforurensende effekt. Det er mange grupper og prosjekter og det er viktig å ha et kritisk blikk på hvor det er viktigst å delta.

I samarbeidet under Barents har vi deltatt aktivt i samarbeidet om naturmangfold og om Barents «hotspots» (lokaliteter med høy forurensning), og vært

med i forberedelsen til at Norge overtar formannskapet i miljøarbeidsgruppen fra 2016.

Det bilaterale samarbeidet med Russland 2013–2015 ble avsluttet i 2015 og et nytt arbeidsprogram for 2016–2018 ble vedtatt på møte i den blandede norsk-russiske miljøvernkommissjonen i desember 2015. Viktige prioriteringer i samarbeidet er felles forvaltning av Barentshavet, samarbeid om luftovervåking i grenseområdene, samarbeid om naturmangfold og samarbeid om globale konvensjoner på kjemikalier og avfall, og på avfalls- og grunnforurensningsområdet.

Vi leder Norges arbeid opp mot isbjørnavtalen og har lagt ned en betydelig innsats i å bidra til ferdigstilling av den første 10-årige sirkumpolare handlingsplanen for isbjørn. Handlingsplanen ble vedtatt på partsmøtet i september sammen med en toårig implementeringsplan.

3.1.8 Tverrgående

Internasjonalt samarbeid EU/EØS

Vi deltar i ca. 100 ekspertgrupper og komiteer i EU. Nye rutiner har profesjonalisert arbeidet. Jevnt over er vi i møter i EU hver dag og opplever at vi blir godt lyttet til der vi har nyttig kunnskap å komme med. Nye rutiner har også effektivisert gjennomføring av EU/EØS-regelverk i Norge.

Samarbeidet under EØS-midlene går i hovedtrekk bra. Vi deler erfaringer og synspunkter, og dette bidrar til å sette de nye EU-landene i stand til å følge opp miljøkrav fra EU på en god måte. Selv får vi gode kontakter i andre EU-land og kan lære av gode spørsmål de stiller til vårt arbeid. Vi har ventet på politiske avklaringer før vi kan gå videre med å planlegge hvilke miljøtema og hvilke land vi skal samarbeide med i neste samarbeidsperiode (2014–21).

FNs miljøprogram (UNEP)

Miljødirektoratet har bidratt med faglige innspill til Klima- og miljødepartementet i arbeidet under FNs miljøprogram, med særlig vekt på arbeidet med den sjettede Global Environmental Outlook (GEO-6). Vi har søkt etter norske eksperter, deltatt i nettverket «community of practice» og i forberedelsen til internasjonale møter

Bistandsland

Bilateralt har vi hatt mest samarbeid med Kina, India og Myanmar. Vi fokuserer på samarbeid som støtter opp under internasjonale konvensjoner knyttet til klima, miljøgifter og naturmangfold. Det bilaterale arbeidet i våre prosjekter gir oss god innsikt i hvordan våre samarbeidspartnere tenker nasjonalt for å løse sine internasjonale forpliktelser, noe som bidrar til Norge sin rolle som pådriver og brobygger i internasjonalt miljøarbeid.

I programmet Olje for utvikling (Ofu) har vi fokusert på oppfølging av handlingsplanen for å styrke miljøkomponenten som Styringsgruppen (UD, KLD, FIN, OED) vedtok i desember 2014. Sentralt i planen er å etablere institusjonsavtaler med inntil seks land, hvor vi til nå har institusjonsavtale på miljøområdet med Uganda, Ghana og Libanon. Videre søker vi å styrke vår egen kapasitet på utvalgte områder, øke bruken av konsulenter samt etablere samarbeid med relevante organisasjoner som f. eks UNEP.

Miljøstatus

Miljøstatus ble lansert i ny drakt på slutten av året. Vi har gjort endringer for å tydeliggjøre hvem som står bak nettstedet og for bedre møte forventninger fra de viktigste brukerne. Nye sider om klima, historier om miljø og bedre inngang til naturmangfold er noen av forbedringene som er gjort.

Indikatorene for de nasjonale miljømålene er oppdaterte og blir presenterte på en ny måte. Indikatorer for miljøtilstanden i Nordsjøen og Skagerak, i regi av overvåkningsgruppen for havområdene (OVG), ble for første gang presentert på nettstedet. Vi har også gjort det lettere for brukerne å få tilgang til alle dataene som brukes på miljøstatus. Nettstedet gir brukerne tilgang til flere hundre datasett for alle resultatområder, eksempelvis bestandstall for arter, klimagassutslipp, luftforurensninger og fylkesfordelte miljødata. Nettstedet hadde ca. 500 000 besøk i 2015, og en økning på 20 prosent sammenliknet med 2014.

Miljødirektoratet har gjennom det europeiske nettverket (EIONET) samordnet det norske bidraget til rapporten Miljøstatus for Europa (SOER 2015) som ble lagt fram av Det Europeiske miljøbyrået (EEA) i mars og publisert på Miljøstatus.no. Vi hadde landbesøk til Norge fra EEA i november for å gå

gjennom samarbeidet mellom Norge og EEA, og viktige utviklingstrekk og framtidige satsingsområder på klima og miljøområdet ble presentert av EEA og diskutert med ledelsen i departementet og direktoratet.

Miljødata

Miljødirektoratet driver en rekke nettbaserte innsynsverktøy der data formidles til offentlige og private brukere, noe som blant annet er viktig i arealforvaltning og planlegging. Vi tilrettelegger datasett og karttjenester som kan brukes direkte av kommunene og fylkene. Dette bidrar til effektiv utnyttelse av ulike typer miljødata for hele samfunnet. Miljødirektoratet hadde i 2015 ca. 6 000 leveranser av geografiske datasett til ulike arealforvaltningsformål. Vi vil slutføre arbeidet med oppgradering av kartkatalogen tidlig 2016. I 2015 har vi arbeidet med å sikre tilrettelegging av datasett til kommunal planlegging som er i henhold til krav i det offentlige kartgrunnlaget (DOK). Miljødirektoratet har ti godkjente datasett i DOK pr. 31. desember 2015 og flere nye tema vil komme i 2016.

Vi opprettet i 2015 en forvaltningsbase for data fra kartlegging av Natur i Norge (NiN), og har utviklet en app for effektivt å samle inn standardiserte og kvalitetssikrede data ved kartlegging i felt. Data fra kartleggingsoppdrag lagres direkte i direktoratets database og skal utveksles med Artsdatabankens nasjonale formidlingsløsning for NiN-data fra alle bestillere av kartlegging.

Vi etablerte i 2015 et nytt forvaltningsrelevant datasett: Arter av nasjonal forvaltningsinteresse. Dette gir brukerne løpende oppdaterte data om nasjonalt viktige arter i Norge og er et godt eksempel på nytten av samarbeidet mellom Miljødirektoratet og Artsdatabanken.

Vi samarbeider med andre etater på geodataområdet, blant annet om utviklingen av geonorge.no for å bidra til enklere tilgang til autoriserte kartdata blant annet på miljøområdet og vi rapporterer geografiske data og tjenester til Geonorge i henhold til krav i Geodataloven, og til INSPIRE-direktivet. Samtidig følger vi med på ny teknologi for innhenting av miljødata gjennom fjernanalyse og satellitter og deltar i copernicus-programmet.

Miljøforskning og miljøovervåking

Miljødirektoratet samarbeider godt med Forskningsrådet og forskningsrelevante aktører (også internasjonalt) for å dekke våre kunnskapsbehov og behov for forskningsformidling. Miljødirektoratets strategiske plan for FoU-arbeidet ble ferdigstilt februar 2015, og gir oss en effektiv organisering av arbeidet for å sikre kunnskapsgrunnlaget. Dokumentet «Miljøforvaltningens prioriterte forskningsbehov» ligger til grunn for våre innspill, og i 2015 har vi ferdigstilt oppdatering av de prioriterte forskningsbehovene på resultatområdene Miljødirektoratet har ansvar for. Prioriteringene brukes i våre innspill til Forskningsrådet, miljøinstituttens nasjonale oppgaver og strategiske instituttsatsninger (SISer) og generelt i alle prosesser der det er relevant.

2015 var siste år for en stor andel av miljøinstituttens SISer, og Miljødirektoratet var i dialog med CICERO, NILU, NINA, NIVA, TØI og UNI Research Klima og miljø om tema for nye SISer med oppstart fra 2016. De strategiske satsingene vil gi oss viktig kunnskap framover og danne grunnlag for ny kunnskapsoppbygging. Vi deltar aktivt i de store programmene under Forskningsrådet, og har programstyrerepresentanter i MILJØFORSK, KLIMAFORSK OG MARINFORSK. I tillegg deltar vi i internasjonale prosesser som setter forskningsagendaen, blant annet IPCC, IPBES og JPlene.

Miljøovervåking danner grunnlaget i en kunnskapsbasert forvaltning. Overvåkingsprogrammene leverer resultater som brukes i direktoratets nasjonale og internasjonale arbeid. Miljøovervåkingen omfatter en rekke programmer fra klima og effekter av global oppvarming til overvåking av biologisk mangfold og miljøgifter. For å øke bruken av overvåkingsresultatene og sikre at miljøovervåkingen er best mulig, har vi opprettet interne programgrupper for alle overvåkingsprogrammene.

Overvåkingen i 2014 viste at nivåene av klimagasen metan stiger mer enn forventet både på Svalbard og i Sør-Norge, og er de høyeste målt noen gang. Sammenlignet med den gjennomsnittlige økningen globalt, øker nivåene av metan mer ved de norske målestasjonene. Konsentrasjonen i atmosfæren økte med 0,63 prosent på Svalbard (12 ppb), og med nesten 0,8 prosent (15 ppb) i Sør-Norge fra 2013 til 2014. I tillegg til rekordhøye nivåer av metan, viser målingene

også rekordhøye nivåer av CO₂. Men for CO₂, i motsetning til for metan, er utviklingen som forventet. Nye målinger bekrefter at norske havområder er sårbare for havforsuring. Dette kan ha stor betydning for biologiske ressurser i havet. Endringene i forsuring varierer, men det går stadig mot et surere hav. Mengden menneskeskapt karbon har økt betydelig i Norskehavsbasen og Grønlandshavet de siste tretti årene. Historiske overvåkingsdata viser at konsentrasjonen har økt på de fleste dyp i alle de undersøkte delene av våre nordiske havområder. Økosystemovervåkingen langs kysten (ØKOKYST) og Elvetilførselsprogrammet (RID) viser at klimaendringer som økt nedbør og utvasking av partikler til kysten påvirker tareskogene negativt. Spesielt er sukkertaren en sårbar art.

Overvåkingsprogrammet for palsmyr viser at palsmyrene i Ostojeaggi i Troms kan være helt borte i løpet av de neste 70 årene hvis temperaturøkningen fortsetter. Det er nå etablert overvåkingsområder for overvåking av effekter av klimaendringer på vegetasjon i fjellområder, langs en kyst innland gradient i Midt-Norge og Nord-Norge, i samsvar med metodikk etablert internasjonalt (GLORIA). Det terrestriske naturovervåkingsprogrammet (TOV) viser endringer i bjørkeskog og granskog som kan knyttes til klimaendringer. Økning av store moser i mange granskogsområder har gitt fortetting av bunnsjiktet med reduksjon i mengde og artsrikhet totalt. På trær i fjellbjørkeskogen i flere av overvåkingsområdene, har mer varmekjære lavarter økt i omfang.

Den landsdekkende overvåkingen av hekkende fugl (TOV-E) viser stabile bestander av hekkende fugl i skog, jevn nedgang av vanlige arter knyttet til jordbrukslandskapet siden tusenårsskiftet og mindre fugl i fjellet de siste ti årene. De siste 24 årene med data fra fuglestasjonene på Lista og Jomfruland indikerer at den tidligere nedgangen i bestandsutviklingen for tropetrekere er mindre dramatisk etter 1990. Derimot er utviklingen for fugler som overvintrer i Europa tilsvarende dårligere. Årsakene til disse forskjellene er uklare.

En ny versjon av Rovbase gir både mer informasjon og lettere tilgang til informasjon om hvor mye rovvilt vi har, hvor de lever og hvordan bestandene utvikler seg.

Den økologiske miljøtilstanden er god i de fleste

områder langs norskekysten, men det finnes fortsatt flere områder på indre kyst med moderat til dårlig tilstand. Spesielt er terskelfjordene sårbare for utslipp av næringssalter og organisk forurensning. Resultatene er en svært viktig del av kunnskapsgrunnlaget for regionale planer for vannforvaltning.

Varmere kystvann har ført til en kraftig økning i antall stillehavsøsters langs Skagerrakkysten, selv om et virus tok knekken på nærmere 80 prosent av bestanden i enkelte områder i fjor. Miljødirektoratet jobber med en handlingsplan mot denne arten. SNO gjennomfører overvåking av stillehavsøsters på utvalgte lokaliteter.

Overvåking av miljøgifter i norsk miljø viser at miljøgifter fra dagligdagse forbruksvarer hoper seg opp i organismer i naturen. Undersøkelser av miljøgifter i meitemark viser at enkelte av stoffene som gir god glid på ski, tas opp i meitemark rundt skiløyper i Oslo. Årets overvåking av miljøgifter i innsjøer bekrefter at siloksaner oppkonsentreres i næringskjeden og at nivåene henger sammen med befolkningstettheten rundt innsjøer. Norsk overvåking og forskning er svært viktige bidrag i kampen om å få regulert bruken av miljøgifter. I de seneste år har overvåkingsresultater på siloksaner og flammehemmeren deka-BDE vært viktig for regulering i EU og vi jobber nå for et globalt forbud av deka-BDE i FN-regi.

Naturindeks for Norge 2015 ble lansert. Hvert økosystem får en verdi fra 0 til 1 som viser hvor stor påvirkning menneskelige inngrep har hatt på det biologiske mangfoldet, hvor verdien 1 representerer en referansetilstand uten særlig menneskelig påvirkning, og lavere verdier forteller om graden av avvik fra uberørt natur. For kulturlandskap er referansetilstanden definert som arealer i god hevd. Det er foreløpig ikke knyttet forvaltningsmål til hvor på skalaen mellom 0 og 1 de ulike økosystemene bør være. Det vil være et politisk anliggende som krever avveining mellom bruk og vern av natur. Naturindeksen viser at tilstanden for det biologiske mangfoldet avviker til dels betydelig fra referansetilstanden. Økosystemene i vann har generelt høyere verdier enn de på land. Naturindeksen viser klareste tilbakegang for våtmark og åpent lavland, mens marine pelagiske økosystemer har vist oppgang. Også skog viser en svak oppgang. Det er behov for å styrke datagrunnlaget innen neste lansering.

Kommunikasjon og formidling

En av Miljødirektoratets funksjoner er å skaffe og formidle miljøinformasjon. Dette løser vi blant annet gjennom et aktivt kommunikasjonsarbeid i en rekke kanaler.

Miljødirektoratet, inkludert Statens naturoppsyn (SNO), ble omtalt i media rundt 16 500 ganger i fjor, ifølge statistikk fra medieovervåkingstjenesten Opoint. Det er ca. 2 000 færre omtaler enn i 2014. Tallene sier ingenting om hvor mange lesere, lyttere eller seere sakene har hatt, det er derfor vanskelig å si om endringen betyr at vi når ut til færre eller flere. Hoveddelen av fjorårets omtale av Miljødirektoratet og SNO var i lokale og regionale medier. Årsaken er sammensatt, men det viser at vi har relevans for folks nærområder og at vi når ut til distriktene.

21 prosent av omtalen var i riksmedier, opp fem prosent fra året før. Økningen kan skyldes noen profilerte saker. Det største medietrykket var i april, særlig i uke 16 og 17 da antall omtaler var nærmere 40 prosent høyere enn snittet for året. Hovedårsaken var at Klima- og miljødepartementet slapp nyheten om at Nordic Mining har fått tillatelse til å starte gruvedrift i Engebøfjellet ved Førdefjorden, etter anbefaling fra Miljødirektoratet. Saken førte også til stor aktivitet i våre sosiale mediekanaler hvor vi vokste betydelig i 2015.

På Facebook har vi jobbet mot et mål om å nå bedre ut med innleggene våre. Dette har økt engasjementet og rekkevidden på våre facebookinnlegg betraktelig. I 2015 hadde vi flere innlegg som nådde over 100 000 brukere, med 223 936 unike brukere som rekord. I 2015 etablerte Miljødirektoratet en egen instagramkonto. Her har vi på kort tid kommet opp i over 2 000 følgere. I tillegg er vi tilstede på Twitter, Flickr, LinkedIn, Google+, og vi har vår egen kanal for deling av video på YouTube. Miljødirektør Ellen Hambro har også sin egen blogg, «Miljøblikk». Samlet sett er sosiale medier blitt en viktigere kanal for Miljødirektoratet i 2015.

Internett er en viktig kanal for Miljødirektoratet i formidlingen vår av miljøinformasjon. Hovednettstedet vårt, Miljødirektoratet.no, hadde i fjor over 450 000 besøkende og 2,6 millioner sidevisninger. Direktoratet har helt eller delvis ansvaret for en rekke andre nettstedet også, som Miljøstatus.no, Miljøkommune.no

og Klimatilpasning.no, og en rekke verktøy og tjenester. Samlet sett gir våre nettsted- og tjenester en bred innsikt i alt fra naturtyper, jakt- og fiskerettigheter, til data om rovvilt og forurenset grunn. Analyser viser at vi har mange små og nisjepregete nettsteder og nettløsninger med lave besøkstall. Vi har derfor satt i gang et prosjekt hvor formålet er å effektivisere direktoratets nettsatsing og optimalisere nettstedene slik at informasjonen på disse blir brukt, og at de oppleves som nyttige for brukerne.

Miljødirektoratet har vært med i en omdømmemåling i 2015. Resultatene viser at befolkningens totale inntrykk av Miljødirektoratet er mer positivt enn året før og at vi skårer høyest på samfunnsansvar, men at vi er mindre kjent enn vi ønsker.

Vi er ansvarlig for noen større og mer langsiktige formidlingsoppgaver: klimakommunikasjonstiltak, «Miljøambassadørene» og kampanjen «Summende hager». Disse satsingene inngår i direktoratets kommunikasjonsopplegg rettet mot befolkningen.

I løpet av 2015 ferdigstilte vi en klimakommunikasjonsstrategi, som ble oversendt Klima- og miljødepartementet. Dette er en samlet strategi for direktoratets kommunikasjon om klima, et arbeid som baserer seg på direktoratets oppgaver og ansvar på klimafeltet, og som kontaktpunkt i Norge for FNs klimapanel (IPCC). I tillegg til strategien, utarbeidet vi en handlingsplan for klimakommunikasjonstiltakene. Vi prioriterte i fjor å produsere tre ulike filmer – en om lavutslippssamfunnet 2050 og to om klimatilpasning. Filmene ble spredd via sosiale medier, NRK, blogger med mer. De skal også brukes ved foredrag og i skolesatsingen.

Miljødirektoratet bidro også i 2015 til kampanjen «Summende hager». Den sprer kunnskap om viktigheten av insekters pollinering og hvordan hageeiere kan tilrettelegge for bier og andre bestøvende insekter. Den gjennomføres i samarbeid med Det norske hageselskap. Kampanjen vekker stor oppmerksomhet og har stor oppslutning blant hageeiere. Den har også vunnet flere kampanjepriser, både nasjonalt og internasjonalt.

«Miljøambassadørene» er en foredragsturne hvor en gruppe utvalgte unge, kunnskapsrike studenter (alder 23–26 år) holder klimaforedrag i ungdomsskoler og

videregående skoler landet rundt. Hensikten med å sende miljøambassadører ut i skolen er å formidle klimakunnskap på en tydelig, enkel og forståelig måte ved hjelp av rollemodeller som målgruppen kan relatere seg til og som de liker. Foredraget er tilpasset kompetansemål i Kunnskapsløftet, spesielt i naturfag og samfunnsfag. 50 000 skoleelever hørte foredragene i 2015. Tilbakemeldinger og evalueringer fra lærere etter foredragsbesøk er svært gode. Nesten alle respondentene (99 %) er fornøyd eller svært fornøyd med foredraget.

Et viktig satsingsområde er samarbeid med høyskoler og universitet om utdanning i naturveiledning. Naturveilederne og naturoppsynet bidrar både direkte ved kurs og gjennom en faglig dialog i institusjonenes utvikling av utdanningstilbudene. De viktigste samarbeidsinstitusjonene er NMBU, Hint, HiH, HiT og UNIT. Samarbeidet med de nordiske utviklingsmiljøene Centrum för naturvågledning ved Sveriges landbruksuniversitet, og Videncenter for friluftsliv og naturformidling ved Københavns Universitet er utviklet videre og arbeidet med å lage en nordisk lærebok i naturveiledning for høyskoler og universitet er startet opp med støtte fra NORDPLUS-programmet under Nordisk Ministerråd. Metsahalitus i Finland inngår også i det nordiske samarbeidet.

I 2015 er det gjennomført et pilotprosjekt innenfor den videregående skolen gjennom et samarbeid med Rjukan videregående skole i Telemark, som har fått landslinjestatus innen «Natur og miljø». Her samarbeider SNO, Norsk Villreinsenter og Høyskolen i Telemark om opplæringen. «Hvem bor i elva» er et nyutviklet veiledningshefte, basert på laksens liv og utfordringer. Heftet er utviklet av SNO og Kunnskapscenter for laks og vannmiljø. Det er oversatt til både finsk, russisk, engelsk og samisk, og det er allerede stor etterspørsel senest i forbindelse med direktoratets arbeid innenfor «Green Belt of Fennoscandia».

Naturveiledere og naturoppsyn deltar også med naturveiledning og publikumsinformasjon på ulike lokale og nasjonale arrangement, og har i 2015 vært særlig aktive ved lokale markeringer knyttet til Friluftslivets år.

Miljødirektoratet autoriserer og gir driftstilskudd til en rekke besøkssenter for naturinformasjon i Norge. Sentrene driver formidling knyttet til ulike naturverdier.

I 2015 støttet direktoratet 15 besøkssenter nasjonalpark, tre rovdyr, seks våtmark og to villrein. Den naturlige skolesekken er en satsing som gjennomføres i samarbeid mellom Miljødirektoratet og Utdanningsdirektoratet. Naturfagsenteret har ansvaret for den daglige driften av satsingen og for nettstedet natursekken.no.

Den naturlige skolesekken skal være forankret i Læreplanverket for grunnopplæringen og i læreplanene for naturfag, samfunnsfag, matematikk, kroppsøving og mat og helse. Den skal bidra til økt miljøengasjement hos alle elever og lærere. Den naturlige skolesekken har to tilskuddsordninger: En for grunnskoler, og en for andre aktører (f.eks. organisasjoner). I skoleåret 2014/2015 deltok 18 813 elever i 152 skoleprosjekter. I tillegg kommer elever som deltok i prosjektene til de andre aktørene. Naturfagsenteret har i 2015 fokusert **på å forbedre informasjonen** om aktører utenfor skolene og deres prosjekter, samt videreutvikling av karttjenesten som stedfester ulike aktører (f.eks. naturveiledere i SNO og naturinformasjonssentre). Miljødirektoratets informasjonsvirksomhet rettet mot skolesektoren er i stor grad tatt inn som del av Den naturlige skolesekken, blant annet er miljøstatus og miljøambassadørene godt synlig på natursekken.no.

Ut over dette er miljødirektøren og direktoratets ansatte etterspurte som foredragsholdere på konferanser og seminarer. Også i 2015 holdt vi en rekke miljøfaglige foredrag og presentasjoner.

Lov- og regelverksarbeid

Status for resultatkrav 159 om å forbedre kommunenes og andre sektors kompetanse om naturmangfoldloven

Det er utviklet veiledningsmateriale om naturmangfold på nettstedet Miljøkommune.no. I samarbeid med fylkesmannen har vi arbeidet med opplæring av kommunene på fagområdet.

Status for resultatkrav 160 om at et pilotprosjekt i en eller flere utvalgte kommuner om forbedret digitalt kunnskapsgrunnlag til anvendelse av naturmangfoldloven skal være gjennomført

Vi arbeider kontinuerlig med å forbedre kunnskapsgrunnlaget i beslutningsprosesser med hjemmel i ulike lovverk. Vi har imidlertid ikke hatt ressurser i 2015 til å igangsette pilotprosjekt knyttet spesifikt til anvendelsen av naturmangfoldloven.

Status for resultatkrav 161 om praktiseringen av naturmangfoldloven

I en Multiconsult-rapport fra 2014 om praktiseringen av naturmangfoldloven var ett funn at regelverket knyttet til ordningen med utvalgte naturtyper (UN) er lite kjent, særlig hos kommunene. Informasjon om UN er derfor styrket på miljøkommune.no. Videre har vi sammen med Landbruksdirektoratet arbeidet med å klargjøre bestemmelsene om meldeplikt for jord- og skogbrukstiltak i UN og å lage et informasjonsopplegg for dette. Arbeidet er forsinket på grunn av behov for nærmere tolkning av lovbestemmelsene for meldeplikt.

Status for resultatkrav 162 om å forenkle regelverket hvor Fylkesmannen er forurensningsmyndighet og 163 om veiledninger for å sikre mest mulig effektiv og enhetlig myndighetsutøvelse hos Fylkesmannen

Fylkesmannen regulerer en lang rekke bransjer og forurensende aktiviteter etter forurensingsloven. Det er behov for en gjennomgang av dette for å sikre en mer ensartet praksis i form og mer standardiserte krav, tydeligere veiledning og mer selvberende forskrifter. Dette er imidlertid et langt lerret å bleke og med dagens ressurser må det gjøres stykkvis og delt og det vil ta år før vi er i mål. I 2015 har vi gjennomgått kapittel 24-30 i forurensingsforskriften, og har nå et forslag klart til mindre endringer av forskriftene for å rette opp feil og uklarheter. Vi arbeider også videre med å lage veiledere til fylkesmannen for disse bestemmelsene. Vi vil også fortløpende vurdere behov for forskriftendringer.

Status for resultatkrav 164 om miljøforvaltningens krav, forventninger og innsigelsespraksis i arealplanleggingen

Direktoratet har etablert fire regionale plannettverk som omfatter alle fylkene i landet og det har vært avholdt tre regionale nettverkssamlinger med fylkene i de ulike landsdelene. Plannettverkene brukes til dialog og veiledning mellom fylkesmannsnivået og Miljødirektoratet. Nivellering av innsigelsespraksis har vært et hovedtema. Vi viser for øvrig til vår anbefaling fra i fjor vedrørende «innslagspunkt» og avventer departementets oppfølging. Det er ingen tvil om at et rundskriv som klargjør innslagspunkt for nasjonale miljøsyn i plan er viktig for å tilrettelegge for enhetlig praksis.

Miljøhensyn i arealplanlegging

Plan og bygningsloven er et av de viktigste virkemidlene for å sikre viktige miljøhensyn. Miljødirektoratet har en tydeligere rolle i dette etter omorganisering arealplanarbeidet mellom departementene. Høsten 2014 leverte vi en tilrådning til departementet med forslag til klargjøring av bruk av innsigelser på miljøområdet som indikerer hva som skal til for å fremme innsigelse for å ivareta miljøhensyn i arealplanlegging. Notatet har vært utgangspunkt for veiledning til fylkesmannen om innsigelsespraksis i 2015.

Styring og veiledning om miljøhensyn i plan- og bygningsloven er ivaretatt gjennom styringsdokumenter, plankonferanse, styringsmøter med fylkesmannen, foredrag, kurs og nettbasert veiledning overfor det regionale og kommunale nivået. Vi leverte i 2015 en tilrådning til departementet i arbeidet med ny forskrift om konsekvensutredninger. Miljødirektoratet prioriterer høyt arbeidet med faglige råd til Klima- og miljødepartementet i innsigelsessaker. Vi har i 2015 håndtert 15 saker som berører miljøhensyn i arealplanlegging. Dette er arbeidsoppgaver med svært knappe tidsrammer og ofte krevende vurderinger av miljøhensyn og andre samfunns hensyn. Miljødirektoratet har deltatt i planprosesser for enkeltsaker, særlig store samferdselsprosjekter, etter oppdrag fra departementet.

Fylkesmannen og kommunene

Vi har gjennomført styringsdialogen med fylkesmannen innenfor våre resultatområder på en god og helhetlig måte. Forenkling, effektivisering og enhetlig praksis på miljøområdet i fylkene har vært viktige stikkord i 2015. Vi har i samarbeid med departementet bidratt med omfattende innspill i prosjektet «Bedre styring av fylkesmannen». Det tidligere embetsoppdraget er erstatt med et nytt felles tildelingsbrev fra alle departement som styrer fylkesmannen på de ulike fagområdene, og det er gjort omfattende forenkling- og effektiviseringstiltak. Detaljert oppgavestyring er erstattet med mer overordnet mål- og resultatstyring. Etablering av miljøfaglig innhold og arbeidsstøtte for fylkesmannen på nettstedet FM-nett (fylkesmannens intranett) er gjennomført.

Høyt prioriterte arbeidsområder på miljøområdet for fylkesmannen har vært klima, vannforvaltning, miljøhensyn i planprosesser, kunnskapsgrunnlaget, tilsyn, skogvern, avfallsplaner i havner og opprydding i forurenset grunn. Det har vært arrangert en stor fagkonferanse med forurensning som hovedtema for saksbehandlere og ledere hos fylkesmannen, og en tilsvarende konferanse med naturfaglige tema. Det har vært gjennomført vårkonferanse for miljøverndirektørene med hovedfokus på klimatilpasning, i samarbeid med Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap og Norges vassdrags og energiverk. Formålet med disse samlingene har vært kompetanseheving og mer helhetlig styring og praksis. Videre har det vært arrangert felleskonferanse for miljødirektørene og landbruksdirektørene i fylkene i samarbeid med Landbruksdirektoratet. Det har vært gjennomført styringsmøter med fylkesmannen i Oslo og Akershus, Troms, Hedmark, Telemark, Sogn og Fjordane og Buskerud.

Det er produsert mye nytt innhold på nettstedet Miljøkommune.no, som er vår viktigste kanal for veiledning mot kommunene. Vi samarbeider godt med Riksantikvaren og Strålevernet som leverer stoff til nettstedet. Brukertallene for nettstedet øker og vi får positive tilbakemeldinger fra brukerne.

Status for resultatkrav 163 om effektiv og enhetlig myndighetsutøvelse hos Fylkesmannen

Miljødirektoratet har siste året utarbeidet veileder for arbeid med skipsverft, veiledere og maler for konsesjonsbehandling av industri, faktaark om avfallshåndtering av mineralavfall og veileder for helhetlig vannforvaltning. FM-nett brukes aktivt for å dele veiledningsmateriale, faktaark og maler. Det ble nylig opprettet et presedensregister på FM-nett.

Styring, administrasjon og utvikling Miljøledelse

En viktig del av det interne miljøarbeidet i 2015 har vært knyttet til å sertifisere hele direktoratet etter ISO 14001. I den forbindelse er det etablert en felles miljøpolitikk med tilhørende handlingsplan og miljøindikatorer for miljøledelse. Sertifiseringsrevisjonen i oktober 2015 resulterte i ingen avvik og direktoratets kontorer i Oslo og Trondheim er sertifisert etter ISO 14001.

Beredskap og sikkerhet

Direktoratet jobber kontinuerlig med forbedringer innen sikkerhets og beredskapsområdet.

I løpet av 2015 er det gjennomført en helhetlig ROS-analyse for Miljødirektoratet som vil følges opp med en egen tiltaksplan i 2016.

Kvalitetssystemet utvikles kontinuerlig og et hendelses- og forbedringssystem er tatt i bruk høsten 2015 for registrering av avvik og forbedringsforslag.

I 2015 har direktoratet opprettet en døgnbemannet beredskapstelefon for å håndtere varsler om kriser knyttet til arbeidet i direktoratet. Beredskapstelefonen skal også håndtere henvendelser knyttet til alvorlige miljøhendelser, ansatte som er på petroleums- installasjoner, rovvilt og CITES.

I løpet av året er det gjennomført to beredskapsøvelser på akutt forurensning. En tabletop øvelse og en fullskalaøvelse arrangert av Kystverket.

Vi har også sett et behov for å videreutvikle krisehåndteringen i Miljødirektoratet og i den forbindelse er det påbegynt et arbeid for vurdere anskaffelse av et eget krisehåndteringssystem.

Vi ser også behov for en felles øvelse med departementet. Førrige øvelse viste betydelige forbedringsbehov blant annet mht. kommunikasjonslinjer.

Informasjonssikkerhet og fysisk sikkerhet

Den generelle sikkerhetstilstanden i direktoratet vurderes som tilfredsstillende. Miljødirektoratet har i løpet av 2015 fått på plass et eget personvernombud som har ansvaret for oppfølgingen av internkontroll for personopplysninger.

I samarbeid med konsultentselskapet EY er det i 2015 gjennomført et eget prosjekt som har utført risikoanalyser og verddivurderinger av de informasjonssystemene som anses som mest kritisk for Miljødirektoratet. Resultatene viser ingen kritiske risikoer. Forbedringer følges opp i 2016 etter en utarbeidet tiltaksplan.

Det er gjennomført sikkerhetsbefaring ved direktoratets kontor i Trondheim og Oslo hvor det er utredet forbedringspunkter på fysisk sikringstiltak. Det foreligger ingen kritiske avvik innenfor fysisk sikkerhet, andre forbedringspunkter fra befaringsene følges opp løpende.

Arbeidet med etablering av styringssystem for informasjonssikkerhet i henhold til ISO 27001 innen 1. januar 2017 går som planlagt.

Felles IKT-strategi

Miljødirektoratet har i 2015 vært involvert i departementets arbeid knyttet til felles IKT-strategi for hele miljøsektoren. I høringsrundene har vi gitt våre innspill til den endelige strategien som forelå i desember 2015.

I 2015 har vi også jobbet med en skisse til en egen virksomhetsbasert IKT-strategi, dette arbeidet fortsetter i 2016. Vår egen strategi skal både understøtte miljøsektorens strategi samt peke retning i vårt interne IKT-arbeid.

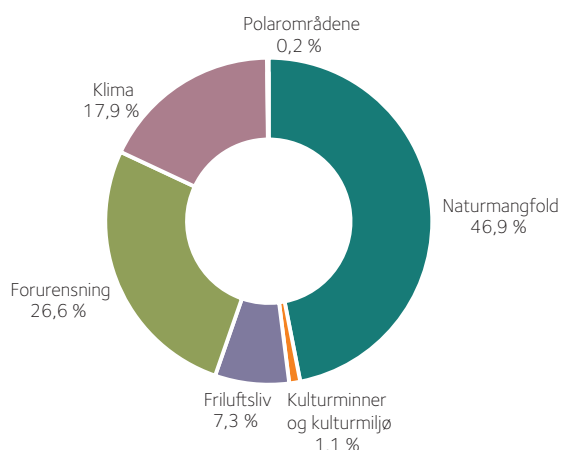
3.2 Ressursbruk

I det følgende presenteres direktoratets ressursbruk og sammenhengen mellom ressurser og resultater. For Miljødirektoratet finnes det kun tall for 2014 og 2015. Tallene har derfor begrenset verdi med tanke på å se en tydelig utvikling, men vi har forsøkt å belyse de mest relevante forholdene.

3.2.1 Fordeling per resultatområde

Diagrammet under viser de totale utgiftene til Miljødirektoratet i 2015, fordelt på resultatområder. Fordelingen mellom områdene viser ikke bare direktoratets egne utgifter og interne prioriteringer. Om lag 60 prosent av midlene er knyttet til investeringer, tilskudd- og refusjonsordninger.

Regnskapsført pr. resultatområde i 2015

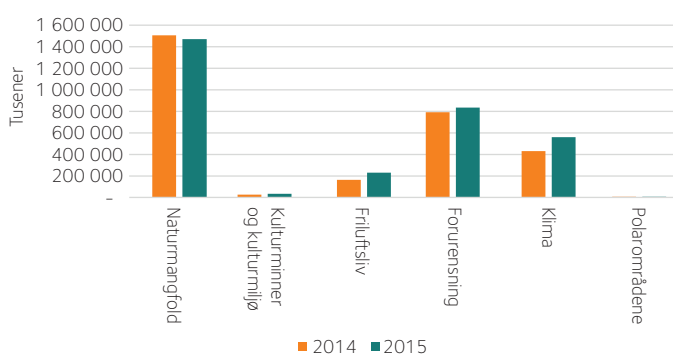
Regnskapet for 2015 er ført etter ny resultatområdestruktur, og utgifter som tidligere har vært ført på virkemiddelområdene «kunnskap», «regelverk» og «internasjonal» er fordelt på de ulike resultatområdene. Flere av utgiftene er dermed fordelt skjønsmessig mellom områdene.

Nesten halvparten av utgiftene til Miljødirektoratet er knyttet til området naturmangfold. Om lag 363 millioner kroner er tilskudd til forskjellige formål, eksempelvis vannmiljøtiltak, erstatning for beitedyr tatt av rovvilt, truede arter og naturtyper og naturinformasjonssentre. 442 millioner kroner er brukt til vern og sikring av skog, nasjonalparker, verneområder og friluftsområder. Totalt utgjør dette omtrent 55 prosent av utgiftene på området naturmangfold.

Vel en fjerdedel av utgiftene faller inn under området forurensning. Utbetaling av pant for bilvrak på 418 mill. kroner, sammen med andre refusjonsordninger og oppryddingstiltak, utgjør totalt 70 prosent av utgiftene knyttet til forurensning.

Klima er det 3. største området sett ut fra regnskapsførte utgifter. CO₂-kompensasjonsordningen utgjør om lag 402 mill. kroner av totalbeløpet.

Regnskapsført pr. resultatområde i 2014 og 2015

Tabellen over viser fordelingen mellom de ulike resultatområdene i 2014 og 2015. Ettersom tidligere benyttede virkemiddelområder tas ut fra 2015, er utgiftene på virkemiddelområdene for 2014 forholds- messig fordelt på resultatområdene.

Utgifter til området naturmangfold er redusert fra 1,507 mrd. kroner i 2014 til 1,469 mrd. kroner i 2015. Utgifter til friluftsliv er økt fra 163 mill. kroner i 2014 til 229 mill. kroner i 2015. Samtidig er utgifter knyttet til forurensning økt fra 790 mill. kroner i 2014 til 834 mill. kroner i 2015, og utgifter knyttet til klima er økt fra 429 mill. kroner i 2014 til 559 mill. kroner i 2015. Prosentuelt er det områdene friluftsliv og klima som har de største økningene, med henholdsvis 40 prosent og 30 prosent økning. Dette samsvarer godt med satsingen på «Friluftslivets år» i 2015, og en økt satsing innenfor klima- området.

3.2.2 Nøkkeltall

Nøkkeltall	2014	2015
Antall utførte årsverk	680	692
Samlet tildeling post 01-99	3 543 606 000	3 640 897 000
Utnyttelsesgrad post 01-29	98 %	96 %
Utnyttelsesgrad post 30-99	79 %	85 %
Driftsutgifter	1 232 681 042	1 176 503 405
Lønnsandel av driftsutgifter	39 %	41 %
Lønnsutgifter per årsverk	700 162	705 623
Samlede inntekter post 01-09	136 296 078	143 919 900

Tallene inkluderer tildelinger og utgiftsførte kostnader på kap. 1400, 1410, 1420 og 1425

Antall utførte årsverk

Antall utførte årsverk inkluderer årsverk utført av timelønnede og månedslønnede, pålagt overtid og arbeidet tid utover 8 timer på tjenestereiser i utlandet. Fravær er trukket fra i beregningen.

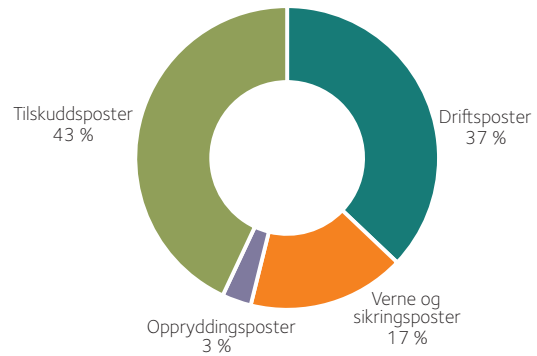
Antall utførte årsverk økt med 12 fra 2014 til 2015. Dette skyldes bl.a. styrking av klimaarbeidet, midlertidige stillinger knyttet til konkrete faglige bestillinger og opprettelse av sekretariatet for naturpanelet. Lavere sykefravær i 2015 har også bidratt til økning i antall utførte årsverk. I tillegg ble det tilsatt i stillinger som var holdt ledig gjennom sammenslåingsprosessen og den påfølgende omorganiseringsprosessen.

På grunn av kutt i budsjettet de siste par årene, og signaler om ytterligere kutt, har vi i 2015 besluttet å nedbemanne med fire prosent, det vil si 30 stillinger innen utgangen av 2017. Vi vurderer fortløpende om ytterligere nedbemanning er aktuelt.

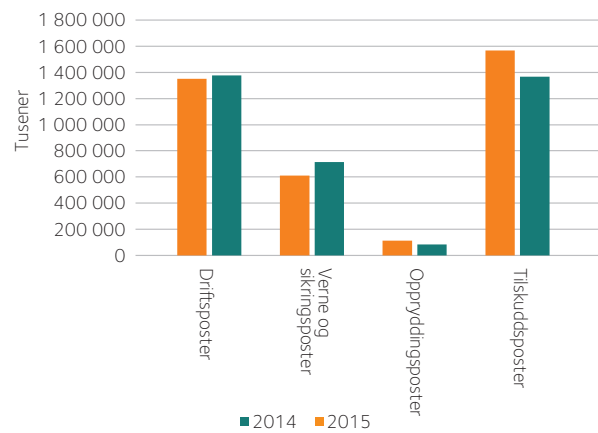
Samlet tildeling post 01 – 99

Diagrammene viser fordelingen av Miljødirektoratets samlede tildelinger på egne og fremmede kapitler. Tildelingene er fordelt på driftsposter, tilskuddsposter, og investeringsposter (oppryddingsposter og verne- og sikringsposter).

Samlet tildeling 2015

Samlet tildeling 2014 og 2015

Samlet tildeling er økt med om lag 108 mill. kroner fra 2014 til 2015. Tildelingen på driftspostene er redusert fra 1,378 mrd. kroner i 2014 til 1,350 mrd. kroner i 2015. Dette utgjør 2 prosent. Tildelte midler på verne- og sikringspostene er redusert med knapt 15 prosent, fra 715 mill. kroner i 2014 til 611 mill. kroner i 2015, der reduserte erstatningsutbetalinger nasjonalpark representerer det største beløpet. Tildelingen på oppryddingspostene er økt med vel 34 prosent fra 84 mill. kroner i 2014 til 113 mill. kroner i 2015, som følge av forsinkelser i enkelte prosjekter ved utløpet av 2014, samt prosjekter som strekker seg over flere år, og dermed medfører overføring av midler til 2015. Den største nominelle økningen er innenfor tilskuddspostene, som er økt fra 1,367 mrd. kroner i 2014 til 1,566 mrd. kroner i 2015. Dette er en økning på om lag 15 prosent, og knytter seg i hovedsak til økt CO₂- kompensasjon til industrien, økt tilskudd til friluftsmål, samt økte tilskudd til arbeidet med prioriterte arter og utvalgte naturtyper.

Utnyttelsesgrad post 01-29

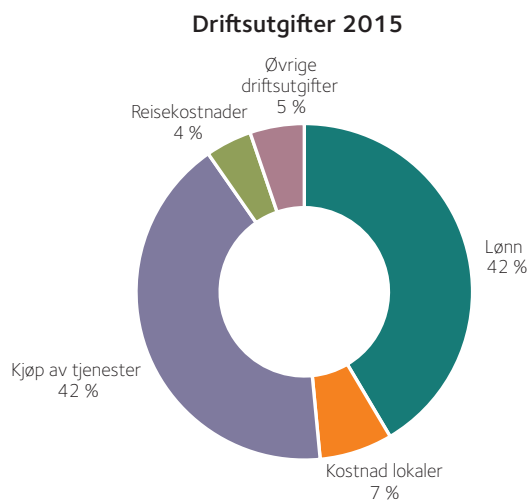
Utnyttelsesgraden på driftspostene samlet sett viser en liten reduksjon fra 2014 til 2015. På grunn av en knapp budsjettssituasjon har direktoratet vært restriktiv i bruken av merinntekter og sykefraværerefusjoner. I tillegg har forsinkelser i enkeltprosjekter, herunder fisesperre i Driva, medført en noe redusert utnyttelsesgrad i 2015.

Utnyttelsesgrad post 30-99

Utnyttelsesgraden samlet sett er økt fra 79 prosent i 2014 til 85 prosent i 2015. Årsaken er sammensatt, men knytter seg i stor grad til større andel utbetalinger fra verne- og sikringspostene og økt fremdrift i en del oppryddingsprosjekter. I tillegg er det økt utnyttelsesgrad på en del av tilskuddspostene.

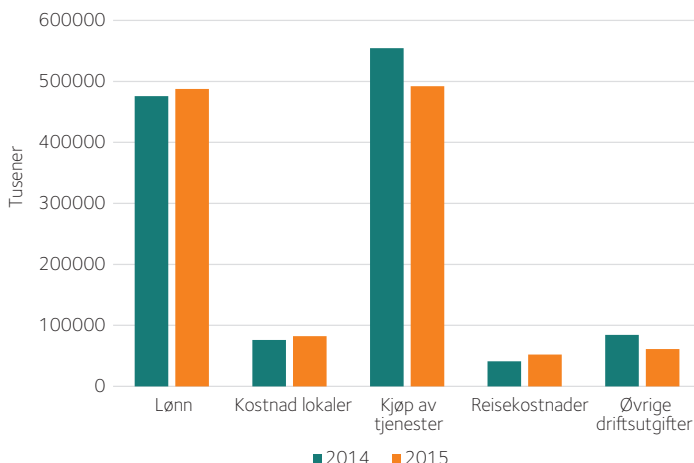
Driftsutgifter

Diagrammet under viser fordelingen av direktoratets driftsutgifter i 2015. Driftsutgiftene er hentet fra artskontooppstillingen i kapittel 6 i årsrapporten.

I sektoren kjøp av tjenester ligger alle tjenestekjøp i 2015. Dette omfatter blant annet overvåking, statlige vannmiljøtiltak, SNOs tjenestekjøp, IKT-tjenester, lisenser og ulike fagprosjekter. Sammen med lønnsutgifter utgjør dette 84 prosent av direktoratets totale utgifter til drift. Kostnader til lokaler utgjør sju prosent av driftsutgiftene, og inkluderer kontorlokaler i Oslo og Trondheim, samt en rekke lokalkontorer i SNO. Reiseutgiftene er i stor grad knyttet til tilsynsvirksomhet, naturoppsyn og internasjonalt arbeid. I tillegg kommer reisekostnader som følge av reisevirksomhet mellom kontorene i Oslo og Trondheim.

Driftsutgifter 2014 og 2015

Direktoratets samlede driftsutgifter er gått noe ned fra 2014 til 2015. Lønnskostnadene er økt med om lag 2,5 prosent, noe som har sin årsak i nominell lønnsøkning, og noen flere årsverk. Kostnader knyttet til lokaler er også økt, som en følge av at Oslokontoret flyttet til nye lokaler høsten 2014. Fra 2015 er merverdiavgiften ført utenfor Miljødirektoratets kapittel, og ikke tatt med i oppstillingen ovenfor. Dette beløpet utgjør i overkant av 94 mill. kroner, og dersom man inkluderer beløpet vil kostnadene til tjenestekjøp og øvrige driftsutgifter ligge på samme nivå som i 2014.

Lønnsandel av driftsutgifter

Lønnsandelen av driftsutgifter er økt fra 39 prosent i 2014 til 41 prosent i 2015. Dette skyldes at de totale driftsutgiftene er redusert i perioden, mens lønnsutgiftene viser en liten økning knyttet til et økt antall årsverk og den generelle lønnsøkning.

Lønnsutgifter per årsverk

Lønnsutgifter per årsverk var i 2015 705 623 kroner. Dette er en økning på 0,78 prosent fra 2014. Nøkkeltallet viser alle lønnsutgifter inkludert arbeidsgiveravgift, overtid, reisetid og andre ytelser, fordelt på antall utførte årsverk. Økningen er betydelig mindre enn den totale lønnsøkningen i perioden, noe som kan tilskrives redusert sykefravær og dermed bedre ressursutnyttelse.

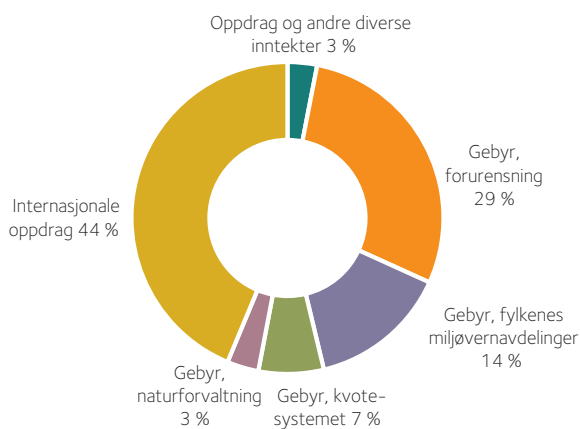
Inntekter

De samlede inntektene i direktoratet var på om lag 144 mill. kroner i 2015. Den største andelen knytter seg til internasjonale oppdrag, der prosjekter innen olje for utvikling utgjør nær halvparten. Forurensningsgebyrene

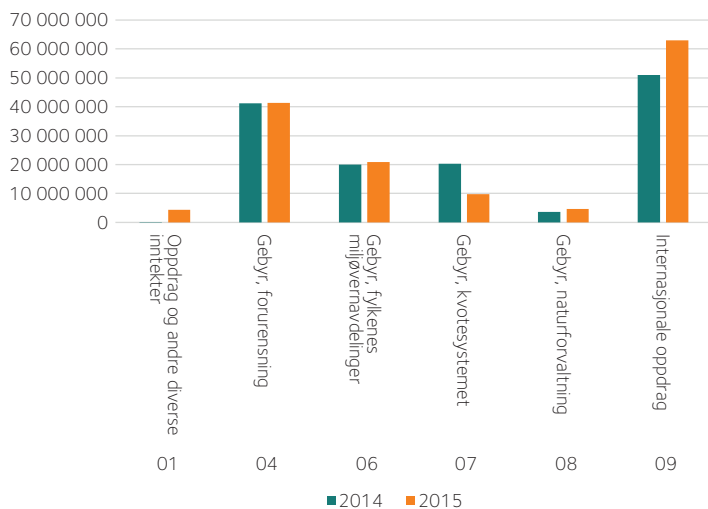
er også vesentlige, der gebyrer knyttet til avfall og gebyrer for ulike tilsyn representerer de største inntektene.

Inntektene har økt med om lag 5,5 prosent fra 136,296 mill. kroner i 2014 til 143,920 mill. kroner 2015. En vesentlig andel skyldes økt aktivitet på det internasjonale området, i tillegg til utleie av lokaler i Trondheim. Gebyrinntektene knyttet til kvotesystemet er om lag halvert sammenlignet med 2014. Dette skyldes at det i 2014 ble delt ut langt flere kvoter enn vanlig, med tilhørende økte inntekter. Inntektene i 2015 representerer et normalnivå.

Inntekter kap. 4420 2015

Inntekter kap. 4420 2014 og 2015

3.2.3 Volumtall

Volumtall	2014	2015
Antall medieklipp*	18 544	16 488
Antall klikk på miljødirektoratet.no	2,65 millioner	2,88 millioner
Antall besøk på miljostatus.no	401 772	490 541
Antall inngående dokumenter	43 438	43 002
Antall utgående dokumenter	32 400	30 052
Antall innsynsbegjæringer	7 205	7 383
Antall avgjorte klagesaker		371

* Antall medieklipp for 2014 er basert på et tekstsøk på «Miljødirektoratet» i medieovervåkingstjenesten Opoint. Et profilsøk gir et riktigere resultat siden det også innbefatter treff på eksempelvis «Miljødirektoratets», «Statens natur-oppsyn», «Miljødirektorat» og «Norwegian Environment Agency». Profilsøket ga 18 544 omtaler i 2014 (mot 17 000 som ble innrapportert i årsrapporten for 2014).

Synlighet i det offentlige rom

Miljødirektoratet, inkludert Statens naturoppsyn, ble i 2015 nevnt rundt 16 500 ganger i media, ned ca. 2 000 fra året før. Tallene sier lite om hvor mange lesere, lyttere eller seere som har fått med seg sakene og det etterlatte inntrykket de fikk av de enkelte sakene eller av Miljødirektoratet. Brorparten av omtalen var lokal og regional, mens 21 prosent var i riksmidier.

Miljødirektoratet.no og Miløstatus.no er de to største nettstedene våre. Vi ser at antall sidevisninger (klikk) og besøk har gått opp sammenliknet med året før. Siden også antall brukere har økt for begge nettstedene, viser dette at den totale bruken har økt fra 2014 til 2015.

Miljødirektoratet skal i 2016 lage en strategi for arbeidet vårt på nett som også vil omfatte mål og måleparametere for nettstedene og –tjenestene våre.

Postjournal og dokumenthåndtering

Det har vært en mindre reduksjon i både antall inngående og utgående dokumenter i Miljødirektoratet

fra 2014 til 2015. Noe av forklaringer kan skyldes vårt opprydningsarbeid i 2014 med å komme ajour etter sammenslåingen. Nedgangen er så vidt liten at det mest sannsynlig er naturlige svingninger fra år til år.

Når det gjelder antall innsynsbegjæringer er det en svak økning i forhold til i fjor. Antall krav mottatt via OEP er på 6 864. Dette inkluderer også innsynsbegjæringer til tidligere Direktoratet for naturforvaltning og Klima- og forurensningsdirektoratet. Resterende krav har kommet via e-post, per telefon og ved personlig oppmøte. Vi merker en økende mengde innsynsbegjæringer i hele saksområder, og dette er svært tidkrevende å håndtere. Partsinnsyn (f. eks. ved anskaffelser) er ikke med i denne oversikten og kommer således i tillegg.

Klagesaker

Avgjørelsene som tas i klagesakene er en viktig del av vår myndighetsutøvelse. For å styrke arbeidet med enhetlig myndighetsutøvelse føres det register over klagesakene.

I 2015 mottok Miljødirektoratet 512 innkomne klager* på underinstansvedtak. Fordelingen av klager etter lovverk er som følger:

Type lovverk	Totalt til behandling	Nye klager	Avgjorte klager	Saksbehandlingstid (måneder)
Totalt	617	512	371	5,5
Naturmangfoldlov	465	406	262	5
Forurensningslov	101	57	70	7,5
Motorferdselslov	31	30	24	3,5
Friluftslav	1	1	1	2
Tilskudd friluftsliv og FKT ¹	19	18	14	4

¹forebyggende og konfliktreducerende tiltak

Miljødirektoratet mottok 98 klager på direktoratets førsteinstansvedtak i 2015. Fordelingen av klager etter lovverket er som følger:

Type lovverk	Totalt til behandling	Nye klager	Klager avgjort i direktoratet	Klager oversendt til KLD	Saksbehandlingstid direktoratet (måned)
Totalt	139	98	14	112	5
CITES	1	1	1	0	3,5
Naturmangfoldlov	57	52	1	53	2
Forurensningslov	60	25	5	45	19
Forvaltningslov	5	5	3	3	1
Lakse- og innlandsfisklov	3	3	1	2	1,5
Offentleglova	3	3	0	3	3
Produktkontrolllov	1	1	1	0	0
Viltlov	3	3	0	2	3,5
Tilskudd friluftsliv og FKT ¹	6	5	2	4	1,5

¹forebyggende og konfliktreducerende tiltak

4. Styring og kontroll i virksomheten

4.1.1 Endringer i opplegget for styring og kontroll

Arbeidet med å strømlinjeforme og effektivisere plan- og styringsprosessene i direktoratet har vært høyt prioritert i 2015. Vi vil spesielt trekke fram at vi i vårt pågående kvalitetsprosjekt har etablert ny felles struktur for direktoratets kjernearbeidsoppgaver og utviklet felles prosedyrer som dekker miljøledelse, sikkerhetsledelse, HMS og kvalitetssystemet. Et nytt felles hendelses- og forbedringssystem er tatt i bruk for hele direktoratet.

Det er etablert miljøpolicy, handlingsplan og miljøindikatorer for miljøledelse. Etter en sertifiseringsrevisjon i oktober 2015, ble hele direktoratet sertifisert etter ISO 14001.

4.1.2 Risikostyring integrert i virksomhetsstyringen

På strategisk nivå har oppfølging av strategien for Miljødirektoratet vært et prioritert risikokontrollerende tiltak opp mot målsettingen om å oppfylle vårt samfunnsoppdrag. Tiltak for å sikre at vi har felles forvaltnings- og rolleforståelse og ensartet myndighetsutøvelse, er blant de høyest prioriterte tiltakene. Tiltak for å sikre at vi klarer å se miljøkunnskap i samfunnsmessig sammenheng og klarer å styrke det sektorovergrepene samarbeidet, har også vært høyt prioriterte tiltak for å sikre en ønsket utvikling av virksomheten.

Anskaffelse av et nytt elektronisk system for å støtte virksomhetsstyringsprosessene i hele direktoratet, har vært et annet prioritert risikokontrollerende tiltak opp mot vårt strategiske mål om at Miljødirektoratet skal være en veldrevet organisasjon. Målsettingen er at det nye systemet, som vi har kalt SPOR (Styring, Planlegging, Oppfølging og Rapportering), skal bidra vesentlig til å sikre akseptabel risiko knyttet til målsettingen om mer enhetlig, oversiktlig og effektiv styring. I første omgang vil systemet bli benyttet til å planlegge oppgaver og ukeverk for 2016.

Vi har som mål å videreutvikle systemet fortløpende og vil tilrettelegge for at det i løpet av 2016 kan

benyttes til å generere rapporter på resultatoppnåelse og økonomidata. På sikt vil det bli vurdert om også prosjektstyring, risikostyring, kontraktsoppfølging og budsjettering skal innarbeides i SPOR.

Risikostyring er integrert i planlegging og gjennomføring på virksomhet-, avdelings- og seksjonsnivå. Også i 2015 har hver avdeling foretatt risikoanalyser av to-tre risikoobjekter etter en samlet prioritering på virksomhetsnivå. Resultatet av analysene har vist at risikonivået for de fleste av objektene er vurdert som lavt eller moderat. Det har vært jobbet kontinuerlig med risikoreduserende tiltak der risiko har vært vurdert som uakseptabelt høy. Vi har foretatt verdi- og risikovurdering for de viktigste IKT-systemene i Miljødirektoratet med fokus på sikkerhet, avhengighet og tillit i IKT-systemene internt og eksternt. Analysene er foretatt på bakgrunn av etablert sikkerhetspolicy, mål og strategi og inngår i grunnlaget for etablering av vårt ISMS (ISO 27001).

Vi vil også trekke fram at det i 2015 er gjennomført en helhetlig ROS-analyse for Miljødirektoratet. Med bakgrunn i ROS-analysen vil det utarbeides en tiltaksplan med prioriterte tiltak for 2016. ROS-analysen vil oversendes departementet i henhold til oppdrag i departementets tildelingsbrevet.

4.1.3 Fellesføringer (tidstyvarbeidet)

I løpet av 2015 ble det gjennomført en prosess for å identifisere brukerrettede tidstyver i form av rutiner, regelverk, IKT-løsninger mv. som direktoratets sluttbrukere vil kunne oppleve som kilder til unødvendig tidsbruk i sin kontakt med Miljødirektoratet.

Fem brukerrettede «tidstyver» ble prioritert for videre oppfølging. Disse er i tråd med fellesføring fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet meldt inn i DIFIs rapporteringsløsning.

Vi har fått på plass elektroniske systemer for deklarerer av farlig avfall og deklarerer til Produktregisteret. Dette gir store forbedringer for brukerne. Også på de øvrige innmeldte områdene ble det i 2015 startet arbeid for å fjerne eller redusere tidstyvene. Arbeidet vil fortsette også i 2016.

4.1.4 Oppfølging av evalueringer/ revisjonsmerknader/tilsynsrapporter

Miljødirektoratet har i løpet av 2015 satt bruk av evalueringer i system. Dette som ett av flere ledd i arbeidet med kontinuerlig forbedring, og med å bli enda mer lærende virksomhet. Avdelingene rapporterer årlig om gjennomførte evalueringer og hvilke læringsmomenter som er aktuelle å formidle til andre i virksomheten. Ledelsens gjennomgang av direktoratets styringssystem foregår også med planlagte mellomrom.

I 2015 er det gjennomført flere minievalueringer, evalueringsprosjekter, analyser og eksterne og interne revisjoner. Konkret vil vi nevne at det i 2015 ble startet

opp evaluering av arbeidet med vannforvaltningsplaner og vurdering og anbefalt oppfølging av resultatene fra evalueringen av regional forvaltning og regionale bestandsmål. Arbeidet videreføres i 2016.

Riksarkivet gjennomførte et tilsynsbesøk i direktoratet i 2015. Tilsynsbesøket resulterte i en tilsynsrapport med tre pålegg. To av påleggene er lukket, mens det gjenstår å utarbeide bevarings- og kassasjonsplan for alle systemene til Miljødirektoratet. Dette er et svært omfattende arbeid som vil ta tid.

Miljødirektoratet har ikke mottatt noen revisjonsmerknader fra Riksrevisjonen i 2015.

4.1.5 Personellmessige forhold

År	2013	2014	2015
Antall lederstillinger, fordelt på:			
- kvinner	26	27	28
- menn	35	36	33
Sykefraværprosent	3,8	4,5	4,1
Turnover prosent	3,3	5,1	4,4

Lederstillinger

Kjønnfordelingen mellom kvinner og menn i lederstillinger er relativt jevn med 46 prosent kvinner og 54 prosent menn. Siden 2014 har forskjellen mellom kjønnene har gått ned med seks prosent.

Sykefravær

Sykefraværet i Miljødirektoratet har gått ned fra 4,5 i 2014, til 4,1 prosent i 2015. I 2014 var sykefraværet i staten 5,3 prosent, dette er samme nivå som i 2013. Tilsvarende tall for 2015 er foreløpig ikke offentliggjort, men i arbeidslivet totalt var sykefraværet på 6,3 prosent for 2014.

Målet i IA-avtalen av 2001 om å redusere sykefraværet med 20 prosent fra 2001, innebærer at sykefraværet i staten bør være innenfor 4,6 prosent i 2016. Sykefraværutviklingen i direktoratet følges nøye opp, men anses fortsatt å være lav.

Turnover

Samlet turnover har gått ned fra 5,1 prosent i 2014, til 4,4 prosent i 2015. Nedgangen antas å

ha en sammenheng med et generelt strammere arbeidsmarked og en økende arbeidsledighet i Norge.

HMS-området

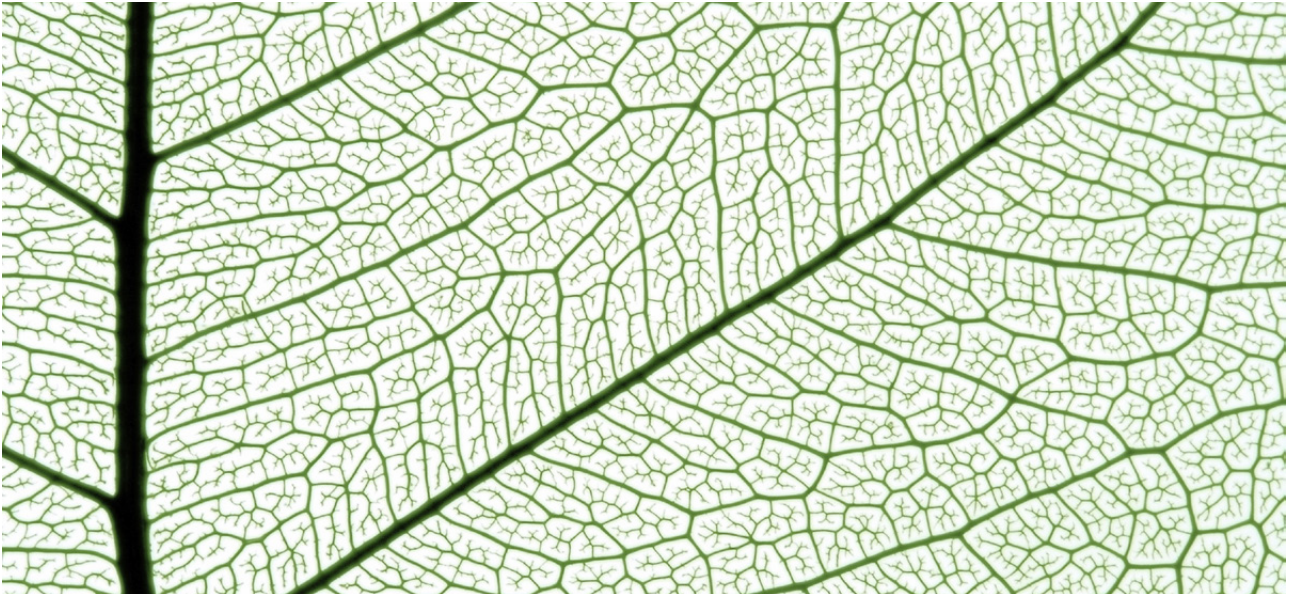
Det har i 2015 vært satset på et helhetlig HMS-arbeid for Miljødirektoratet. Alle ledere med personalansvar har deltatt på HMS-kurs og en risiko- og sårbarhetsanalyse som omfatter alle ansatte er gjennomført. Dette kommer i tillegg til faste aktiviteter som arbeidsmiljøundersøkelsen AVANT og vernerunden.

Det er implementert et hendelses- og forbedringssystem. Videre er rutiner for sykefraværsoppfølging, IA-arbeid, varslingsrutiner, rutiner for håndtering av konflikter, mobbing og trakassering og reisepolitikk implementert. HMS har vært tema i nettverkssamlinger for ledere og på verneombudssamling. Mange systemer og rutiner er kommet på plass, og i tillegg er mange prosesser påbegynt og under videreutvikling.

Statens Naturoppsyn (SNO) har særlige utfordringer når det gjelder HMS. Tjenesten foregår under skiftende

værforhold og til alle årstider i felt, både på sjø og i fjellet. Det benyttes bil, båt, snøskuter og annet mekanisk utstyr. I løpet av 2015 har SNO revidert HMS-håndboken som regulerer mye av den risikofylte tjenesten i felt. Det legges særlig vekt på viktigheten av god planlegging og risikovurdering av feltarbeidet.

I 2015 har vi gjennomført kurs i vintersikkerhet samt kursing og formell sertifisering av personell som utfører båttjeneste og skjøtselsoppgaver med maskinelt utstyr. Verne- og sikkerhetsutstyret forbedres og fornyes kontinuerlig. Også SNO har tatt i bruk hendelses og forbedringssystemet, og ser at dette kan bli et godt system for systematisk oppfølging, analyse og forebygging av uønskede hendelser. I 2015 er det meldt inn 21 HMS-hendelser gjennom dette systemet.

5. Vurdering av framtidssutsikter

I årene framover er det grunn til å vente at klima vil bli et stadig viktigere innsatsområde for direktoratet, herunder klimaendringenes betydning for naturmangfoldet. Arbeidet for å redusere utslipp og tilpasse oss til klimaendringene vil kreve økt innsats og oppmerksomhet hos oss. Paris-avtalen gir en internasjonal overbygning og Norge skal i forhandlinger med EU om felles utslippsforpliktelse. Miljødirektoratet vil bistå med faglig kompetanse på veien mot lavutslippssamfunnet både nasjonalt og internasjonalt.

Omstilling i verdiskapning og produksjon i Norge i årene som kommer - «det grønne skiftet» - kan by på nye utfordringer og muligheter for miljøet og miljømyndighetene. Vi ønsker å bidra i denne omstillingen både som rådgiver og som myndighetsutøver. Ny næringsutvikling på land og til havs vil kreve at direktoratet har kompetanse og evne til å gi innspill om muligheter, teknologi og miljøutfordringer og evne til avveininger på nye områder.

Regjeringen la i desember 2015 fram Stortingsmelding 14 (2015-2016) Natur for livet, som også er norsk handlingsplan for naturmangfold. Meldingen skal behandles av Stortinget i vårsesjonen 2016. Vi ser fram til å bidra til gjennomføringen av meldingen og ser at arbeidet både med kartlegging av natur og

arbeidet med solid kunnskap om tilstand og mål for økosystemene og økosystemtjenestene vil kreve økt ressursbruk og en enda mer helhetlig innsats fra oss.

Miljøstatus.no redegjør for miljøets tilstand og utvikling. For de fleste av de nasjonale miljømålene rår ikke vi alene over nødvendige tiltak og virkemidler. Samarbeid med andre etater på tvers av sektorer er en viktig og økende oppgave hos oss.

På mange områder er det fortsatt behov for vedvarende innsats både fra oss og fra andre sektormyndigheter for å nå miljømålene, og det er behov for utvikling og spissing av virkemidlene. Vi ønsker å være et direktorat med faglig integritet og legitimitet som samarbeider godt med andre, som jobber målrettet for et rent og rikt miljø, og som samtidig gjør de avveiningene vi er satt til å gjøre. Kutt i lønnsbudsjettet gjør at vi i framtiden vil være færre hoder til å utføre økende oppgaver. Tydelige prioriteringer av sakfelt og oppgaver og evne til omstilling blir derfor viktig. Vi må også levere bedre digitale tjenester med mindre ressursbruk. Oppfølgingen av miljøforvaltningens IKT-strategi vil medføre økte oppgaver for oss.

Vi er et stort direktorat med en mangslungen oppgaveportefølje. Vi har bred og solid kompetanse og er i hovedsak godt rustet til å fyller samfunnsoppdraget i årene som kommer, men stadig strammere budsjetter vil kunne redusere fleksibiliteten vår.

6. Årsregnskap

6.1 Ledelseskommentar til årsregnskapet 2015

Formål

Miljødirektoratet jobber for et rent og rikt miljø. Våre hovedoppgaver er å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning.

Vi er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet og har mer enn 700 ansatte ved våre to kontorer i Trondheim og Oslo, og ved Statens naturoppsyn (SNO) sine mer enn 60 lokalkontor.

Vi gjennomfører og gir råd om utvikling av klima- og miljøpolitikken. Vi er faglig uavhengig. Det innebærer at vi opptre selvstendig i enkeltsaker vi avgjør, når vi formidler kunnskap eller gir råd. Samtidig er vi underlagt politisk styring.

Våre viktigste funksjoner er at vi skaffer og formidler miljøinformasjon, utøver og iverksetter forvaltningsmyndighet, styrer og veileder regionalt og kommunalt nivå, gir faglige råd og deltar i internasjonalt miljøarbeid.

Miljødirektoratet fører regnskap etter kontant-prinsippet, slik det fremgår av prinsippnoten til årsregnskapet. Årsregnskapet utgjør del VI av årsrapporten til Miljødirektoratet.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet, og retningslinjer fra Klima- og miljødepartementet. Regnskapet gir et dekkende bilde av Miljødirektoratets disponible midler, regnskapsførte utgifter, eiendeler og gjeld.

Vurderinger av vesentlige forhold

I 2015 har Miljødirektoratet disponert tildelinger på utgiftssiden, over kap. 1420 og 1425, på til sammen 3,384 mrd. kroner. I tillegg har direktoratet mottatt tildelinger og fullmakter over kap. 1400 og 1410 på til sammen 257,062 mill. kroner.

Artskontorrapporteringen viser at netto rapporterte utgifter til drift og investeringer, (eksklusiv utbetalinger av tilskudd), var totalt 1,432 mrd. kroner i 2015. Utbetalinger til lønn og sosiale utgifter beløp seg til 487,938 mill. kroner når offentlige refusjoner til lønn er trukket fra.

Utbetalt til investeringer er i hovedsak statlig erverv av friluftsområder, fylkesvise verneområder, nasjonalparker og nytt skogvern, og beløper seg til 400 mill. kroner.

Andre utbetalinger til drift, totalt 688,565 mill. kroner, er i hovedsak tjenestekjøp til ulike fagprosjekter som Miljødirektoratet er ansvarlig for. Utbetaling av finansutgifter er i stor grad knyttet til verne- og sikringspostene.

På kapittel 1420 post 01 har Miljødirektoratet regnskapsført 593,391 mill. kroner. I tillegg har Folkehelseinstituttet utgiftsført 3,2 mill. kroner på fullmakt. Justert for dette beløpet viser posten et mindreforbruk på 9,382 mill. kroner.

I 2015 ble det opprettet en ny post 23 på kapittel 1420. Posten består av inntektsfinansierte utgifter som tidligere lå under post 01. Miljødirektoratet har regnskapsført 115,539 mill. kroner, mens fylkesmennene har regnskapsført 22,811 mill. kroner. Justert for merinntektsfullmakter har direktoratet et mindreforbruk på 6,686 mill. kroner på posten.

Miljødirektoratet opplever en knapp budsjettsituasjon på driftspostene. Dette som en følge av økte faste kostnader etter sammenslåingen mellom tidligere Klima- og forurensningsdirektoratet og Direktoratet for naturforvaltning i 2013, innflytting i nye bygg i både Oslo og Trondheim, og nødvendige investeringer knyttet til dette. Samtidig slo innføringen av den nye nettoføringsordningen for merverdiavgift i staten svært uheldig ut. Miljødirektoratet har beregnet at bevilgningen på post 01 ble redusert med i overkant av 12 mill. kroner for mye, og det ble av den grunn nødvendig å iverksette tiltak for å unngå budsjettoverskridelser. Det føres en restriktiv ansettelsespolitikk og tett oppfølging av forbruk mot budsjett, og direktoratet anser dette som den vesentligste årsaken til at man oppnår mindreforbruk på posten.

På kap. 1420 post 21 har direktoratet i 2015 et merforbruk på 5,697 mill. kroner. Dette er knyttet til et tilsvarende mindreforbruk på post 82.

Kap. 1420 post 22 viser et mindreforbruk på 10,362 mill. kroner. Hovedårsaken til mindreforbruket er forsinkelser i gjennomføringen av enkeltprosjekter. Det største enkeltprosjektet som bidrar til mindreforbruket er forsinket oppstart av etablering av fiskesperre i Driva som følge av inngåelse av grunneieravtaler og behov for nye planprosesser.

Miljødirektoratet disponerer betydelige tildelinger til tiltak i verneområder og statlig erverv av friluftsområder, verneområder, nasjonalparker og skogvern. Bevilgning på postene utgjør tilsammen 611,031 mill. kroner. I 2015 har Miljødirektoratet regnskapsført 450,745 mill. kroner på disse postene, mens fylkesmennene har brukt 29,458 mill. kroner,

totalt 480,203 mill. kroner.

Mindreforbruket skyldes at mange av prosessene som involverer kommuner og ulike grunneiere er svært tidkrevende, noe som har medført uforutsette forsinkelser i utbetalingene. Gjennomføring av tiltak i verneområdene er også forsinket. Viktigste årsaker til forsinkelsene er knyttet til forsinkede forvaltningsmessige avklaringer, lange anbudsprosesser og uforutsette værforhold.

Miljødirektoratet hadde i 2015 en bevilgning på 113,212 mill. kroner til oppryddingsformål. Av samlet bevilgning ble det utbetalt 94,368 mill. kroner. Midlene er benyttet til undersøkelser og tiltak i forurenset sjøbunn (80,9 mill. kroner; hvorav 70,3 mill. kroner er brukt til opprydding i forurenset sjøbunn i Trondheim havn) og forurenset grunn (13,5 mill. kroner). Postene har også en bestillingsfullmakt på 127 mill. kroner. Det er inngått forpliktelser for hele årets bevilgning samt 86 mill. kroner av fullmakten.

Miljødirektoratet disponerer totalt 1,478 mrd. kroner over en rekke tilskuddsposter (i tillegg til tilskuddspostene knyttet til oppryddingsformål) på kap 1420. De største tilskuddspostene er

- post 72 Erstatninger for beitedyr tatt av rovvilt (overslagsbevilgning),
- post 73 Forebyggende og konfliktdependende tiltak i rovviltforvaltningen,
- post 74 CO₂ - kompensasjonsordning for industrien (overslagsbevilgning),
- post 75 Utbetaling av pant for bilvrak (overslagsbevilgning),
- post 76 Refusjonsordninger (overslagsbevilgning),
- post 78 Tilskudd til friluftformål.
- post 82 Tilskudd til prioriterte arter og utvalgte naturtyper og
- Post 85 Tilskudd til naturinformasjonssenter

Miljødirektoratet har gitt tilskudd for totalt 738,85 mill. kroner, og fylkesmennene har gitt tilskudd for 233,354 mill. kroner. I tillegg har Toll og avgiftsdirektoratet, som administrerer bilvrakordningen, utbetalt 418,227 mill. kroner.

Miljødirektoratet disponerer totalt 88,339 mill. kroner over kap. 1425, Vilt- og fisketiltak. Midlene er fordelt med 39,297 mill. kroner i driftsmidler, og 49,042 mill. kroner i tilskuddsmidler. Utgiftene finansieres ved avgifter på jakt og fiske. Driftsmidlene hadde i 2015

en mindrekostnad tilsvarende 1,985 mill. kroner, mens tilskuddsmidlene viste en mindrekostnad på 3,336 mill. kroner. Utgiftene inkluderer det fylkesmennene har regnskapsført på postene.

Se note B for nærmere beregning av overføringer og andre etaters belastninger på Miljødirektoratets kapitler og poster.

Tilleggsopplysninger

Riksrevisjonen er ansvarlig for kvalitetssikring og godkjenning av årsregnskapet for Miljødirektoratet. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per d.d. Revisjonsberetningen antas å foreligge i løpet av 2. kvartal 2016. Beretningen er unntatt offentlighet fram til Stortinget har mottatt Dokument 1 fra Riksrevisjonen, men vil bli publisert på Miljødirektoratets nettsider så snart dokumentet er offentlig.

Trondheim, 29. februar 2016

Ellen Hambro
direktør Miljødirektoratet

6.2 Prinsippnote årsregnskapet

Årsregnskapet for Miljødirektoratet er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten («bestemmelsene»), fastsatt 12. desember 2003 med endringer, senest 18. september 2013. Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av eget departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet. Oppstillingen av artskontorapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser grupper av kontoer som inngår i mellomværende med statskassen.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a) Regnskapet følger kalenderåret
- b) Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- c) Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- d) Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontant-prinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskonto-rapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene korresponderer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen «Netto rapportert til bevilgningsregnskapet» er lik i begge oppstillingene.

Alle statlige virksomheter er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.8.1. Ordinære forvaltningsorgan (bruttobudsjetterte virksomheter) tilføres ikke likviditet gjennom året. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som Miljødirektoratet har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet som Miljødirektoratet har fullmakt til å disponere. Oppstillingen viser alle finansielle eiendeler og forpliktelser Miljødirektoratet står oppført med i statens kapitalregnskap. Kolonnen samlet tildeling viser hva direktoratet har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver kombinasjon av kapittel/post.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kombinasjon av kapittel/post (belastningsfullmakter) vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet og vises i kolonnen for regnskap.

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra direktoratet selv. Avgitte belastningsfullmakter bokføres og rapporteres av virksomheten som har mottatt belastningsfullmakten og vises derfor ikke i kolonnen for regnskap. De avgitte fullmaktene framkommer i note B til bevilgningsrapporteringen.

Artskontorrapporteringen

Artskontorrapporteringen viser regnskapstall Miljødirektoratet har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Miljødirektoratet har en trekkrettighet for disponible tildelinger på konsernkonto i Norges bank. Tildelingene skal ikke inntektsføres og vises derfor ikke som inntekt i oppstillingen.

Note 8 til artskontorrapporteringen viser forskjeller mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen.

6.3 Oppstilling bevilgningsrapportering

Oppstilling av bevilgningsrapportering 31.12.2015							
Utgifts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling *	Regnskap 2015	Merutgift (-) og mindreutgift
1400	Klima- og miljø- departementet	01	Driftsutgifter	A,B	435 000	234 968	200 032
1400	Klima- og miljø- departementet	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	40 128 000	30 918 497	9 209 503
1400	Klima- og miljø- departementet	62	Den naturlige skolesekken	A,B	2 500 000	2 500 000	0
1400	Klima- og miljø- departementet	76	Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak	A,B	5 200 000	5 165 000	35 000
1410	Miljøforskning og miljøovervåking	21	Miljøovervåking og miljødata	A,B	176 979 000	158 670 195	18 308 805
1410	Miljøforskning og miljøovervåking	51	Forskningsprogram m.m.	A,B	2 000 000	2 000 000	0
1410	Miljøforskning og miljøovervåking	54	Artsprosjektet m.m.	A,B	29 820 000	29 820 000	0
1420	Miljødirektoratet	01	Driftsutgifter	A,B	605 973 000	593 390 759	12 582 241
1420	Miljødirektoratet	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	131 793 000	70 668 084	61 124 916
1420	Miljødirektoratet	22	Statlige vannmiljøtiltak	A,B	221 782 000	119 929 053	101 852 947
1420	Miljødirektoratet	23	Oppdrags- og gebyr- relatert virksomhet	A,B	133 808 000	115 538 882	18 269 118
1420	Miljødirektoratet	30	Statlig erverv, båndlegging av friluftsområder	A,B	54 018 000	38 215 200	15 802 800
1420	Miljødirektoratet	31	Tiltak i verneområder	A,B	48 696 000	13 251 603	35 444 397
1420	Miljødirektoratet	32	Statlig erverv, fylkes- vise verneplaner	A,B	13 778 000	6 400 841	7 377 159
1420	Miljødirektoratet	34	Statlig erverv, nasjon- alparker	A,B	138 714 000	37 258 347	101 455 653
1420	Miljødirektoratet	35	Statlig erverv, nytt skogvern	A,B	355 825 000	355 619 012	205 988
1420	Miljødirektoratet	39	Oppryddingstiltak	A,B	53 649 000	10 263 206	43 385 794
1420	Miljødirektoratet	61	Tilskudd til klima- tilpasningstiltak	A,B	2 000 000	1 920 000	80 000
1420	Miljødirektoratet	69	Oppryddingstiltak	A,B	58 257 000	79 579 121	-21 322 121
1420	Miljødirektoratet	70	Tilskudd til vann- miljøtiltak	A,B	27 097 000	19 548 510	7 548 490
1420	Miljødirektoratet	71	Marin forsøpling	A,B	7 500 000	7 500 000	0
1420	Miljødirektoratet	72	Erstatning for beitedyr tatt av rovvilt	A,B	150 755 000	1 578 548	149 176 452
1420	Miljødirektoratet	73	Tilskudd til rovvilttiltak	A,B	74 273 000	13 424 851	60 848 149

Utgifts-kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling *	Regnskap 2015	Merutgift (-) og mindretgift
1420	Miljødirektoratet	74	CO ₂ - kompensasjon-sordning for industrien	A,B	407 922 000	402 494 178	5 427 822
1420	Miljødirektoratet	75	Utbetaling av pant for bilvrak	A,B	420 000 000	0	420 000 000
1420	Miljødirektoratet	76	Refusjonsordninger	A,B	73 000 000	76 450 808	-3 450 808
1420	Miljødirektoratet	77	Ymse organisasjoner og stiftelser	A,B	8 474 000	8 475 000	-1 000
1420	Miljødirektoratet	78	Friluftsmål	A,B	152 148 000	131 930 050	20 217 950
1420	Miljødirektoratet	79	Oppryddingstiltak	A,B	1 306 000	540 300	765 700
1420	Miljødirektoratet	81	Verdensarvområde, kulturlandskap og verdiskaping	A,B	26 543 000	22 237 708	4 305 292
1420	Miljødirektoratet	82	Tilskudd til prioriterte arter og utvalgte naturtyper	A,B	70 073 000	1 646 231	68 426 769
1420	Miljødirektoratet	84	Internasjonalt samarbeid	A,B	1 782 000	1 691 478	90 522
1420	Miljødirektoratet	85	Naturinformasjons-senter	A,B	56 330 000	49 952 758	6 377 242
1425	Vilt- og fisketiltak	01	Driftsutgifter	A,B	13 505 000	9 323 830	4 181 170
1425	Vilt- og fisketiltak	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	25 792 000	23 986 909	1 805 091
1425	Vilt- og fisketiltak	70	Tilskudd til fiskeformål	A,B	11 650 000	6 150 000	5 500 000
1425	Vilt- og fisketiltak	71	Tilskudd til viltformål	A,B	37 392 000	27 871 762	9 520 238
1633	Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift	01	Driftsutgifter		0	94 169 675	
Sum utgiftsført					3 640 897 000	2 570 315 365	

Inntekts-kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2015	Merinntekt og mindreinntekt (-)
4420	Miljødirektoratet	01	Oppdrag og andre diverse inntekter		1 399 000	4 414 772	3 015 772
4420	Miljødirektoratet	04	Gebyr, forurensning-sområdet		35 557 000	41 317 825	5 760 825
4420	Miljødirektoratet	06	Gebyr, fylkenes miljøvern-avdelinger		27 725 000	20 820 356	-6 904 644
4420	Miljødirektoratet	07	Gebyr, kvotesystemet		10 884 000	9 725 145	
4420	Miljødirektoratet	08	Gebyr, naturforvalt-ningsområdet		4 614 000	4 717 191	103 191
4420	Miljødirektoratet	09	Internasjonale oppdrag		53 671 000	62 924 611	9 253 611
5578	Sektoravgifter under KLD	71	Jeger- og felling-savgifter		74 982 000	74 982 000	0

Utgifts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling *	Regnskap 2015	Merutgift (-) og mindreutgift
5578	Sektoravgifter under KLD	72	Fiskeravgifter		14 000 000	14 000 000	0
3640	Arbeidstilsynet	04	Kjemikaliekontroll	B		4 074 620	
5309	Tilfeldige inntekter	29	Ymse		-	631 486	
5700	Folketrygdens inntekter	72	Arbeidsgiveravgift			61 835 955	
Sum inntektsført					222 832 000	299 443 961	11 228 755

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet					3 418 065 000	2 270 871 404	
Kapitalkontoer							
60050210	Norges Bank KK / innbetalinger					282 495 269	
60050202	Norges Bank KK/ utbetalinger					-2 558 911 235	
714415	Endring i mellom- værende med statskassen					5 544 561	
Sum rapportert						-1	

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)							
Konto	Tekst				2015	2014	Endring
714415	Mellomværende med statskassen				-30 860 878	-36 405 439	5 544 561

* Samlet tildeling skal ikke reduseres med eventuelle avgitte belastningsfullmakter. Se note B for nærmere forklaring.

Note A Forklaring av samlet tildeling utgifter			
Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
140001	0	435 000	435 000
140021	0	40 128 000	40 128 000
140062	0	2 500 000	2 500 000
140076	0	5 200 000	5 200 000
141021	0	176 979 000	176 979 000
141051	0	2 000 000	2 000 000
141054	0	29 820 000	29 820 000
142001	16 412 000	589 561 000	605 973 000
142021	6 852 000	124 941 000	131 793 000
142022	9 842 000	211 940 000	221 782 000
142023	0	133 808 000	133 808 000
142030	0	54 018 000	54 018 000
142031	2 096 000	46 600 000	48 696 000
142032	11 578 000	2 200 000	13 778 000
142034	105 214 000	33 500 000	138 714 000
142035	32 213 000	323 612 000	355 825 000
142039	22 000 000	31 649 000	53 649 000
142061	0	2 000 000	2 000 000
142069	17 137 000	41 120 000	58 257 000
142070	1 997 000	25 100 000	27 097 000
142071	0	7 500 000	7 500 000
142072	0	150 755 000	150 755 000
142073	6 196 000	68 077 000	74 273 000
142074	0	407 922 000	407 922 000
142075	0	420 000 000	420 000 000
142076	0	73 000 000	73 000 000
142077	325 000	8 149 000	8 474 000
142078	4 873 000	147 275 000	152 148 000
142079	0	1 306 000	1 306 000
142081	1 022 000	25 521 000	26 543 000
142082	11 634 000	58 439 000	70 073 000
142084	0	1 782 000	1 782 000
142085	2 610 000	53 720 000	56 330 000
142501	717 000	12 788 000	13 505 000
142521	1 435 000	24 357 000	25 792 000
142570	650 000	11 000 000	11 650 000
142571	9 792 000	27 600 000	37 392 000

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år										
Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre i hht avgitte belastnings-fullmakter(-)	Merutgift(-)/ mindre utgift etter avgitte belastnings-fullmakter	Merinntekter / mindreinntekter(-) iht merinntektsfullmakt (justert for eventuell mva.)	Omdisponering fra post 01 til post 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger(-)	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
140001		200 032	0	200 032				0		
140021		9 209 503	-5 943 331	3 266 172				0		
140062		0	0	0				0		
140076		35 000	0	35 000				0		
141021		18 308 805	-1 774 014	568 664				0		
141051		0	0	0				0		
141054		0	0	0				0		
142001		12 582 241	-3 200 001	9 382 240				9 382 240	29 478 050	9 382 240
142021		61 124 916	-66 821 779	-5 696 863				-5 696 863	6 247 050	-
142022		101 852 947	-91 491 274	10 361 673				10 361 673	10 597 000	10 361 673
142023		18 269 118	-22 811 370	-4 542 252	11 228 755			6 686 503	6 690 400	6 686 503
142030	"kan overføres"	15 802 800	0	15 802 800				15 802 800	87 098 000	15 802 800
142031	"kan overføres"	35 444 397	-28 953 123	6 491 274				6 491 274	102 293 000	6 491 274
142032	"kan overføres"	7 377 159	-311 682	7 065 477				7 065 477	4 178 000	4 178 000
142034	"kan overføres"	101 455 653	0	101 455 653				101 455 653	33 500 000	33 500 000
142035	"kan overføres"	205 988	-193 075	12 913				12 913	654 703 000	12 913
142039	"kan overføres", "kan nyttes under postene 69 og 79"	43 385 794	-3 985 808	39 399 986				39 399 986	55 207 000	18 077 865
142061	"kan overføres"	80 000	0	80 000				80 000	2 000 000	80 000
142069	"kan overføres", "kan nyttes under postene 39 og 79"	-21 322 121	0	-21 322 121				-21 322 121	80 965 000	-
142070	"kan overføres"	7 548 490	-6 312 118	1 236 373				1 236 373	53 400 000	1 236 373
142071		0	0	0				0	-	-

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/mindre utgift	Utgiftsført av andre i hnt avgitte belastnings-fullmakter(-)	Merutgift(-)/mindre utgift etter avgitte belastnings-fullmakter	Merinntekter / mindreinntekter(-) iht merinntektsfullmakt (justert for eventuell mva.)	Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger(-)	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
142072	"overslagsbevilgning"	149 176 452	-112 158 100	37 018 352				37 018 352	-	-
142073	"kan overføres"	60 848 149	-53 062 978	7 785 171				7 785 171	132 677 000	7 785 171
142074		5 427 822	0	5 427 822				5 427 822	-	-
142075	"overslagsbevilgning"	420 000 000	-418 226 952	1 773 048				1 773 048	-	-
142076	"overslagsbevilgning"	-3 450 808	0	-3 450 808				-3 450 808	-	-
142077		-1 000	0	-1 000				-1 000	-	-
142078	"kan overføres"	20 217 950	-19 193 136	1 024 814				1 024 814	253 863 000	1 024 814
142079	"kan overføres", "kan nyttes under postene 39 og 69"	765 700	0	765 700				765 700	2 570 000	765 700
142081	"kan overføres", "kan nyttes under post 21"	4 305 292	-3 636 758	668 533				668 533	50 221 000	668 533
142082	"kan overføres", "kan nyttes under post 21"	68 426 769	-37 328 345	31 098 424				31 098 424	91 528 000	25 401 561
142084		90 522	-35 000	55 522				55 522	-	-
142085	"kan overføres"	6 377 242	-1 627 592	4 749 650				4 749 650	99 420 000	4 749 650
142501		4 181 170	-3 546 733	634 438				634 438	639 400	634 438
142521		1 805 091	-455 000	1 350 091				1 350 091	1 217 850	1 217 850
142570	"kan overføres"	5 500 000	-5 479 003	20 998				20 998	21 300 000	20 998
142571	"kan overføres"	9 520 238	-6 204 799	3 315 439				3 315 439	55 200 000	3 315 439
								0		

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet "kan overføres". Se årlig rundskriv R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

Mottatte belastningsfullmakter

Miljødirektoratet har mottatt en belastningsfullmakt fra Arbeidstilsynet på 4 074 620 kroner. Fullmakten gjelder kap. 3640 post 04, og er benyttet i sin helhet.

Tildelinger på andre kapitler enn etatens egne

Miljødirektoratet har mottatt tildelinger på kap. 1400 og 1410. Der det er mindreforbruk, vil Klima- og miljødepartementet beregne overførbare beløp. Det gjøres oppmerksom på at beløpet som er rapportert er eks. mva, også på kap. 1400 post 21, der direktoratet må påse at forbruk ikke overskrider bevilgningen etter at også mva. er inkludert. Rest på tildelingen når mva. er inkludert er 639 000 kroner.

Avgitte belastningsfullmakter

Det er gitt belastningsfullmakter til andre etater og tildelt midler til fylkesmenn på Miljødirektoratets poster for totalt 940 245 949 kroner. På disse er det utgiftsført 885 034 625 kroner. Direktoratets mer-/mindreutgifter er korrigert for utgifter ført av andre.

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger mot tilsvarende merinntekter

Miljødirektoratet har fullmakt til å overskride kap. 1420 post 23 mot tilsvarende merinntekter på kap. 4420 postene 01, 04, 06, 08 og 09. Merinntektene beløper seg til 11 228 755 kroner. Av disse benyttes 4 345 507 kroner til å dekke inn årets merutgift. Resterende beløp, 6 883 248 kroner, inngår i utregning av mulig overførbart beløp til neste år.

Mulig overførbart beløp

Miljødirektoratets ubrukte beløp på kap. 1420 post 01 er 2 838 731 kroner. Dette beløpet er under grensen på 5%, og hele beløpet regnes derfor som mulig overføring til 2016.

På kap. 1425 post 01 er ubrukt bevilgning 634 438 kroner. Dette beløpet er også under grensen på 5%, og regnes som mulig overføring til 2016. På kap. 1420 post 22 og kap. 1425 post 21 er ubenyttet bevilgning over grensen på 5%, noe som begrenser mulig overføring til 2015, jf. bestemmelser i bevilgningsreglementet og det årlige rundskrivet om overførbare bevilgninger (R-2). Beløpet som overskrider mulig overføring på post 22 vil bli søkt rebevilget i RNB 2016, da dette gjelder tilbakeføring av for mye trukket mva., som ikke ble stilt til direktoratets disposisjon før ultimo desember 2015.

Ubrukt beløp på kap. 1420 post 23 er 6 883 248, noe som er under grensen på 5%, og hele beløpet regnes derfor som overførbart til 2016. Ref. R-2 der det også skal tas hensyn til merinntekter ved beregning av overførbart ubrukt bevilgning.

Stikkordet «kan overføres»

På poster med stikkordet «kan overføres» knyttet til posten, kan ubrukt bevilgning overføres i sin helhet, med unntak av kap. 1420 post 34, som har en ubrukt bevilgning som overskrider summen av siste to års bevilgning.

Stikkordet «kan benyttes under»

Kap. 1420 post 21 er overskredet mot tilsvarende mindreforbruk på post 82. Det samme gjelder post 69 som er overskredet mot tilsvarende mindreforbruk på post 39. Beregning av overførbart beløp på post 39 hensyntar dette.

Stikkordet «overslagsbevilgning»

Poster med stikkordet «overslagsbevilgning» er ikke overførbare til neste år.

6.4 Oppstilling artskontorapportering

Oppstilling av artskontorapporteringen 31.12.2015			
	Note	2015	2014
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer	1	81 611 158	92 992 228
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	8 845 909	12 802 095
Salgs- og leieinnbetalinger	1	61 796 075	47 073 336
Andre innbetalinger	1	499 541	1 236 561
Sum innbetalinger fra drift		152 752 683	154 104 220
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	487 937 979	476 110 466
Andre utbetalinger til drift	3	688 565 426	756 570 575
Sum utbetalinger til drift		1 176 503 405	1 232 681 041
Netto rapporterte driftsutgifter		1 023 750 722	1 078 576 821
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4	214 676	55 222
Sum investerings- og finansinntekter		214 676	55 222
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	400 004 669	403 130 389
Utbetaling til kjøp av aksjer	5,8B		0
Utbetaling av finansutgifter	4	8 700 142	39 170 928
Sum investerings- og finansutgifter		408 704 811	442 301 317
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		408 490 135	442 246 095
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	88 982 000	90 200 000
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		88 982 000	90 200 000

	Note	2015	2014
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	895 910 315	538 289 696
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		895 910 315	538 289 696
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler *			
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		631 486	802 516
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		61 835 955	50 592 417
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		94 169 675	
Netto rapporterte utgifter på felleskapitler		31 702 234	-51 394 933
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		2 270 871 406	1 917 517 679
Oversikt over mellomværende med statskassen **			
Eiendeler og gjeld		2015	2014
Fordringer på ansatte		672 472	600 472
Kontanter		18 486	11 916
Kundefordringer		(155 649)	(72 540)
Bankinnskudd - oppgjørskonto og arbeidskonto		(5 661)	(5 661)
Forskuddstrekk		(19 710 505)	(21 151 377)
Påleggstrekk		(1 995)	(314)
Oppgjørskonto merverdiavgift		480 803	(145 086)
Utgående merverdiavgift		113 583	52 490
Leverandørgjeld		(10 376)	(10 767)
Lønn			-
Annen kortsiktig gjeld		(546 445)	(4 533 982)
Annen langsiktig gjeld		(11 715 590)	(11 150 590)
Sum mellomværende med statskassen	8	-30 860 878	-36 405 439

Note 1 Innbetalinger fra drift

	31.12.2015	31.12.2014
Innbetalinger fra gebyrer		
Gebyrer forurensingsområdet	45 337 656	
Gebyr fylkesmannsebetenes miljøvern avdelinger	20 952 912	
Gebyrer kvotesystemet	9 738 645	
Gebyrer naturforvaltningsområdet	4 484 173	
Gebyrer internasjonalt område	1 097 772	
Sum innbetalinger fra gebyrer	81 611 158	92 992 228
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer		
Tilskudd fra andre statlige virksomheter	5 896 300	12 280 322
Andre tilskudd og overføringer	2 949 609	521 773
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	8 845 909	12 802 095
Salgs- og leieinnbetalinger		
Leieinntekt fast eiendom	1 832 681	1 059 759
Annen leieinntekt	0	3 200
Salgsinntekt varer og tjenester	59 963 394	46 010 377
Sum salgs- og leieinnbetalinger	61 796 075	47 073 336
Andre innbetalinger		
Salg anleggsmidler	499 541	1 236 561
Finansinntekter*		0
Sum andre innbetalinger	499 541	1 236 561
Sum innbetalinger fra drift	152 752 683	154 104 220

* Finansinntekter lå under note 1 i 2014, men ligger i 2015 under note 4

Note 2 Utbetalinger til lønn

	31.12.2015	31.12.2014
Lønn	434 477 079	425 815 647
Arbeidsgiveravgift	61 835 948	60 053 049
Pensjonsutgifter*		
Sykepenger og andre refusjoner (-)	-14 862 000	-16 106 035

Andre ytelser	6 486 952	6 347 805
Sum utbetalinger til lønn	487 937 979	476 110 466

* Denne linjen benyttes av virksomheter som innbetaler pensjonspremie til SPK.

Antall årsverk**:	692	680
-------------------	-----	-----

** antall årsverk inkluderer omregning av timelønn og overtidstimer

Note 3 Andre utbetalinger til drift		
	31.12.2015	31.12.2014
Husleie	78 087 324	56 286 878
Vedlikehold egne bygg og anlegg	0	0
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	63 221	0
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	4 421 793	19 751 904
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	426 772	562 787
Mindre utstysanskaffelser	4 927 849	11 807 404
Leie av maskiner, inventar og lignende	21 841 345	27 464 176
Kjøp av fremmede tjenester	492 134 641	554 600 814
Reiser og diett	52 409 413	41 281 409
Øvrige driftsutgifter	34 253 068	44 815 203
Sum andre utbetalinger til drift	688 565 426	756 570 575

Note 4 Finansinntekter og finansutgifter		
	31.12.2015	31.12.2014
Innbetaling av finansinntekter		
Renteinntekter	438	
Valutagevinst	154 089	55 222
Annen finansinntekt	60 149	
Sum innbetaling av finansinntekter	214 676	55 222

	31.12.2015	31.12.2014
Utbetaling av finansutgifter		
Renteutgifter	8 274 227	38 891 948
Valutatap	419 056	278 980
Annen finansutgift	6 859	
Sum utbetaling av finansutgifter	8 700 142	39 170 928

Note 5 Utbetaling til investeringer og kjøp av aksjer

	31.12.2015	31.12.2014
Utbetaling til investeringer		
Immaterielle eiendeler og lignende	383 559 658	388 757 464
Tomter, bygninger og annen fast eiendom	6 217 116	2 511 759
Beredskapsanskaffelser		
Infrastruktureiendeler		
Maskiner og transportmidler	4 101 202	6 340 516
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	6 126 693	5 520 650
Sum utbetaling til investeringer	400 004 669	403 130 389

Note 6 ikke aktuell**Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten**

	31.12.2015	31.12.2014
Overføringer til forvaltningsorganer med særskilte fullmakter	0	1 000 000
Overføringer til andre statlige regnskaper	42 466 420	10 000 000
Tilskudd til kommuner	96 563 409	55 129 633
Tilskudd til fylkeskommuner	59 553 000	2 764 000
Tilskudd til ikke- finansielle foretak	589 905 466	369 300 377
Tilskudd til finansielle foretak	1 567 548	898 011
Tilskudd til husholdninger	1 300 000	572 300
Tilskudd til ideelle organisasjoner	100 533 631	97 390 637
Tilskudd til statsforvaltningen		80 000
Tilskudd til utlandet	4 020 841	1 154 738
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	895 910 315	538 289 696

Note 8 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen						
Del A Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen						
			31.12.15 Spesifisering av bokført avregning med statskassen	31.12.15 Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen		Forskjell
Finansielle anleggsmidler						
	Investeringer i aksjer og andeler*					0
	Obligasjoner			0		0
	Sum		0	0		0
Omløpsmidler						
	Kundefordringer		-155 649	-155 649		0
	Andre fordringer		672 473	672 473		0
	Bankinnskudd, kontanter og lignende		12 825	12 825		0
	Sum		529 648	529 648		0
Langsiktige gjeld						
	Annen langsiktig gjeld		-11 715 590	-11 715 590		0
	Sum		-11 715 590	-11 715 590		0
Kortsiktig gjeld						
	Leverandørgjeld		-10 376	-10 376		0
	Skyldig skattetrekk					0
	Skyldige offentlige avgifter		-19 118 113	-19 118 113		0
	Annen kortsiktig gjeld		-546 445	-546 445		0
	Sum		-19 674 935	-19 674 935		0
Sum			-30 860 876	-30 860 876		0

* Virksomheter som eier finansielle anleggsmidler i form av investeringer i aksjer og selskapsandeler fyller også ut note 8 B.

Del B Spesifisering av investeringer i aksjer og selskapsandeler						
	Ervervsdato	Eierandel	Stemmeandel	Årets resultat i selskapet	Balanseført egenkapital i selskapet	Balanseført verdi i regnskap*
Aksjer						
Selskap 1						
Selskap 2						
Selskap 3...						
Balanseført verdi 31.12.2015						0

* Investeringer i aksjer er bokført til anskaffelseskost. Balanseført verdi er den samme i både virksomhetens kontospesifikasjon og kapitalregnskapet.

Miljødirektoratet

Telefon: 03400/73 58 05 00 | **Faks:** 73 58 05 01

E-post: post@miljodir.no

Nett: www.miljodirektoratet.no

Post: Postboks 5672 Sluppen, 7485 Trondheim

Besøksadresse Trondheim: Brattørkaia 15, 7010 Trondheim

Besøksadresse Oslo: Grensesvingen 7, 0661 Oslo

Miljødirektoratet jobber for et rent og rikt miljø. Våre hovedoppgaver er å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning. Vi er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet og har mer enn 700 ansatte ved våre to kontorer i Trondheim og Oslo, og ved Statens naturoppsyn (SNO) sine mer enn 60 lokalkontor.

Vi gjennomfører og gir råd om utvikling av klima- og miljøpolitikken. Vi er faglig uavhengig. Det innebærer at vi opptre selvstendig i enkeltsaker vi avgjør, når vi formidler kunnskap eller gir råd. Samtidig er vi underlagt politisk styring.

Våre viktigste funksjoner er at vi skaffer og formidler miljøinformasjon, utøver og iverksetter forvaltningsmyndighet, styrer og veileder regionalt og kommunalt nivå, gir faglige råd og deltar i internasjonalt miljøarbeid.